

Eglė KAVOLIŪNAITĖ-RAGAUSKIENĖ
Agnė LIMANTĖ

REGLAMENTO „BRIUSELIS II A“
PERŽIŪRA: SIŪLOMOS
NAUJOVĖS IR JŲ ĮTAKA LIETUVOS
TEISINEI SISTEMAI

Mokslo studija

REGLAMENTO „BRIUSELIS II A“ PERŽIŪRA: SIŪLOMOS NAUJOVĖS IR JŲ ĮTAKA LIETUVOS TEISINEI SISTEMAI

Mokslo studija

Eglė KAVOLIŪNAITĖ-RAGAUSKIENĖ
Agnė LIMANTĖ

2016/Vilnius

Autorės:

Eglė KAVOLIŪNAITĖ-RAGAUSKIENĖ (3, 5 ir 6 dalys)

Agnė LIMANTĖ (1, 2 ir 4 dalys)

Mokslo studijoje analizuojamos Europos Komisijos pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis II a“ naujos redakcijos numatytos naujovės, nagrinėjamas Europos Komisijos siūlomų pakeitimų argumentavimas, lyginamas galiojantis Reglamento „Briuselis II a“ tekstas su pateiktais pasiūlymais bei svarstomas siūlomų nuostatų galimas poveikis Lietuvos teisinei sistemai. Studijoje vertinamos Pasiūlyme pateiktos nuostatos dėl vaiko grąžinimo procedūrų, vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje, egzekvatūros panaikinimo, taip pat pasiūlymai dėl vaiko išklausymo reikalavimų pakeitimo, vykdymo procedūros derinimo iniciatyvos bei pakeitimai centrinių institucijų veiklos srityje.

Recenzentai:

Vilniaus universiteto profesorius **habil. dr. Vytautas Nekrošius**
Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjas **dr. Gediminas Sagatys**

TEISĖS INSTITUTAS
Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius
Tel./faks. (+370 5) 249 75 91
info@teise.org, www.teise.org

ISBN 978-9986-704-41-9

© Lietuvos teisės institutas, 2016

TURINYS

TURINYS.....	4
IŽANGA.....	6
1 SKYRIUS. VAIKO GRAŽINIMO PROCEDŪRA.....	9
1.1. Vaiko gražinimo procedūros reguliavimas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“	11
1.1.1. Bendrieji jurisdikcijos klausimai.....	11
1.1.2. Procedūra valstybės narės, į kurių vaikas buvo neteisėtai išvežtas arba kurioje neteisėtai laikomas, teisme.....	12
1.1.3. Ankstesnės gyvenamosios vietos teismo jurisdikcijos viršenybė (Reglamento 11 str. 6–8 d. procedūra)	15
1.1.4. Egzekvatūros panaikinimas	17
1.2. Nuostatos dėl vaiko gražinimo procedūros Pasiūlyme.....	17
1.2.1. Vietinių teismų jurisdikcijos sutelkimas	18
1.2.2. Sprendimo argumentavimo pareiga	20
1.2.3. Terminų nustatymas.....	21
1.2.4. Apeliacinių skundų dėl sprendimo (ne)grąžinti vaiką ribojimas.....	22
1.2.5. Sprendimo dėl gražinimo paskelbimas laikinai vykdytinu	23
1.2.6. Reglamento „Briuselis II a“ 11 str. 6–8 d. procedūros modifikavimas	24
1.2.7. Laikinosios apsaugos priemonės	25
1.3. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko gražinimo poveikis Lietuvos teisei.....	26
2 SKYRIUS. VAIKO ĮKURDINIMAS KITOJE VALSTYBĖJE NARĖJE	29
2.1. Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje: instituto kilmė ir esminiai momentai	29
2.2. Vaiko įkurdinimo reguliavimas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“	32
2.3. Nuostatos dėl vaiko įkurdinimo kitoje ES valstybėje narėje įgyvendinimas nacionalinėje teisėje.....	34
2.4. Pagrindinės praktinės problemos, susijusios su galiojančio Reglamento „Briuselis II a“ 56 straipsnio procedūra.....	35
2.5. Nuostatos dėl vaiko įkurdinimo Pasiūlyme	37
2.6. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje poveikis Lietuvos teisei.....	38
3 SKYRIUS. EGZEKVATŪROS PANAIKINIMAS	40
3.1. Egzekvatūros panaikinimo poreikio pagrindimas	40
3.2. Pagrindinės Reglamento „Briuselis II a“ egzekvatūros taisyklės ir siūlomi pakeitimai	43
3.3. Egzekvatūros funkcijos ir sampratos galiojančioje ir siūlomoje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje.....	48
3.4. Egzekvatūros „neabsoliutumo“ pagrindimas.....	51
3.5. Egzekvatūra ir galimybės ginti žmogaus teises	52
3.5.1. Egzekvatūra ir valstybės atsakomybė už žmogaus teisių pažeidimus: Europos Žmogaus Teisių Teismo standartai.....	53
3.5.2. Žmogaus teisės ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kontrolė	55
3.5.3. Teisinės priemonės ginčyti vykdomą sprendimą kilmės valstybėje narėje: minimalūs standartai 56	
3.5.4. Teisinės priemonės ginčyti sprendimą vykdymo valstybėje narėje: atsisakymas vykdyti	60
4 SKYRIUS. VAIKO IŠKLAUSYMAS.....	68
4.1. Vaiko išklausymo reikalavimas tarptautinėje ir ES teisėje	68
4.2. Vaiko išklausymas pagal Reglamentą: galiojančios redakcijos ir Pasiūlymo skirtumai	71
4.2.1. Vaiko išklausymas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“	71
4.2.2. Nuostatos dėl vaiko išklausymo Pasiūlyme	72
4.3. Vaiko išklausymas nacionalinėje teisėje	73
4.4. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko išklausymo poveikis Lietuvos teisei	79

5	SKYRIUS. VYKDYMO PROCESAS	81
5.1.	Nacionalinių vykdymo taisyklių skirtumai	81
5.2.	Sprendimų vykdymo tvarkos pakeitimo svarstymai	86
5.3.	Europos Komisijos pasiūlymo naujovės dėl sprendimų vykdymo ir jų įtaka Lietuvos teisiniam reguliavimui	87
6	SKYRIUS. CENTRINIŲ INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS	90
	IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	94
	LITERATŪRA	100
	SUMMARY	108

IŽANGA

2016 m. birželio 30 d. Europos Komisija pateikė Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) (toliau vadinama – Pasiūlymas)¹. Jei Pasiūlymas būtų priimtas, jis pakeistų (išdėstyti nauja redakcija) 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinanti Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (toliau vadinama – Reglamentas „Briuselis II a“)².

Reglamente „Briuselis II a“ nustatytos vienodos jurisdikcijos taisyklės, taikomos dviejų grupių bylose: (i) bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo negaliojančia, taip pat (ii) ginčiuose dėl tėvų pareigų tarpvalstybinėse situacijose. Komisijos pateiktas Pasiūlymas siekia pagerinti reglamentavimą antrojo tipo bylose³ – ginčiuose dėl tėvų pareigų tarpvalstybinėse situacijose. Kaip nurodė už teisingumą, vartotojų reikalus ir lyčių lygybę atsakinga Komisijos narė Věra Jourová, „šios reformos centre yra vaikai“⁴. Reformos tikslas – paspartinti tarpvalstybinių bylų sprendimą ir užtikrinti, kad, sprendžiant tarpvalstybinius su tėvų pareigomis, taip pat su globa, bendravimo teisėmis ir vaikų grobimu susijusius ginčus, vaikai būtų geriau apsaugoti.

Viena pagrindinių Reglamento nuostatų keitimo priežasčių – praktikoje kylantys nesklandumai taikant šį Reglamentą tiek teismų praktikoje, tiek centrinių institucijų darbe. Atsižvelgdama į valstybių narių pateiktą informaciją dėl Reglamento taikymo, Europos Komisija parengė ataskaitą⁵, kurioje įvardytos pagrindinės valstybėse narėse kylančios problemos, ir šios informacijos pagrindu bei atsižvelgiant į suinteresuotų dalyvių bei ekspertų nuomonę buvo formuluojamos gairės dėl tam tikrų nuostatų

---

¹ COM(2016) 411 final.

² 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000. Reglamentas pradėtas taikyti 2005 m. kovo 1 d.; šiuo metu jis taikomas visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją.

³ Pasiūlymas iš esmės nekeičia nuostatų, susijusių su jurisdikcija bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo negaliojančia – šioje srityje išlaikoma *status quo* (šiek tiek koreguotos tik Reglamento 6-7 straipsnio taisyklės). Pažymėtina, kad jurisdikcijos nustatymo taisyklės bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo negaliojančia nebuvo keistos nuo 1998 m., kai buvo priimta Briuselis II konvencija (OL C 221, 1998 7 16, p. 1). 2006 m. pateikęs pasiūlymą dėl naujos Reglamento „Briuselis II a“ redakcijos, buvo siūlyta keisti ir jurisdikcijos nustatymo taisyklės šio tipo bylose, vis dėlto, pasiekti susitarimo Taryboje nepavyko. Plačiau apie tai bei apie idėjas, kaip galėtų būti tobulinamos Reglamente įtvirtintos jurisdikcijos nustatymo taisyklės bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo negaliojančia, žr. *Borrás A. What About Matrimonial Matters? // Recasting the Brussels Iia Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)>* [žiūrėta 2016-10-16].

⁴ Europos Komisijos pranešimas spaudai „Komisija siūlo naujas taisykles, kad nagrinėjant tarpvalstybines šeimos bylas vaikai būtų apsaugoti geriau“. Briuselis, 2016 m. birželio 30 d.

⁵ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinancio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, taikymo. Briuselis, 2014 04 15, COM(2014) 225 final.

keitimo⁶, vėliau svarstant galimus esminius turinio pakeitimų modelius⁷, kurie buvo realizuoti Pasiūlyme.

Reikia pripažinti, kad Pasiūlymu ketinama spręsti ne visas valstybių narių įvardytas problemas taikant šį Reglamentą. Pavyzdžiui, Pasiūlyme nebuvo atsižvelgta į ne kartą išreikštą nuomonę, jog tai, kad Reglamente nustatyti alternatyvūs (o ne hierarchiniai) jurisdikcijos pagrindai, ir tai, kad visoje Europos Sąjungoje nėra suderintų kolizinių teisės normų, gali paskatinti sutuoktinį „skubėti į teismą“, t. y. asmuo gali būti skatinamas kreiptis dėl santuokos nutraukimo anksčiau už kitą sutuoktinį taip siekdamas užsitikrinti, kad santuoka būtų nutraukta vadovaujantis ta teise, kuria labiau apsaugomi jo interesai. Be to, Reglamente ir Pasiūlyme nenumatyta galimybė sutuoktiniams bendru sutarimu nustatyti kompetentingą teismą, nors kitais Europos Sąjungos reglamentais civilinėse bylose paprastai šalims suteikiamas tam tikras savarankiškumas⁸.

Pasiūlymo aiškinamajame memorandume⁹ nurodomi šeši pagrindiniai Pasiūlymu keičiami klausimai, iš esmės susiję su tėvų pareigomis (tiesa, pasiūlymai dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo susiję ir su santuokos nutraukimo bylomis):

1. vaiko gražinimo procedūra;
2. vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje;
3. egzekvatūros reikalavimas;
4. vaiko išklausymas;
5. teismo sprendimų vykdymo užtikrinimas;
6. centrinių institucijų bendradarbiavimas.

Be to, Pasiūlyme numatoma ir kitų naujovių, ištaisant galiojančio Reglamento netikslumus, papildant tekstą atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimus nagrinėtose bylose, bei tobulinant patį Reglamento išdėstymą¹⁰.

Pažymėtina, kad aptariamasis Komisijos priimtas Pasiūlymas bus perduotas Europos Sąjungos Tarybai. Veikdama pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 straipsnio 3 dalį, tarpvalstybinio pobūdžio šeimos teisės priemonės Taryba nustato sprendimą pagal specialią teisėkūros procedūrą. Sprendimą Taryba priims vienbalsiai, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu.

Ši mokslo studija atlikta remiantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos prašymu išanalizuoti, kokį poveikį Lietuvos teisinei sistemai turėtų Pasiūlyme pateiktų nuostatų įgyvendinimas praktikoje. Darbo naujumą ir aktualumą liudija tai, kad Pasiūlymas pateiktas 2016 m. birželio pabaigoje, ir iki šiol Lietuvoje nebuvo atlikta išsami analizė dėl siūlomų pakeitimų poveikio mūsų teisinei sistemai. Kalbant apie Europos Sąjungos lygmenį, galima pastebėti, kad tiek pakeitimų poreikio argumentacija, tiek pačių priimtų nuostatų poveikis valstybių nacionalinėms sistemoms iš dalies analizuotas

---

⁶ Žr. Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Evaluation. European Commission, 2015. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_ia_final_report_evaluation.pdf> [žiūrėta 2016-08-27].

⁷ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).

⁸ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, taikymo. Briuselis, 2014 04 15, COM(2014) 225 final, p. 4.

⁹ COM(2016) 411 final.

¹⁰ Šioje mokslo studijoje pateikiama analizė koncentruojama į minėtas šešias pagrindines pakeitimų sritis. Joje nesiekama išsamiai išvardinti ar išanalizuoti visų Pasiūlymo pakeitimų.

anksčiau, kai Europos Komisija pateikė panašų pasiūlymą dėl Reglamento „Briuselis I a“ pakeitimo¹¹. Mokslinė literatūra, kurioje buvo vertinamas galimas Reglamento „Briuselis I a“ pakeitimo poveikis nacionalinėms teisės sistemoms¹², pasitelkiama ir analizuojant šio Komisijos Pasiūlymo galimą poveikį Lietuvoje. Tiesa, prieš Europos Komisijai pateikiant Pasiūlymą, pasirodė kelios mokslinės publikacijos, kuriose analizuojami ir siūlomi galimi Europos Komisijos Pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo scenarijai¹³, tačiau šios studijos rašymo metu mokslinių straipsnių konkrečių Pasiūlyme numatytų pakeitimų tema dar nėra publikuota.

Šį darbą sudaro šeši skyriai, atitinkantys Pasiūlymu teikiamų pakeitimų reguliavimo sritis. Pirmajame skyriuje analizuojami siūlomi pakeitimai dėl vaiko grąžinimo procedūrų, antrajame – vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje klausimai, trečiajame – egzekvatūros panaikinimo galimybės ir pasekmės tiek nacionalinėms teisės sistemoms, tiek žmogaus teisių apsaugos standartų užtikrinimui pripažįstant ir vykdant kitoje valstybėje narėje priimtus sprendimus; ketvirtajame – pasiūlymai dėl vaiko išklausymo reikalavimų pakeitimo; penktajame – vykdymo procedūros derinimo iniciatyvos bei, galiausiai, paskutiniame skyriuje tyrinėjami pasiūlymų dėl centrinių institucijų veiklos išsamesnio reglamentavimo praktiniai aspektai.

Darbe daugiausia naudojami dokumentų tyrimo, turinio analizės, loginės analizės metodai, taip pat, siekiant išsiaiškinti praktikoje kylančias problemas, buvo neformaliai renkama informacija iš Lietuvoje su šiuo Reglamentu dirbančių praktikų, analizuojama nacionalinių teismų praktika, be to, atliktas vienas grupinis interviu su centrinės institucijos atstovais. Darbo rengimo metu autorės vertino Lietuvos teismų (apylinkių, apygardų, Lietuvos apeliacinio teismo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo) 2012 m. sausio – 2016 m. birželio mėn. nagrinėtas bylas (pasiekiamas infolex.lt paieškoje), kuriose taikytas Reglamentas. Didžioji dalis užsienio valstybių teismų bylų, minimų šiame darbe, buvo identifikuotos autorėms dirbant tarptautiniame projekte „ES teisėjų mokymai dėl Ila Bruselio reglamento: nuo Pietų iki Rytų“, kuriame Lietuvos teisės institutas dalyvauja kartu su užsienio partneriais (Barselonos universitetu, Ispanija; Milano-Bicocca universitetu, Italija; Rijekos universitetu, Kroatija).

---

¹¹ European Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (Recast). Brussels, 14.12.2010 COM(2010) 748 final.

¹² Pvz., *Kramer X. E.* Abolition of exequatur under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in European judicial area // *Netherlands International Privaatrecht*, 2011, vol. 4, p. 636; *Oberhammer P.* The Abolition of Exequatur // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010, No 3; *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // *Law Working Paper Series*, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010; *Schlosser P. F.* The Abolition of Exequatur Proceedings – Including Public Policy Review? // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010, No 2 ir kt.

¹³ Pvz., žr.: *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU, 2016. Priimtas publikuoti *Journal of Private International Law*, ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą:

<https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf> [žiūrėta 2016-09-16];

Beaumont P., Walker L., Holliday J. Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti *International Family Law*, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą:

<http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf> [žiūrėta 2016-09-16];

Kruger T., Samyn L. Brussels II bis: successes and suggested improvements // *Journal of Private International Law*, 2016, Vol. 12, No. 1 ir kt.

1 SKYRIUS. VAIKO GRAŽINIMO PROCEDŪRA

Technologinė pažanga ir kelionių galimybės lėmė ne tik naują pasaulinę rinką prekėms ir paslaugoms, bet ir šeimų globalizaciją¹⁴. Vienos šalies ribas peržengianti meilė užsimezga internete, keliaujant, studijuojant ar dirbant užsienyje. Taip susikuria šeimos, kurių nariai yra skirtingų pilietybių ar kurie, nors ir yra tos pačios valstybės piliečiai, gyvena kitoje nei kilmės valstybėje. Deja, kaip ir daugumoje Europos kinematografinių filmų bei romanų, meilės istorijos dažnai baigiasi nesėkmingai.

Natūralu, kad dėl vis didėjančio asmenų mobilumo pasaulyje ir ypač Europos Sąjungoje¹⁵, tiek skirtingų pilietybių tėvų, tiek tos pačios pilietybės tėvų atveju, vis dažniau susiduriama su neigiamu vaikų grobimo reiškiniu, kai pablogėjus poros santykiams vienas tėvų paprasčiausiai išsiveža vaiką į savo kilmės valstybę ar tiesiog kitą šalį, kurioje planuoja toliau gyventi. Reaguodama į tai, tarptautinė bendruomenė visuotinai sutaria dėl poreikio reguliuoti šį fenomeną, bei nuolat svarstoma apie poreikį esamą reguliavimą tobulinti.

Vaiko grobimu¹⁶ (angl. *child abduction*) Europos Sąjungos teisės prasme laikomas vaiko išvežimas ar laikymas (negrąžinimas), kai tuo pažeidžiamos globos teisės¹⁷, įgytos teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu pagal valstybės narės, kurioje yra vaiko įprastinė gyvenamoji vieta iki jo išvežimo ar negrąžinimo, teisę, ir jei išvežimo ar negrąžinimo metu vaiko globos teisėmis buvo faktiškai naudojamos drauge, ar jų su niekuo nesidalijant, arba jomis taip būtų naudojamos, jei tokių veiksmų nebūtų¹⁸. Kaip atskleidžia pateiktas apibrėžimas, vaiko grobimas siejamas su dviem situacijomis – neteisėtu vaiko išvežimu ir neteisėtu vaiko negrąžinimu į jo buvusią nuolatinę gyvenamąją vietą (įprastinę gyvenamąją vietą, angl.

---

¹⁴ *Laquer Estin A. Families Across Borders: The Hague Children's Conventions and the Case for International Family Law in the United States // Florida Law Review, 2010, Vol. 62, No. 1. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1561998> [žiūrėta 2016-09-12].* Apie „tarptautinių santuokų“ bei „tarptautinių šeimų“ statistiką ES žr.: Impact Assessment Study on Community Instruments concerning matrimonial property regimes and property of unmarried couples with transnational elements, Final Report to the European Commission, 2010, p. 69–80. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/ia_on_mpr_main_report_en.pdf> [žiūrėta 2016-09-15].

¹⁵ Šiuo metu apie 12,5 milijono ES piliečių gyvena ne savo, o kitoje valstybėje narėje. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo skatinamas laisvas piliečių ir įmonių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pripažinimą Europos Sąjungoje ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (COM(2013) 228 final – 2013/0119 (COD)) // OL C 327, 2013 11 12, p. 52–57.

¹⁶ „Vaiko grobimo“ sąvoka šiame tyrime vartojama išimtinai turint omenyje vieno iš tėvų vykdomą vaiko grobimą (t. y. ši sąvoka vartojama kaip sinonimas „vaiko neteisėto išvežimo ir/ar negrąžinimo“ sąvokai 1980 m. Hagos konvencijoje bei Reglamente „Briuselis II a“). Ši sąvoka šiuo atveju yra visiškai skirtinga nuo „vaiko pagrobimo“ sąvokos, vartojamos baudžiamosios teisės kontekste.

¹⁷ Globos teisės apima teises ir pareigas, susijusias su vaiko priežiūra, įskaitant teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą. Globos teises gali turėti fiziniai asmenys (tėvai, tėviai, globėjai) ar juridiniai asmenys (globos įstaigos). Pagal Lietuvos teisę, abu vaiko tėvai turi lygias teises ir pareigas savo vaikų atžvilgiu, nepriklausomai nuo to, ar vaikas gimė susituokusiems, ar nesusituokusiems tėvams, ar tėvai gyvena kartu ar skyriumi, ar santuoka buvo nutraukta, pripažinta negaliojančia.

¹⁸ Reglamento 2 straipsnio 11 dalis. 1980 m. Hagos konvencijoje dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų pateikiama samprata analogiška. 1980 m. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų // Valstybės žinios, 2002-05-22, Nr. 51-1932.

*habitual residence*¹⁹). Abiem atvejais vienas iš tėvų vaiko negrąžina į jo ankstesnę nuolatinę gyvenamąją vietą iki grobimo (kilmės valstybę narę), nepaisydamas antrojo tėvo reikalavimo. Tokiu būdu likęs tėvas netenka galimybės reguliariai ir tiesiogiai bendrauti su vaiku, o vaikas praranda galimybę matytis su abiem tėvais. Taip pažeidžiamos likusiojo tėvo (motinos) teisės, o kartu ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta vaiko teisė reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams²⁰.

Du pagrindiniai teisės aktai, kurie yra taikytini bylose dėl vaikų grobimų Europos Sąjungos viduje (kai atvejis susijęs su ne mažiau kaip dviem valstybėmis Europos Sąjungos narėmis), yra 1980 m. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų²¹ ir Reglamentas „Briuselis II a“. 1980 m. Hagos konvencijos pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad neteisėtai į bet kurią susitariančiąją valstybę išvežti ar jose laikomi vaikai būtų greitai grąžinti, taip pat garantuoti, kad vienos susitariančiosios valstybės teisės aktų nustatytos globos teisės ir teisė matytis su vaiku būtų gerbiamos ir kitose susitariančiose valstybėse. Reglamentas „Briuselis II a“, taikomas tarp ES valstybių narių (išskyrus Daniją), siekia tapačių tikslų, tik dėl intensyvesnio ES valstybių narių bendradarbiavimo ir didesnio tarpusavio pasitikėjimo Reglamentas geba įtvirtinti detalesnes ir griežtesnes taisykles, susitarimas dėl kurių sudėtingai būtų pasiekiamas 1980 m. Hagos konvencijos šalių kontekste.

Pažymėtina, kad Reglamentas „Briuselis II a“ ne pakeičia, o papildo 1980 m. Hagos konvenciją. Kaip nurodoma Reglamento 17 konstatuojamojoje dalyje, vaiko neteisėto išvežimo ar negrąžinimo atvejais vaiko grąžinimas turėtų būti užtikrinamas nedelsiant ir šiuo tikslu turėtų ir toliau būti taikoma 1980 m. Hagos konvencija, papildoma šio Reglamento, ypač 11 straipsnio, nuostatomis. Taigi ES šalyse abu šie dokumentai taikomi paraleliai²².

Vienas iš esminių Reglamento „Briuselis II a“ tikslų – nustatyti skubaus vaiko grąžinimo į kilmės valstybę narę procedūras bei atgrasyti nuo vaikų grobimo²³ tarp

---

¹⁹ Apie nuolatinės gyvenamosios vietos sampratą Reglamento „Briuselis II a“ kontekste žr., pvz., *Beaumont P., Holliday J.* Recent Developments on the Meaning of “Habitual Residence” in Alleged Child Abduction Cases // *Zupan M. (ed.)*. Private International Law in the Jurisprudence of European Courts - Family at Focus. Faculty of Law, J J Strossmayer, University of Osijek, Croatia, p. 39–58; *Hilbig-Lugani K.* ‘Habitual Residence’ in European Family Law: the Diversity, Coherence and Transparency of a Challenging Notion // *Family Law and Culture in Europe: Developments, Challenges and Opportunities / Boele-Woelki K., Dethloff N., Gephart W. (eds)*. Intersentia, 2014, p. 249–262; *Lamont R.* Habitual Residence and Brussels IIbis: Developing Concepts for European Private International Family Law // *Journal of Private International Law*, Vol. 3, No. 2, October 2007, p. 261–281. Taip pat žr. 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *A*, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225; ir 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *Barbara Mercredi prieš Richard Chaffe*, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829.

²⁰ Taip pat žr. 2010 m. spalio 5 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *J. McB. prieš L. E.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 60 punktą.

²¹ 1980 m. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų // Valstybės žinios, 2002-05-22, Nr. 51-1932. 2016 m. liepos duomenimis, šios konvencijos šalimis yra 95 valstybės.

²² Plačiau apie šių dokumentų santykį žr. *Pranevičienė K.* Jurisdikcijos nustatymo taisyklės ir jų taikymas bylose dėl tėvų pareigų vaikams pagal Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 (Briuselis II a). Daktaro disertacija, 2014, p. 18–35.

²³ 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406, 52 punktas.

valstybių narių, taip apsaugant vaikus nuo neigiamo poveikio. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau vadinama ir – EŽTT) šiuo klausimu yra kelis kartus pasisakęs, kad nustačius, jog vaikas neteisėtai išvežtas, valstybės narės privalo imtis tinkamų ir veiksmingų priemonių, kad vaikas būtų grąžintas ir kad tokių priemonių nesiėmimas laikomas teisės į šeimos gyvenimo gerbimą, kaip nustatyta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos²⁴ 8 straipsnyje, pažeidimu²⁵. Deja, kaip patvirtino praktika, galiojantis reglamentavimas ne visuomet užtikrina operatyvų vaiko grąžinimą į jo kilmės valstybę. Tolesniuose poskyriuose aptariamas esamas reguliavimas, įtvirtintas Reglamente „Briuselis II a“, bei Pasiūlyme pateikiami reglamentavimo patobulinimai, kuriais siekiama užtikrinti greitesnį vaikų grąžinimą tarpvalstybinio vaikų grobimo atvejais.

1.1. Vaiko grąžinimo procedūros reguliavimas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“

1.1.1. Bendrieji jurisdikcijos klausimai

Neteisėtai išvežus vaiką į kitą ES valstybę narę ar negrąžinus jo, likęs ankstesnėje vaiko nuolatinėje gyvenamojoje vietoje tėvas²⁶ (tėvų pareigas įgyvendinanti globos įstaiga) turi teisę kreiptis į valstybės narės, į kurią arba kurioje vaikas buvo neteisėtai išvežtas ar negrąžintas, teismus remdamasis 1980 m. Hagos konvencija ir reikalauti grąžinti vaiką²⁷. Taip, inicijavus vaiko grąžinimo procedūrą pagal 1980 m. Hagos konvenciją²⁸, pirmiausia kyla klausimas, kurios valstybės teismai turi jurisdikciją vaiko atžvilgiu. Šiuo aspektu esminį vaidmenį vaidina Reglamento „Briuselis II a“ 8 ir 10 straipsnių nuostatos.

Pagal Reglamento „Briuselis II a“ 8 straipsnio 1 dalį, valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje. Taigi nustatoma bendroji jurisdikcijos taisyklė – pagal vaiko gyvenamąją vietą. Ši taisyklė grindžiama argumentu, kad dėl savo geografinio artumo šie teismai paprastai gali geriau įvertinti,

---

²⁴ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios, 2000-11-10, Nr. 96-3016.

²⁵ Žr., pvz., 2011 m. liepos 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Šneersonė ir Kampanella prieš Italiją* (peticijos Nr. 14737/09); 2003 m. liepos 29 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Iglesias Gil ir A.U.I. prieš Ispaniją* (peticijos Nr. 56673/00); 2000 m. sausio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 31679/96), 2008 m. sausio 8 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *PP prieš Lenkiją* (peticijos Nr. 8677/03), 2013 m. kovo 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Raw prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 10131/11), 2011 m. kovo 27 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Shaw prieš Vengriją* (peticijos Nr. 6457/09). Taip pat žr. 2012 m. liepos 10 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *B prieš Belgiją* (peticijos Nr. 4320/11) ir 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimą byloje *X prieš Latviją* (peticijos Nr. 27853/09).

²⁶ Šioje studijoje vienaskaitoje vartojant sąvoką „tėvas“ turimas mintyje vienas iš tėvų (tėvas arba motina, angl. *parent*).

²⁷ Reglamento „Briuselis II a“ 11 straipsnio 1 dalis.

²⁸ 1980 m. Hagos konvencija, papildanti Reglamentą „Briuselis II a“, 8 straipsnyje numato, kad asmuo, įstaiga ar kita organizacija, teigianti, kad vaikas yra išvežtas ar laikomas pažeidžiant globos teises, gali kreiptis į vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos centrinę įstaigą arba į bet kurios kitos susitariančiosios valstybės centrinę įstaigą dėl pagalbos užtikrinti vaiko grąžinimą. Jei tokia centrinė įstaiga turi pagrindo manyti, kad vaikas yra kitoje susitariančiojoje valstybėje, ji tiesiogiai ir nedelsdama perduoda prašymą tos valstybės centrinei įstaigai. Be to, prašymą dėl vaiko grąžinimo galima pateikti ir tiesiogiai teismui tos valstybės, kurioje yra vaikas.

kokias priemones tinkamiausia priimti vaiko interesais²⁹.

Vaikų grobimo atvejais Reglamento „Briuselis II a“ 10 straipsnis (Jurisdikcija vaikų grobimo atvejais) įtvirtina, kad, vaiką neteisėtai išvežus ar negražinus, valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negražinimo turėjo įprastinę gyvenamąją vietą (kilmės valstybė narė), teismai išlaiko savo jurisdikciją iki tol, kol vaikas įgyja įprastinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje ir yra įvykdomos tam tikros Reglamente nurodytos sąlygos. Šios sąlygos įvardijamos taip: (a) išvežimui ar negražinimui tylėjimu pritaria kiekvienas globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija; arba (b) vaikas toje kitoje valstybėje narėje pragyvena bent vienus metus nuo to, kai globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, ir vaikas susigyvena su nauja aplinka. Be to, papildomai reikalaujama, kad egzistuotų bent vienas šių reikalavimų (alternatyvūs reikalavimai): (i) per vienus metus nuo to, kai globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, valstybės narės, kurioje vaikas buvo išvežtas ar yra laikomas, kompetentingoms valdžios institucijoms nebuvo pateiktas prašymas jį grąžinti; arba (ii) globos teisių turėtojo prašymas grąžinti buvo atsiimtas ir per i papunktyje nustatytą laikotarpį nebuvo pateiktas naujas prašymas; arba (iii) byla valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negražinimo turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teisme buvo užbaigta pagal Reglamento 11 straipsnio 7 dalį; (iv) valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negražinimo turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teismai priėmė sprendimą dėl globos, nereikalaujantį vaiką grąžinti³⁰.

Taigi, vaiko grobimo atveju pagrindiniai teismai, turintys jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų, išlieka vaiko kilmės valstybės narės teismai, o jurisdikcijos perėjimo galimybė labai apribota. Atitinkamai, naujosios gyvenamosios vietos teismai (valstybės, į kurią vaikas neteisėtai atvežtas arba neteisėtai laikomas, teismai) gali spręsti tik dėl vaiko grąžinimo. Tuo tarpu sprendimą globos teisių byloje priima jurisdikciją turintis vaiko kilmės valstybės teismas³¹.

1.1.2. Procedūra valstybės narės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas arba kurioje neteisėtai laikomas, teisme

Nors pagrindinis jurisdikciją vaiko atžvilgiu turintis teismas lieka vaiko kilmės valstybės teismas, vaiką išvežus į kitą ES valstybę narę, į ginčo analizę įtraukiami ir šios valstybės teismai. Būtent į juos kreipiamasi dėl vaiko grąžinimo ir būtent jie priima atitinkamą sprendimą.

Valstybės narės, kurioje yra pagrobtas vaikas, teismas, kuriam pateikiamas pareiškimas dėl vaiko grąžinimo, turi pareigą skubiai išnagrinėti tokį pareiškimą taikydamas skubiausias procedūras, kurias leidžia nacionalinė teisė. Reglamento 11

---

²⁹ 2009 m. gruodžio 23 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Detiček*, C-403/09 PPU, ECLI:EU:C:2009:810.

³⁰ Plačiau apie jurisdikcijos klausimus bylose dėl tėvų pareigų žr.: *Pranevičienė K.* Jurisdikcijos nustatymo taisyklės ir jų taikymas bylose dėl tėvų pareigų vaikams pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 (Briuselis II a). Daktaro disertacija, 2014; *Pranevičienė K.* Vaikų grobimo Europos Sąjungos valstybėse narėse atvejais taikomos teisingumo nustatymo taisyklės // *Teisė*, 2010, t. 77, p. 162–180.

³¹ Taip pat žr.: 2015 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga dėl tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo šeimos bylose // *Teismų praktika*, Nr. 43, p. 36. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>> [žiūrėta 2016-09-05].

straipsnio 3 dalyje patikslinama, kad teismas, kuriam pateiktas prašymas dėl vaiko grąžinimo, ne vėliau kaip per šešias savaites nuo prašymo pateikimo priima sprendimą. Šis terminas gali būti pratęstas tik tuo atveju, jei dėl išskirtinių aplinkybių neįmanoma jo laikytis. Kaip nurodoma *Praktiniame vadove kaip taikyti naująjį Briuselio II reglamentą*³², per nurodytą šešių savaičių terminą sprendimas ne tik turi būti priimtas, bet ir įvykdytas.

Visgi, tenka pripažinti, praktikoje šio termino nesilaikoma. Europos Komisijos duomenimis, 2008 m. tik 15 proc. vienu valstybių narių kitoms pateiktų prašymų patenkinti per šešias savaites³³, o procesas vidutiniškai užtrunka 165 dienas³⁴. Lietuvoje taip pat neretai minėtas šešių savaičių terminas viršijamas. Vienoje bylų, kurioje nagrinėtas prašymas dėl vaiko grąžinimo, Lietuvos apeliacinis teismas pats apskaičiavo, kad nuo pareiškėjos prašymo pateikimo iki apeliacinio teismo sprendimo priėmimo praėjo vieni metai, o nuo vaiko neteisėto išvežimo – per pusantrų metų³⁵.

Teismas, nagrinėjantis prašymą dėl pagrobto vaiko grąžinimo, gali nuspręsti tenkinti prašymą ir įpareigoti vaiką grąžinti į šalį, iš kurios jis neteisėtai išvežtas ar į kurią nebuvo laiku grąžintas, arba atsisakyti grąžinti vaiką. Remiantis Reglamento „Briuselis II a“ 17 konstatuojamąja dalimi, valstybės narės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas arba kurioje neteisėtai laikomas, teismai turėtų galėti pasipriešinti jo grąžinimui konkrečiais tinkamai pateisinamais atvejais. Tai visų pirma užtikrina Reglamento 11 straipsnis, kuris, be kita ko, numato, kad prašymą grąžinti vaiką nagrinėjantis teismas gali atsisakyti grąžinti vaiką remdamasis 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsniu. Šis 1980 m. Hagos konvencijos straipsnis leidžia negrąžinti vaiko, jei įrodoma, kad (i) asmuo, įstaiga ar kita organizacija, kuri rūpinosi vaiku, vaiko išvežimo ar laikymo metu iš tiesų nesinaudojo globos teisėmis arba (ii) neprieštaravo ar vėliau sutiko, kad vaikas būtų išvežtas ar laikomas (13 straipsnio a dalis); arba (iii) yra didelė rizika, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną

---

³² Praktinis vadovas kaip taikyti naująjį Briuselio II reglamentą. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_lt.pdf> [žiūrėta 2016-09-06].

³³ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, taikymo. Briuselis, 2014 04 15, COM(2014) 225 final.

³⁴ 2008 m. ieškinių, pateiktų pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, statistinė analizė. II dalis, Regioninė ataskaita, Prel. Doc. No 8 B. atnaujinta 2011 m. lapkričio mėn., skirta 2011 m. birželio mėn. Specialiosios komisijos posėdžiui, p. 10–12. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08be.pdf>> [žiūrėta 2016-09-16]. Apie statistinius duomenis taip pat žr. *Lowe N., Stephens V. The Timing of 1980 Hague Abduction Convention Applications: the 2011 Findings. 2012.* Prieiga per internetą: <http://www.law.cf.ac.uk/newsandevents/elinks/1022_1363014635.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

³⁵ 2013 m. sausio 3 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje *L. A. prieš S. A.*, Nr. 2-6/2013. Su prašymu dėl teismo leidimo grąžinti dukrą į Jungtinę Karalystę išdavimo pareiškėja kreipėsi 2012 m. sausio 23 d., t. y. praėjus daugiau kaip pusei metų nuo vaiko neteisėto išvežimo. Pareiškėjos ir suinteresuotojo asmens atstovės prašymu pirmosios instancijos teismo posėdis 2012 m. vasario 21 d. buvo atidėtas. Apeliacinės instancijos teisme byla buvo gauta 2012 m. balandžio 18 d. ir atsižvelgiant į bylos kategoriją paskirta nagrinėti teismo posėdyje 2012 m. birželio 7 d. Teismas 2012 m. birželio 7 d. nutartimi atidėjo bylos nagrinėjimą 2012 m. birželio 15 d. ir skyrė žodinių bylos nagrinėjimą. Pareiškėja prašė šį posėdį atidėti. Apeliacinės instancijos teismas 2012 m. birželio 18 d. paskyrė kompleksinį psichiatrinį-psichologinį įvertinimą. Vaiko raidos įvertinimo išvados teismui buvo pateiktos tik 2012 m. gruodžio 14 d., apeliacinės instancijos teismo posėdis bylai išspręsti apeliacine tvarka paskirtas 2012 m. gruodžio 17 d. Akivaizdu, kad bylos nagrinėjimas šiuo atveju labai užsitęsė.

situaciją (13 straipsnio b dalis)³⁶. Be to, nepamirština, kad valstybės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas arba kurioje neteisėtai laikomas, teismai gali atsisakyti grąžinti vaiką į jo kilmės valstybę tais atvejais, kai (iv) vaikas prieštarauja grąžinimui ir jau yra sulaukęs tokio amžiaus ir brandos, kai tikslinga atsižvelgti į jo nuomonę³⁷ (1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio 2 dalis) arba (v) procesas buvo pradėtas praėjus vienu metų terminui nuo tos dienos, kai vaikas buvo neteisėtai išvežtas ar laikomas, ir įrodoma, kad vaikas jau prisitaikė prie naujos aplinkos (1980 m. Hagos konvencijos 12 straipsnio 2 dalis).

Kaip rodo bylų analizė, Lietuvos teismai naudojami suteikta galimybe atsisakyti grąžinti vaiką 1980 m. Hagos konvencijos numatytais atvejais, įskaitant Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalimi – kai yra didelė rizika, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną situaciją. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje netoleruotina vaiko padėtis yra suvokiama kaip netinkamos vaiko gyvenamosios aplinkos sąlygos, kurias tiesiogiai sukuria asmuo, įgyvendinantis vaiko atžvilgiu globos teises. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad „Hagos konvencijos 13 straipsnio b) punkte nurodyta „didelė rizika, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną padėtį“ apima kraštutinius atvejus, kai vaikas negalės normaliai vystytis kilmės valstybėje dėl to, kad tėvų teisių ir pareigų turėtojas nevykdo ar nederamai atlieka tėvų teises ir pareigas bei yra pagrindo manyti, kad toks jo elgesys nepasikeis ateityje (nederamai elgiasi vaiko akivaizdoje, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis ar psichotropinėmis priemonėmis ar pan.) arba dėl objektyvių sąlygų kilmės valstybėje vaikui vystytis nebuvimo (pvz., karo padėties)“³⁸.

1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalimi remtasi ir 2013 m. sausio 31 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje³⁹, kurioje teismas sprendė dėl prašymo dėl teismo leidimo išdavimo grąžinti vaiką į vaiko kilmės ir nuolatinės gyvenamosios vietos šalį, Jungtinę Karalystę. Iš šalių parodymų ir pateiktų dokumentų Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad pareiškėjas, kuris prašo grąžinti vaiką į jo kilmės šalį, yra linkęs naudoti smurtą šeimos aplinkoje (kaip nurodoma sprendime, pareiškėjas prieš sutuoktinę panaudojo smurtą, tai yra trenkė jai kumščiu per veidą tuo metu, kai sutuoktinė ant rankų laikė vaiką). Teisėjų kolegija konstatavo, kad vaiko grąžinimas į jo kilmės šalį, kur jis turės gyventi su į smurtą linkusiu pareiškėju, atitinka netoleruotinos situacijos sampratą, kuri yra įtvirtinta 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punkte kaip vienas iš pagrindų, leidžiančių teismui atsisakyti nurodyti grąžinti vaiką į jo kilmės šalį, ir prašymą dėl vaiko grąžinimo atmetė.

Pažymėtina, kad šioje byloje Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija taip pat atmetė kaip nepagrįstus pareiškėjo argumentus, kad egzistuoja Reglamento 11 straipsnio 4 dalyje nurodyta aplinkybė, dėl kurios teismas negali atsisakyti grąžinti vaiką remdamasis 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalimi tuo atveju, jei nustatoma, kad imtasi priemonių užtikrinti vaiko apsaugą jį sugrąžinus. Pareiškėjas buvo pateikęs Jungtinės Karalystės teisininkės išvadą, kurioje nurodyta, kad tuo atveju, jei vaiko motina ateityje kreiptųsi į policiją dėl pareiškėjo elgesio su ja, pareiškėjas būtų areštuotas ir greičiausiai patrauktas baudžiamojon atsakomybėn; visiškai tikėtina, kad, kol baudžiamoji byla bus

---

³⁶ Pažymėtina, kad ES valstybės narės teismas negali atsisakyti grąžinti vaiką remdamasis 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalimi, jei nustatoma, kad imtasi priemonių užtikrinti vaiko apsaugą jį sugrąžinus.

³⁷ Plačiau apie vaiko nuomonės išklausymą žr. šios studijos 4 skyrių.

³⁸ 2008 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2008.

³⁹ 2013 m. sausio 31 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-753/2013.

sprendžiama teisme, jis būtų paleistas pagal policijos/teismo užstatą, pagal kurio sąlygas privalėtų nesiartinti prie motinos namų ir nebandyti susisiekti su ja; jei jis būtų pripažintas kaltu, jis turėtų teistumą ir būtų nuteistas laisvės atėmimo bausme arba viešųjų darbų nuosprendžiu. Teismo nuomone, iš šios išvados matyti, kad Jungtinės Karalystės teisininkė pateikė prielaidas apie tai, kokia teisinė atsakomybė ir jos padariniai kiltų pareiškėjui tuo atveju, jei jis dar kartą panaudotų smurtą. Tačiau nebuvo nurodyta, kokių priemonių šiuo metu yra imtasi tam, kad būtų eliminuota iki minimumo grėsmė, jog pareiškėjas dar kartą panaudos smurtą artimoje aplinkoje (pavyzdžiui, pareiškėjas savanoriškai dalyvauja smurtinį elgesį keičiančiose programose; pareiškėjas imasi aktyvių veiksmų, siekdamas atlyginti sutuoktinei padarytą žalą dėl sveikatos sužalojimo ir pan.).

1.1.3. Ankstesnės gyvenamosios vietos teismo jurisdikcijos viršenybė (Reglamento 11 str. 6–8 d. procedūra)

Labai svarbus galiojančios Reglamento „Briuselis II a“ redakcijos momentas, susijęs su vaiko grąžinimo procedūra, yra tai, kad vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės (iki vaiko grobimo) teismai turi jurisdikcijos viršenybę prieš naujosios vaiko gyvenamosios vietos valstybės narės teismus. Iš esmės tai reiškia, kad valstybės, į kurią vaikas pagrobtas ar kurioje neteisėtai laikomas, teismo sprendimas negrąžinti vaiką gali būti pakeistas vaiko kilmės valstybės teismo sprendimu⁴⁰.

Konkretesnė procedūra yra tokia. Jei valstybės, į kurią vaikas pagrobtas ar kurioje neteisėtai laikomas, teismas priima nutartį dėl vaiko negrąžinimo pagal Hagos konvencijos 13 straipsnį, šią nutartį su susijusiais dokumentais jis turi tiesiogiai arba per savo centrinę instituciją perduoti jurisdikciją turinčiam vaiko kilmės valstybės teismui arba jos centrinei institucijai (Reglamento 11 straipsnio 6 dalis). Gavęs tokį atsisakymą, vaiko kilmės valstybės teismas, kaip pagrindinis jurisdikciją turintis teismas, gali šiam atsisakymui pasipriešinti priimdamas nutartį, reikalaujančią vaiką grąžinti (angl. *overriding mechanism*). Pagal Reglamento „Briuselis II a“ 11 straipsnio 8 dalį, nepaisant sprendimo dėl negrąžinimo pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnį, bet kuris vėlesnis vaiką grąžinti reikalaujantis sprendimas, kurį priėmė pagal šį reglamentą jurisdikciją turintis teismas, siekiant užtikrinti vaiko grąžinimą, yra vykdomas pagal III skyriaus 4 skirsnį⁴¹. Praktiškai tai reiškia, kad vaiko kilmės valstybės teismas pakeičia sprendimą dėl negrąžinimo, priimtą naujosios vaiko gyvenamosios vietos teisme, ir šis sprendimas yra galutinis.

Bene garsiausias tokio tipo situacijos pavyzdys Lietuvos praktikoje buvo *Rinau* byla⁴². Primintina, kad šioje byloje Lietuvos pilietė Inga Rinau, gavusi sutuoktinio

---

⁴⁰ Išsami studija šiuo klausimu buvo atlikta 2015 m. Jos metu analizuota minėtų Reglamento straipsnių taikymo praktika visose ES valstybėse narėse 2005 m. kovą – 2014 m. vasarį. Tyrimo metu buvo identifikuotos 63 tokio tipo bylos, nustatyta, kad bene dažniausiai šia procedūra naudojasi Italijos teismai, taip pat atlikta kiekybinė ir kokybinė atvejų analizė. Žr. *Beaumont P., Walker L., Holliday J. Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU*. 2016. Priimtas publikuoti *Journal of Private International Law*. ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą: <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

⁴¹ Reglamento III skyriaus 4 skirsnyje esančio 42 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad 40 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytas vaiko sugrąžinimas, pareikalautas valstybėje narėje priimtu vykdytinu teismo sprendimu, yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant jo skelbti vykdytinu ir be galimybės ginčyti jo pripažinimą, jei tas teismo sprendimas buvo patvirtintas pažymėjimu kilmės valstybėje narėje pagal šio straipsnio 2 dalį.

⁴² 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406.

Vokietijos piliečio Michaelio Rinau sutikimą, išvyko su jų bendra dukra, vienų metų Luisa, iš Vokietijos (šeimos nuolatinės gyvenamosios vietos) dviejų savaitių atostogų į Lietuvą. Moteris nusprendė likti Lietuvoje ir atsisakė į Vokietiją grąžinti Luisą, taip, Reglamento prasme, atlikdama vaiko grobimą – neteisėtą negražinimą į ankstesnę vaiko gyvenamąją vietą. Luisos tėvas įvairiais būdais siekė susigrąžinti dukrą. Kai Vokietijos teismai skyrybų byloje vaiko globą suteikė tėvui, šis kreipėsi į Lietuvos teismus dėl vaiko grąžinimo. Lietuvoje teismuose vyko ilgas procesas, buvo paduota daug skundų, byla keliavo tarp teismų.

Tuo tarpu Vokietijos teismas, gavęs Lietuvos teismo sprendimą (negalutinį Lietuvos teisės prasme), atsisakantį grąžinti vaiką, bylą peržiūrėjo ir įpareigojo Iną Rinau parvežti vaiką į Vokietiją ir palikti Michaelio Rinau globai. Vokietijos teismas kartu prie savo sprendimo pridėjo pagal Reglamento 42 straipsnį išduotą pažymėjimą⁴³. Kai šis pažymėjimas buvo pateiktas Lietuvos teismams, ginčas pasiekė Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kuris bylą sustabdė ir kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau vadinama – ESTT, Teisingumo Teismas), klausdamas, be kita ko, apie minėto pažymėjimo statusą.

ESTT *Rinau* byloje aiškiai nurodė, kad toks Vokietijos teismo sprendimas ir prie jo pridėtas pagal Reglamento 42 straipsnį išduotas pažymėjimas yra galutinis taškas svarstant dėl būtinybės grąžinti vaiką. ESTT išaiškino, kad vaiką grąžinti reikalaujančio sprendimo, priimto vėliau už sprendimą dėl negražinimo, vykdytinumui taikoma procesinė autonomija, kad nebūtų delsiama sugrąžinti vaiką, kuris neteisėtai laikomas valstybėje narėje, kitoje nei šis vaikas nuolat gyveno prieš pat jį neteisėtai išvežant ar negražinant⁴⁴. Procesinė autonomija ir kilmės valstybės narės teismo jurisdikcijai suteikta pirmenybė pasireiškia Reglamento 43 ir 44 straipsniuose, pagal kurių nuostatas bet kokiam pažymėjimo ištaisymui taikoma kilmės valstybės narės teisė, o jo išdavimas negali būti apskųstas⁴⁵. Išdavus pažymėjimą, teismo sprendimas yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant jo skelbti vykdytinu ir be galimybės ginčyti jo pripažinimą⁴⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad prieš kilmės valstybės teismui priimant įsakymą grąžinti vaiką nebūtina priimti galutinio sprendimo dėl globos teisių: laikoma, kad įsakymo grąžinti vaiką tikslas taip pat yra išspręsti vaiko globos klausimą⁴⁷. Be to, kaip patvirtino aptarta *Rinau* byla, pažymėjimo išdavimo tikslais nėra svarbu, kad naujosios vaiko gyvenamosios vietos teismo sprendimas dėl atsisakymo grąžinti vaiką neįgijo įsiteisėjusio sprendimo galios ar buvo pakeistas sprendimu dėl grąžinimo, jei vaikas iš tikrųjų nebuvo grąžintas.

Esamas reguliavimas bei vienos valstybės teismo sprendimo viršenybė kitos valstybės teismo sprendimo atžvilgiu šiuo klausimu buvo nemažai kritikuota, praktikoje identifikuojant nemažai jo taikymo nesklandumų ir neaiškumų⁴⁸. Praktika patvirtino, kad nemažai neaiškumų, susijusių su Reglamento „Briuselis II a“ 11 straipsnio 6–8 dalių

---

⁴³ Egzekvatūros procedūra netaikoma pažymėjimu patvirtintiems teismo sprendimams dėl bendravimo su vaikais teisių ir pažymėjimu patvirtintiems įsakymams grąžinti vaiką vaikų grobimo atvejais. Pačiau apie egzekvatūros sampratą ir taikymą žr. šios studijos 3 skyrių.

⁴⁴ ESTT sprendimo 63 punktas.

⁴⁵ ESTT sprendimo 64 punktas.

⁴⁶ ESTT sprendimo 68 punktas.

⁴⁷ 2010 m. liepos 1 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Povse*, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673, 53 punktas.

⁴⁸ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).

procedūros taikymu, lėmė pailgėjusią bylų nagrinėjimo trukmę. Pavyzdžiui, buvo kilę klausimų, ar klausimus dėl globos turėtų spręsti teismas, sprendžiantis dėl vaiko grąžinimo, nėra iki galo aišku, kokius dokumentus turėtų pateikti teismas, priėmęs sprendimą dėl (ne)grąžinimo, kilmės valstybės teismui, neaišku, ar jie turi būti išversti ir kieno tai pareiga. Papildomas laikas sugaištamas, kai kilmės valstybės teismas sprendžia dėl globos ar vaiko grąžinimo, kol vaikas ir vienas tėvų yra kitoje šalyje. Tokiais atvejais labai sudėtinga organizuoti posėdžius, nes vaikas ir jį pagrobęs tėvas turi atvykti iš kitos šalies, tai dar sudėtingiau, jei šis tėvas nebendradarbiauja. Kaip nurodo Komisija, toks procesas kartais užtrunka metus ir daugiau⁴⁹. Atitinkamai galutinis sprendimas grąžinti vaiką į jo kilmės valstybę gali reikšti, kad jis turi būti paimtas iš naujos erdvės, kurioje integravosi, prie kurios priprato ir kurią laiko savo namais.

Kita problema yra tai, kad kilmės valstybės teismas, sprenddamas dėl vaiko grąžinimo (tais atvejais, kai valstybės, į kurią vaikas yra neteisėtai išvežtas ar laikomas, teismas priėmė sprendimą negrąžinti vaiko), ne visuomet atsižvelgia į argumentus, kuriais remiantis vaiką grąžinti buvo atsisakyta, be to, tai ne visuomet ir įmanoma – kartais argumentai nepakankamai aiškiai nurodyti teismo sprendime. Be to, centrinės institucijos ne visuomet kviečiamos į tokius teismo posėdžius⁵⁰.

1.1.4. Egzekvatūros panaikinimas

Pažymėtina, kad galiojantis Reglamentas „Briuselis II a“ panaikino egzekvatūrą sprendimams dėl bendravimo su vaiku ir sprendimams dėl vaiko grąžinimo. Tai suteikė vaiko grąžinimo procedūrai daugiau operatyvumo ir tikrumo. Plačiau apie egzekvatūros reikalavimo esmę ir jo panaikinimo pranašumus ir trūkumus žr. šios studijos 3 skyrių.

1.2. Nuostatos dėl vaiko grąžinimo procedūros Pasiūlyme

Lyginant su galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, Pasiūlyme siūloma keletas esminių pakeitimų, kurie suformuluoti siekiant užtikrinti veiksmingesnį pagrobto vaiko grąžinimą ir spręsti kitas praktikoje identifikuotas problemas, susijusias su vaiko grąžinimo procedūrų sudėtingumu.

Iš esmės didžioji dalis pakeitimų siekia užtikrinti procedūros operatyvumą. Kaip nurodo Komisija, greitas vaiko grąžinimas svarbus dėl trijų priežasčių. Pirma, visuotinai sutariama, kad vaiko interesai reikalauja, kad visi trukdžiai, kilę iš vaiko pagrobimo, kuo greičiau išsispręstų. Greitas vaiko grąžinimas reiškia, kad vaikas gali grįžti į savo įprastą rutiną ir, kai įmanoma, palaikyti santykius su likusiu tėvu. Antra, kuo ilgiau vaikas yra ne savo kilmės valstybėje, tuo didesnė tikimybė, kad jis apsipras savo naujoje aplinkoje. Dėl šios priežasties, nors iš pradžių vaiko grąžinimas į kilmės šalį atitinka jo interesus, bėgant laikui tai gali pasikeisti. Trečia, vienas Reglamento tikslų – atgrasyti nuo vaikų grobimo. Žinojimas, kad vaiko grobimas bus išspręstas greitu vaiko grąžinimu, turėtų labiau

---

⁴⁹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).

⁵⁰ Plačiau žr. Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).

atgrasyti nuo grobimo nei žinojimas, kad procesas gali užtrukti ilgus mėnesius ir galiausiai grąžinimas taps nebeaktualus⁵¹.

1.2.1. Vietinių teismų jurisdikcijos sutelkimas

Kaip nurodoma Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ aiškinamajame memorandume (toliau vadinama – Pasiūlymo aiškinamasis memorandumas)⁵², vienas iš veiksnių, lėmusių ilgą bylų nagrinėjimą, yra tai, kad teismai neturi specialistų, kurių specializacija būtų vaikų grąžinimo prašymų tvarkymas. Iš tiesų, jei vaikų grobimo bylos yra išskaidomos įvairiuose valstybės teismuose, nesuformuojama vientisa valstybės praktika ir patirties perdavimas, o atskiri teisėjai su šio tipo bylomis susiduria retai. Tokiu atveju teisėjai neturi pakankamo įdirbio tarptautinio vaikų grobimo bylose, jie nėra gerai susipažinę su gana komplikuotomis šios srities procedūromis, teisės nuostatomis, ESTT ir kitų nacionalinių teismų praktika. Atitinkamai jiems reikia daugiau laiko pasiruošti bylai, ir pats pasiruošimas kur kas sudėtingesnis.

Dėl šių priežasčių Pasiūlyme siūloma sutelkti nacionalinių teismų jurisdikciją vaikų grobimo bylose tik tam tikruose teismuose. Tai visų pirma minima Pasiūlymo 26 konstatuojamojoje dalyje, kurioje teigiama, kad tam, jog bylos dėl grąžinimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją būtų kuo greičiau užbaigtos, valstybės narės turėtų sutelkti jurisdikciją nagrinėti šias bylas viename ar keliuose teismuose, deramai atsižvelgdamos į savo teisingumo administravimo sistemos vidaus struktūrą. Tokiu būdu su vaikų grobimo bylomis nuolat susidurtų tie patys teisėjai, kurie įgytų daugiau patirties, turėtų galimybę specializuotis, detaliau išigilinti į vaikų grąžinimo procedūros subtilybes bei gebėtų operatyviau spręsti vaikų grąžinimo bylas ir parengti aukštesnės teisinės kokybės sprendimus.

Reikalavimas sutelkti teismų jurisdikciją suformuluotas kaip Pasiūlymo 22 straipsnis, kuriame teigiama:

22 straipsnis (naujas)

Vietinių teismų jurisdikcijos sutelkimas

Valstybės narės užtikrina, kad jurisdikcija priimti 21 straipsnyje nurodytus pareiškimus dėl vaiko grąžinimo būtų suteikta nedideliame skaičiuje teismų. Šiuos teismus kiekviena valstybė narė nurodo Komisijai pagal 81 straipsnį.

Pažymėtina, kad jurisdikcijos sutelkimo skatinimas vaikų grobimo bylose laikytinas nauja tendencija Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos⁵³ ir

---

⁵¹ Plačiau žr. Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS); *Lowe N., Stephens V. The Timing of 1980 Hague Abduction Convention Applications: the 2011 Findings.* 2012. Prieiga per internetą: <http://www.law.cf.ac.uk/newsandevents/elinks/1022_1363014635.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

⁵² Europos Komisijos pasiūlymo dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) aiškinamasis memorandumas.

⁵³ 2013 m. šiam klausimui buvo skirtas specialus Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Teisėjų naujienraščio dėl tarptautinės vaiko apsaugos leidinys. Žr. *The Judges' Newsletter on International Child Protection*, Vol. 20, Special focus: Concentration of jurisdiction under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction and other international child protection instruments. Hague Conference on International Law (2013). Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/nl2013tome20en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13].

Europos Sąjungos kontekste⁵⁴. Siūlymas sutelkti jurisdikciją šio tipo bylose ne kartą išreikštas ir doktrinoje⁵⁵.

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos 2013 m. duomenimis, 40 valstybių, 1980 m. Hagos konvencijos šalių, buvo sutelkusios jurisdikciją vaikų grobimo bylose, iš jų – nemaža dalis ES valstybių. Pavyzdžiui, Vengrijoje pirmosios instancijos teismas vaikų grąžinimo bylose yra vienas Vyriausybės nutarime nurodytas centrinis regiono teismas (*Pest Central District Court*), apeliacija taip pat priskirta konkrečiam teismui (*Metropolitan Tribunal Court in Budapest*)⁵⁶. Nyderlanduose prašymai grąžinti vaiką priklauso išimtinai Hagos rajono teismo jurisdikcijai (*District Court of The Hague*), o apeliacija – Hagos apeliaciniam teismui (*Court of Appeal of The Hague*)⁵⁷. Jurisdikcija vaikų grobimo bylose taip pat sutelkta Lietuvoje, Austrijoje, Jungtinėje Karalystėje, Belgijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Kipre, Suomijoje, Švedijoje, Bulgarijoje, Latvijoje, Rumunijoje, Slovakijoje⁵⁸. Liuksemburgas ir Malta tiesiogiai teisės aktais nėra sutelkę jurisdikcijos, bet šiose mažose valstybėse yra tik po du teismus, nagrinėjančius tokio tipo bylas. Kita vertus, jurisdikcija vaiko grobimo bylose nėra sutelkta Kipre, Estijoje, Graikijoje, Italijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Ispanijoje⁵⁹. Doktrinoje vardijami

---

⁵⁴ Jurisdikcijos sutelkimo klausimas vaikų grobimo bylose buvo nagrinėtas ir ESTT, kuris *Bradbrooke prieš Aleksandrowicz* byloje pasisakė dėl Belgijos teisės aktų, kurie suteikė pirmenybę nagrinėti vaikų grąžinimo bylas specializuotiems teismams net ir tais atvejais, kai kitame teisme jau iš esmės nagrinėjama byla dėl tėvų pareigų vaikui. Šiuo atveju ESTT konstatavo, kad tuo, jog valstybė narė suteikė specializuotam teismui jurisdikciją nagrinėti vaiko grąžinimo ar globos klausimus taikant Reglamento 11 straipsnio 7 ir 8 dalyse numatytą procedūrą, nors kitame teisme jau iš esmės nagrinėjama byla dėl tėvų pareigų vaikui, savaime nedaroma žalos Reglamento veiksmingumui. 2015 m. sausio 9 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *David Bradbrooke prieš Anna Aleksandrowicz*, C-498/14 PPU, ECLI:EU:C:2015:3.

⁵⁵ *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti International Family Law, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą: <http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf> [žiūrėta 2016-09-16]; *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU. 2016. Priimtas publikuoti Journal of Private International Law. ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą: <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf> [žiūrėta 2016-09-16]; *Keelikolani L. H.* The Need for Concentrated Jurisdiction in Handling Parental Child Abduction Cases in the United States // Santa Clara Journal of International Law's, 2016, Vol 14(2), p. 596–614. Prieiga per internetą: <<http://digitalcommons.law.scu.edu/scujil/vol14/iss2/8/>> [žiūrėta 2016-09-13].

⁵⁶ *Király L.* The Hungarian court practice concerning the Brussels II bis Regulation // *Zupan M. (ed.)* Private International Law in the Jurisprudence of European Courts - Family at Focus. Faculty of Law, J J Strossmayer, University of Osijek, Croatia, p. 91–92.

⁵⁷ The Dutch Office of the Liaison Judge International Child Protection (BLIK). Report from 1 January 2011 to 1 January 2012 // The Judges' Newsletter on International Child Protection, Vol. 21. Hague Conference on International Law (2013). Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/newsletter2013en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13].

⁵⁸ The Judges' Newsletter on International Child Protection, Vol. 20, Special focus: Concentration of jurisdiction under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction and other international child protection instruments. Hague Conference on International Law (2013), p. 2. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/nl2013tome20en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13]. Įdomu pastebėti, kad bene visi šiame leidinyje pasisakę nacionaliniai teisėjai teigiamai vertino bylų sutelkimą ir vardijo nemažai tokios reformos pranašumų.

⁵⁹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).

tokio sutelkimo pranašumai ir taip pat siūloma koncentruoti jurisdikciją vaikų grobimo bylose ir kitose šalyse, pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose⁶⁰.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pasiūlymas palieka valstybėms narėms galimybę pasirinkti, kurių teismų jurisdikcijai priskirti vaikų grąžinimo bylas, taip nesikišant į valstybių teismų sistemos organizavimą. Kaip nurodo jau minėta Pasiūlymo 26 konstatuojamoji dalis, nelygu teisinės sistemos struktūra, jurisdikcija nagrinėti vaikų grobimo bylas gali būti sutelkta viename teisme, kuris būtų atsakingas už visą šalį, arba keliuose teismuose – pavyzdžiui, atsižvelgiant į apeliacinių teismų skaičių, jurisdikcija nagrinėti bylas dėl tarptautinio vaikų grobimo galėtų būti sutelkta atitinkamų apeliacinių teismų apygardose veikiančiuose pirmosios instancijos teismuose. Tai pagrįstas ir logiškas sprendimas – didesnių valstybių atveju jurisdikcijos sukonzentravimas tik viename teisme būtų sunkiai suderinamas su artumo principu (teigiančiu, kad bylą turi nagrinėti teismas, esantis arčiau vaiko), be to būtų sudėtingiau ir išnagrinėti bylą greitai⁶¹.

Praktikoje teismų jurisdikcijos sutelkimą valstybės yra įgyvendinusios skirtingai – vienose jurisdikcija sutelkiama šeimos teismams (pvz., Kipre – *Family Court*), aukštesnės instancijos teismui (pvz., Jungtinėje Karalystėje – *High Court*), apeliaciniam teismui (Suomija, Bulgarija) ar konkretiems pirmosios instancijos teismams (Belgija, Prancūzija, Vokietija). Be to, valstybės yra pasirinkusios skirtingą teismų, kuriems sutelkiama jurisdikcija spręsti vaiko grąžinimo bylas, skaičių (pvz., dalyje valstybių, kaip Lietuvoje, jurisdikcija sutelkiama vienam teismui, kitose – keliems, pvz., Belgijoje – 5 teismams, Prancūzijoje – 37 teismams, Vokietijoje – 24 teismams)⁶².

1.2.2. Sprendimo argumentavimo pareiga

Kaip aptarta, jurisdikcijos sutelkimas viename ar keliuose teismuose turėtų pagerinti priimamų sprendimų kokybę (juos priims labiau specializuoti teisėjai) bei operatyvumą. Sprendimų dėl vaikų (ne)grąžinimo teisinę kokybę turėtų pagerinti ir Pasiūlymo 30 konstatuojamojoje dalyje nurodoma pareiga teisėjams aiškiai formuluoti sprendimus, kuriais atsisakoma grąžinti vaiką. Pagal Pasiūlymo 26 straipsnio 1 dalį, valstybės narės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas ar kurioje yra neteisėtai laikomas, teismui nusprendus atsisakyti grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvenciją, jo sprendime turėtų būti aiškiai nurodyti 1980 m. Hagos konvencijos straipsniai, kuriais toks atsisakymas grindžiamas.

Papildomai pastebėtina, kad teismai reikalaujami ir detaliau nurodyti, ar vaikui buvo suteikta tikra ir veiksminga galimybė išreikšti savo nuomonę ir ar vaiko nuomonės buvo deramai paisoma. Šie klausimai dėl vaiko išklausymo taip pat įtraukti į II priede pateiktą

---

⁶⁰ Keelikolani L. H. The Need for Concentrated Jurisdiction in Handling Parental Child Abduction Cases in the United States // Santa Clara Journal of International Law's, 2016, Vol. 14(2), p. 596–614. Prieiga per internetą: <<http://digitalcommons.law.scu.edu/scujil/vol14/iss2/8/>> [žiūrėta 2016-09-13].

⁶¹ Pretelli I. Child Abduction and Return Proceedings // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].

⁶² The Judges' Newsletter on International Child Protection, Vol. 20, Special focus: Concentration of jurisdiction under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction and other international child protection instruments. Hague Conference on International Law (2013), p. 2. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/nl2013tome20en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13].

formą (53 straipsnyje nurodytas pažymėjimas dėl teismo sprendimų dėl tėvų pareigų, įskaitant dėl bendravimo teisių arba vaiko grąžinimo)⁶³.

1.2.3. Termino nustatymas

Kitas svarbus siūlomas pakeitimas yra aiškaus ir griežto termino vaiko grąžinimo bylai išspręsti nustatymas. Kaip taikliai pastebima Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, tėvų vykdomo vaikų grobimo atvejais Reglamentu nustatytos vaiko grąžinimo operacijos sėkmę lemia laiku atliekami veiksmai. Tačiau, kaip aptarta, procesas dauguma atvejų užtrunka ir užtikrinti neatidėliotiną vaiko grąžinimą ne visuomet pavyksta.

Galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“ nustatytas šešių savaičių terminas, per kurį turi būti priimta nutartis grąžinti vaiką, praktikoje pasirodė netinkamai ir nepakankamai aiškiai suformuluotas. Teisėjams ir bylą rengiantiems teisininkams kilo abejonių, ar šešios savaitės turėtų būti skaičiuojamos kiekvienai instancijai atskirai, ar į šį terminą pakliūva ir skundų nagrinėjimo ar net sprendimo dėl grąžinimo įgyvendinimo laikotarpis. Be to, galiojančiame Reglamente neįtvirtinamas terminas, per kurį prašomoji centrinė institucija turi išnagrinėti pateiktą prašymą. *Praktiniame vadove kaip taikyti naująjį Briuselio II reglamentą*⁶⁴ pateiktas išaiškinimas, kad per nurodytą šešių savaičių terminą sprendimas ne tik turi būti priimtas, bet ir įvykdytas, praktikoje pasirodė beveik neįgyvendinamas.

Siekiant spręsti šias problemas, Pasiūlymo rengimo metu buvo nustatyta, kad tinkamiausia būtų įtvirtinti, kad atskiri šešių savaičių terminai būtų taikomi procesui pirmosios instancijos teisme ir procesui apeliacinės instancijos teisme. Papildomas šešių savaičių terminas numatytas ir centriniams institucijoms, per kurį šios įpareigojamos priimti ir išnagrinėti prašymą: kaip nurodoma Pasiūlymo 27 konstatuojamojoje dalyje, jei centrinės institucijos inicijuoja arba sudaro sąlygas teismo procesui dėl vaiko grąžinimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją, jos turėtų užtikrinti, kad bylos dokumentai būtų parengti per šešias savaites, nebent jei tai neįmanoma dėl išimtinių aplinkybių (63 straipsnio 1 dalies g punktas). Be to, kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, per šį terminą centrinės institucijos turėtų nustatyti atsakovo ir vaiko buvimo vietą, skatinti taikinamąjį tarpininkavimą, kartu užtikrindamos, kad dėl to nebūtų vilkinamas procesas, ir nukreipti ieškovą į kvalifikuotą teisininką arba perduoti bylą teismui (nelygu nacionalinė sistema).

Pakoreguotas straipsnis dėl pagreitinto proceso ir tarpininkavimo išdėstomas taip:

23 straipsnis

Pagreitintas procesas ir tarpininkavimas

1. Teismas, kuriam pateikiamas 21 straipsnyje nurodytas pareiškimas dėl vaiko grąžinimo, skubiai išnagrinėja tą pareiškimą taikydamas skubiausias procedūras, kurias leidžia nacionalinė teisė.

⁶³ Plačiau apie tai žr. šios studijos 3 skyrių.

⁶⁴ Praktinis vadovas kaip taikyti naująjį Briuselio II reglamentą (2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000). Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_lt.pdf> [žiūrėta 2016-09-06].

Nepažeisdama pirmos pastraipos, kiekviena institucija priima sprendimą ne vėliau kaip per šešias savaites nuo pareiškimo arba apeliacinio skundo pateikimo, išskyrus atvejus, kai išimtinės aplinkybės neleidžia to daryti.

2. Kuo anksčiau proceso metu teismas išnagrinėja, ar siekdamas vaiko interesų šalys nori rasti priimtina sprendimą tarpininkaujant, su sąlyga, kad tokiu būdu procesas nebūtų nepagrįstai vilkinamas⁶⁵.

Taigi Pasiūlymas įtvirtina tokį prašymų nagrinėjimo trukmės modelį:

Prašymą dėl vaiko grąžinimo nagrinėja centrinė institucija	Byla nagrinėjama pirmosios instancijos teisme	Apeliacinis procesas
6 savaitės	6 savaitės	6 savaitės

Šie trys terminai sudarytų maksimalų 18 savaičių terminą (6+6+6) visiems etapams. Kaip nurodoma doktrinoje, nors iš pirmo žvilgsnio galėtų atrodyti, kad toks pakeitimas yra žingsnis atgal nuo galiojančio Reglamento „Briuselis II a“ įtvirtinamo 6 savaičių bylos išnagrinėjimo tikslo, siūlomas terminas labiau realistinis⁶⁶. Turint omenyje, kad šiuo metu daugumoje valstybių ir daugeliu atvejų procesas užtrunka ilgiau (aptarta anksčiau), toks griežtesnių terminų nustatymas kartu su kitais Pasiūlymo pakeitimais turėtų padėti pagreitinti procesą.

Kita vertus, praktikoje visgi gali būti sunku tinkamai įgyvendinti nurodytus terminus, ypač bylose, kuriose reikalaujama vaiko ekspertizė, ar šalys prašo atidėti bylos nagrinėjimą dėl objektyvių priežasčių ir panašiai. Be to, kol kas nėra pakankamai aišku, ar šie terminai apima terminus, numatomus skundų (pareiškimų) padavimui.

1.2.4. Apeliacinių skundų dėl sprendimo (ne)grąžinti vaiką ribojimas

Kitas su siekiu trumpinti vaiko grąžinimo bylų nagrinėjimo terminus susijęs Pasiūlymo pakeitimas yra apeliacinių skundų ribojimas. Kaip teigiama Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, nustatyto šešių savaičių termino nesilaikymo problemas galėjo sukelti ir tai, kad nacionalinėje teisėje nėra apribota, kiek kartų galima skusti nutartį dėl grąžinimo. Taigi valstybėse, leidžiančiose kelių etapų skundus, procesas galėjo užsitęsti.

Atsižvelgiant į tai, šiuo Pasiūlymu apribojamas galimų skundų dėl grąžinimo sprendimo skaičius: sprendimą dėl vaiko grąžinimo ar negrąžinimo skusti bus galima tik vieną kartą. Tai numatoma Pasiūlymo 25 straipsnio 4 dalyje, kuri teigia:

25 straipsnis

⁶⁵ Kaip nurodoma Pasiūlymo 28 konstatuojamojoje dalyje, visose su vaikais susijusiose bylose, ypač bylose dėl tarptautinio vaikų grobimo, teisminės ir administracinės institucijos turėtų apsvarstyti taikaus sprendimo galimybę pasitelkiant tarpininkavimą ar kitas tinkamas priemones, prireikus padedant veikiantiems tinklams ir paramos tarpininkavimui tarpvalstybiniuose ginčiuose dėl tėvų atsakomybės struktūroms. Tačiau dėl tokių veiksmų neturėtų nepagrįstai pailgėti pagal 1980 m. Hagos konvenciją vykdomas procesas dėl grąžinimo. Taip siekiama, kad vaiką pagrobęs tėvas nepiktnaudžiautų procedūrinėmis galimybėmis vilkindamas vaiko grąžinimą.

⁶⁶ *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti International Family Law, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą: <http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

Vaiko grąžinimo procedūra

<...>

4. *Sprendimas, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, gali būti apskųstas tik kartą.*

<...>

Pažymėtina, kad kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Austrijoje, Prancūzijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje) nustatyta dviejų lygių apeliacijos sistema. Be to, apeliacinis teismas dažnai tik panaikina pirmosios instancijos teismo sprendimą ir grąžina bylą vėl nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Prieš šį antrąjį pirmosios instancijos teismo sprendimą vėl gali būti paduotas apeliacinis skundas.

Pasiūlymu teikiamas pakeitimas turėtų užtikrinti, kad procesas nebus vilkinamas vaiką pagrobusio tėvo, kuris, galiojant dabartinei Reglamento „Briuselis II a“ redakcijai ir valstybei leidžiant daugiau nei vieną apeliaciją, neretai turėjo galimybę piktnaudžiauti sistema ir atidėlioti vaiko grąžinimą pateikdamas naują skundą. Tai atitinka vaiko interesus, kuriems svarbu greitas ir aiškus situacijos išsprendimas.

1.2.5. Sprendimo dėl grąžinimo paskelbimas laikinai vykdytinu

Pasiūlyme numatoma, kad sprendimą dėl vaiko grąžinimo bus galima apskųsti tik vieną kartą, o teisėjas turės nuspręsti, ar tas sprendimas neturėtų būti pradėtas įgyvendinti nedelsiant. Tai numatoma Pasiūlymo 25 straipsnio 3 dalyje, kuri teigia:

25 straipsnis

Vaiko grąžinimo procedūra

<...>

3. *Teismas gali paskelbti sprendimą, kuriuo įpareigojama sugrąžinti vaiką, laikinai vykdytinu, nepaisydamas jokio apeliacinio skundo, net jei nacionalinė teisė nenustato tokio laikino vykdymo.*

<...>

Šis pakeitimas argumentuojamas tuo, kad galimybė pateikti apeliacinį skundą užtęsia vaiko grąžinimo procesą. Nors, kaip aptarta, Pasiūlyme numatyti griežti šešių savaičių sprendimo priėmimo terminai, procesas pailgėja ir dėl terminų, numatytų apeliacinio skundo pateikimui. Šie terminai valstybėse narėse skirtingi, tačiau svyruoja nuo 5 iki 71 dienos bei dažnai reiškia sprendimo vykdymo sustabdymą⁶⁷. Tai lemia, kad nors ir nėra pateiktas apeliacinis skundas, teismo sprendimas nevykdomas tol, kol nesibaigė terminas tokio skundo pateikimui. Dalyje ES valstybių narių (pvz., Austrijoje, Čekijoje, Lietuvoje, Prancūzijoje, Graikijoje) teismas turi teisę paskelbti sprendimą laikinai vykdytinu ir kol tęsiasi apeliacinio skundo pateikimo terminas, kitose šalyse tai negalima.

Visgi toks laikinas sprendimo vykdymas neatsižvelgiant į apeliacinio skundo priėmimą gali lemti, kad vaikas bus grąžinamas į kilmės šalį po pirmosios instancijos teismo sprendimo, tačiau vėliau, apeliaciniam teismui priėmus priešingą sprendimą, gali būti vėl pakartotinai perkeltas į antrąją valstybę narę. Turint omenyje, kad Pasiūlymas nustato aiškų šešių savaičių terminą kiekvienai instancijai, įskaitant prašymo

---

⁶⁷ Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute. 2007, p. 41.

Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

peržiūrėjimą apeliacine tvarka, bei numato, kad sprendimas, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, gali būti apskųstas tik vieną kartą, toks laikinas pirmosios instancijos teismo sprendimo vykdymas galėtų sukelti neigiamų pasekmių vaiko interesams ir ši skuba vargu ar reikalinga. Šio pakeitimo reikalingumu abejoja ir Lietuvos centrinės institucijos pareigūnai⁶⁸.

Svarbus ir kitas aspektas – esant tokiam reglamentavimui galima kelti klausimą, ar greito vaiko grąžinimo poreikis šiuo atveju netampa svarbesnis nei vaiko interesai. Nors preziumuojama, kad greitas vaiko grąžinimas atitinka vaiko interesus, tai nereiškia, kad visais atvejais taip bus. Numatant laikiną sprendimo vykdymą vaiko grobimo bylose iš esmės susikoncentruojama į procesinį tikslą – kuo greičiau grąžinti vaiką, paties vaiko interesus nustumiant į antrą planą. Vis dėlto, kaip nurodoma Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto Bendrajame komentare Nr. 14(2013) dėl vaiko teisės, kad pirmiausia būtų vadovojamasi jo interesais⁶⁹, būtent vaiko interesams turi būti sutelkiamas pagrindinis dėmesys ir būtent jiems turi būti skirta daugiausia svorio.

1.2.6. Reglamento „Briuselis II a“ 11 str. 6–8 d. procedūros modifikavimas

Rengiant Reglamento „Briuselis II a“ naują redakciją buvo gauta nemažai pasiūlymų dėl poreikio panaikinti ar modifikuoti Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalyse nustatytą procedūrą, kuri suteikia vaiko kilmės valstybės teismui jurisdikcijos viršenybę ir galimybę pakeisti valstybės, į kurią vaikas neteisėtai atvežtas ar laikomas, sprendimą, kuriuo atsisakoma grąžinti vaiką⁷⁰. Pasiūlymo rengėjai atsižvelgė į tokius kvietimus ir reformavo Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalyse numatytą procedūrą. Šiame kontekste svarbi Pasiūlymo 30 konstatuojamoji dalis ir Pasiūlymo 26 straipsnio 2–4 dalys (jos keičia galiojančio Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalis).

Pasiūlymo 30 konstatuojamoji dalis teigia, kad valstybės narės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas ar kurioje yra neteisėtai laikomas, teismui nusprendus atsisakyti grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvenciją, toks sprendimas galėtų būti pakeičiamas paskesniu vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos iki neteisėto išvežimo ar laikymo valstybės narės teismo sprendimu, priimtu *byloje dėl globos*, atidžiai įvertinus vaiko interesus. Taigi, priešingai nei galiojančio Reglamento „Briuselis II a“ atveju, viršenybę turi ne pakartotinis sprendimas dėl grąžinimo, priimtas kilmės valstybėje, bet būtent sprendimas dėl bylos esmės – dėl globos.

Procedūra sumodeliuojama tokiu būdu. Remiantis Pasiūlymo 26 straipsnio 2 dalimi, jei sprendimas, kuriuo atsisakoma grąžinti vaiką, buvo grindžiamas bent vienu iš 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnyje nurodytų pagrindų, jį priėmęs teismas perduoda šį sprendimą su vertimu ir susijusiais dokumentais jurisdikciją turinčiam vaiko kilmės valstybės teismui ar centrinei institucijai. Tuomet kilmės valstybės teismas apie tai praneša šalims ir pakviečia jas pagal nacionalinę teisę per tris mėnesius nuo pranešimo teikti teismui teikimus, kad teismas galėtų apsvarstyti vaiko globos klausimą (Pasiūlymo 26 straipsnio 3 dalis). Jei šalys teikimų nepateikia, byla užbaigiama, o jei

⁶⁸ Interviu su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

⁶⁹ Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto Bendras komentaras Nr. 14(2013) dėl vaiko teisės, kad pirmiausia būtų vadovojamasi jo interesais. Prieiga per internetą: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf [žiūrėta 2016-12-16].

⁷⁰ *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU. 2016. Priimtas publikuoti *Journal of Private International Law*. ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą: https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

pateikia arba jei toje valstybėje narėje byla dėl globos jau nagrinėjama – teismas išnagrinėja vaiko globos klausimą, atsižvelgdamas į vaiko interesus ir priežastis bei įrodymus, kuriais grindžiamas sprendimas, kuriuo atsisakoma grąžinti vaiką. Būtent tokia procedūra priimtas sprendimas dėl globos, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, turi viršenybę ankstesnio sprendimo, kuriuo atsisakoma grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnį, atžvilgiu (Pasiūlymo 26 straipsnio 4 dalis).

Manytina, kad tokia siūloma procedūra palankesnė vaiko interesams bei valstybių narių teismų pasitikėjimo principo stiprinimui. Tai, kad viršenybę turi priimamas sprendimas dėl bylos esmės (globos), o ne iš esmės pakartotinis sprendimas dėl vaiko grąžinimo (tarpinis sprendimas sprendžiant dėl vaiko globos), suteikia vaikui daugiau stabilumo, be to, didesnė tikimybė, kad sprendimas bus priimtas labiau atsižvelgiant į vaiko interesus. Spręsdamas dėl globos remiantis vaiko interesais, teismas taiko iš esmės skirtingą testą nei tą, kuris taikomas vaiko grąžinimo byloje – jose vaiko interesams suteikiamas kur kas mažesnis vaidmuo, tiriama tik ar nėra didelės rizikos, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną situaciją (1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalis). Tuo tarpu nagrinėjant globos klausimą, vaiko interesai vertinami kur kas detalčiau ir jų svarba neabejotinai didesnė⁷¹.

Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad Pasiūlymas panaikina galiojančio Reglamento 42 straipsnį ir atitinkamą pažymėjimą (vad. 42 straipsnio pažymėjimą) bei numato bendrą 53 straipsnyje nurodytą pažymėjimą dėl teismo sprendimų dėl tėvų pareigų, įskaitant dėl bendravimo teisių arba vaiko grąžinimo. Svarbus aspektas yra tai, kad šio naujojo pažymėjimo išdavimas privalomai siejamas su vaiko išklauso reikalavimu. Tais atvejais, jei vaikas nebuvo išklaustas, kaip reikalaujama Pasiūlymo 20 straipsnyje, manytina, jog Pasiūlymo 54 straipsnis leidžia pažymėjimą panaikinti (kilmės valstybės narės institucija panaikina pažymėjimą, jeigu atsižvelgiant į Reglamento reikalavimus jis buvo akivaizdžiai klaidingai išduotas).

1.2.7. Laikinosios apsaugos priemonės

Tais atvejais, kai be apsaugos priemonių grąžinus vaiką į jo nuolatinės gyvenamosios vietos šalį jam gali grėsti didelis pavojus patirti žalą arba jis gali patekti į kitokią nepriimtina situaciją, vaiko laikymo valstybės narės teismams esama Reglamento redakcija (20 straipsnis)⁷² ir Pasiūlymas suteikia galimybę priimti nutartį dėl reikiamų apsaugos priemonių (Pasiūlymo 17 ir 29 konstatuojamosios dalys bei 12 straipsnis).

Laikinasios apsaugos priemonės reguliuoja Pasiūlymo 12 straipsnis, numatantis, kad neatidėliotinais atvejais valstybės narės, kurioje yra vaikas arba vaikui priklausantis

---

⁷¹ Atliekant vaiko interesų tyrimą, teisę būti išklaustas turi kiekvienas vaikas, galintis išreikšti savo nuomonę, net jei fiziškai dalyvauti negali – tokiu atveju turi būti rengiamos vaizdo konferencijos. Taip pat žr. *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti *International Family Law*, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą: <http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

⁷² ESTT *Detiček* byloje šį straipsnį interpretavo labai griežtai. Teisingumo Teismas konstatavo, kad neleidžiama vienos valstybės narės teismui priimti laikinosios priemonės su tėvų pareigomis susijusioje byloje, siekiant paskirti vaiko, kuris yra šios valstybės narės teritorijoje, globą vienam iš jo tėvų, kai kitos valstybės narės teismas, pagal šį reglamentą turintis jurisdikciją nagrinėti bylą dėl vaiko globos iš esmės, jau yra priėmęs sprendimą šio vaiko globą laikinai suteikti kitam iš tėvų ir šis sprendimas paskelbtas vykdytinu pirmosios valstybės narės teritorijoje. Žr. 2009 m. gruodžio 23 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Detiček*, C-403/09 PPU, ECLI:EU:C:2009:810.

turtas, institucijos turi jurisdikciją tam vaikui ar turtui taikyti laikinas, įskaitant apsaugines, priemones. Remiantis šia nuostata, teismas, kuriame nagrinėjama vaiko grąžinimo byla, įgalinamas, pavyzdžiui, suteikti vienam iš tėvų teisę matytis su vaiku, kuri bus vykdytina ir vaiko kilmės valstybėje narėje, kol tos šalies teismas priims galutinį sprendimą dėl teisės bendrauti su vaiku, arba nustatyti, kad likęs tėvas gali matytis su vaiku tik dalyvaujant trečiajam asmeniui. Šios laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos ir vaiko laikymo, ir vaiko kilmės valstybėje, kur turi būti priimtas galutinis sprendimas išnagrinėjus bylą iš esmės (kol vaiko kilmės valstybės kompetentinga institucija imsis, jos manymu, reikalingų priemonių).

Pabrėžtina, kad šis pakeitimas atspindi analogiškas 1996 m. Hagos konvencijos (Konvencijos 7 straipsnio 3 dalis ir 11 straipsnis) nuostatas. Atitinkamai toks pakeitimas būtų ne tik palankus vaiko interesams, bet ir suderintų Reglamentą su 1996 m. Hagos konvencija. Numatomos nuostatos svarbios užtikrinant, kad vaikas bus saugiai grąžintas į kilmės valstybę, be to, laikinąsias apsaugos priemones numatantis teismas būtų įsitikinęs, kad yra sukurtas mechanizmas, leidžiantis tokias priemones įgyvendinti ir vaiko kilmės valstybėje.

Kaip pastebima doktrinoje, visgi gali kilti klausimas, ar šios priemonės gali apsaugoti ir vaiką pagrobusį tėvą (dažniausiai motiną) nuo grėsmės, kuri gali kilti vaiko kilmės valstybėje būtent tėvui–pagrobėjui tais atvejais, kai yra smurto artimoje aplinkoje tikimybė (aktualu, kai egzistuoja Reglamento 11 straipsnio 4 dalyje nurodyta aplinkybė, vadovaujantis kuria teismas negali atsisakyti grąžinti vaiką remdamasis 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio b dalimi tuo atveju, jei nustatoma, kad imtasi priemonių užtikrinti vaiko apsaugą jį sugrąžinus). Nuostatos, susijusios su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, yra suformuluotos turint omenyje būtent vaiką, tačiau neretai kartu su vaiku turi grįžti ir motina⁷³. Vis dėlto Pasiūlymo 29 konstatuojamoji dalis mini bet kokias „priemones, pagal šio Reglamento 12 straipsnį reikalingas saugiam vaiko grąžinimui“. Taigi, jei vaikas turėtų grįžti kartu su jį pagrobusia motina, o ši gali grįžti tik tuo atveju, jei bus apgyvendinta saugioje aplinkoje, laikinoji apsaugos priemonė, reikalaujanti vaiko įkurdinimo saugioje aplinkoje kartu su jį pagrobusia motina, galėtų būti tinkamas sprendimas⁷⁴.

1.3. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko grąžinimo poveikis Lietuvos teisei

Per 2015 m. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, vykdydama centrinės institucijos funkcijas, numatytas 1980 m. Hagos konvencijoje ir Reglamente, gavo 46 prašymus dėl vaikų, galimai neteisėtai išvežtų ir (ar) laikomų užsienio valstybėse, grąžinimo į Lietuvą bei 18 prašymų dėl vaikų, galimai neteisėtai išvežtų ir (ar) laikomų Lietuvoje, grąžinimo į vaikų nuolatinės gyvenamosios vietos valstybes. Kaip ir ankstesniais metais, 2015 m.

---

⁷³ Tyrimai paliudijo, kad dauguma atvejų vaikų grobimai yra susiję su vaikais iki šešerių metų amžiaus. Žr. *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU. 2016. Priimtas publikuoti *Journal of Private International Law*, ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą:

https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

⁷⁴ *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti *International Family Law*, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą:

http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf [žiūrėta 2016-09-16]

daugiausia prašymų gauta dėl vaikų, galimai neteisėtai išvežtų į Jungtinę Karalystę (52 % visų gautų prašymų⁷⁵). Daugiausia prašymų dėl vaikų, galimai neteisėtai išvežtų į Lietuvą, 2015 m. taip pat gauta iš Jungtinės Karalystės – 8 prašymai dėl 11 vaikų⁷⁶.

Iš šios statistikos akivaizdu, kad klausimai dėl tėvų vykdomo vaikų grobimo aktualūs Lietuvai, ir tikėtina, kad šis aktualumas ateityje nemažės. Atitinkamai Pasiūlymo pakeitimai dėl vaiko grąžinimo nuostatų turi būti detaliam įvertinti, siekiant nustatyti, ar jie keis esamą praktiką ir ar prireiks teisės aktų pakeitimų.

Kalbant apie Pasiūlymo nuostatas dėl vietinių teismų jurisdikcijos sutelkimo pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo⁷⁷ 7 straipsnio 2 dalis numato, kad bylos dėl vaiko grąžinimo, kai vaikas neteisėtai atvežtas ar neteisėtai laikomas Lietuvos Respublikoje, teisingos Vilniaus apygardos teismui. Taigi, šiuo įstatymu nustatoma išimtinė minėto teismo jurisdikcija vaiko grąžinimo byloms. Atitinkamai Lietuvoje teismo jurisdikcija vaiko grąžinimo byloms jau yra tinkamai sutelkta viename teisme ir papildomų pakeitimų dėl Pasiūlyme numatytų patobulinimų šiuo klausimu neprireiks.

Dėl Pasiūlyme nustatytų terminų vaiko grąžinimo bylai išnagrinėti (6+6+6 savaitės) teismams papildomų sunkumų praktikoje neturėtų atsirasti, kadangi šiuo metu numatytas terminas ne trumpinamas, o ilginamas. Lietuvoje vaiko grąžinimo bylos (kai susijusi šalis – Europos Sąjungos valstybė narė arba susitariančioji valstybė pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją) nagrinėjamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁷⁸ (toliau vadinama – CPK) XXXIX skyriuje⁷⁹ nustatyta tvarka tiek, kiek Reglamento „Briuselis II a“, Hagos konvencijos ar Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo⁸⁰ nuostatos nenustato kitaip. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad prašymas dėl vaiko grąžinimo turi būti išnagrinėtas laikantis Reglamento 11 straipsnyje nustatytų terminų⁸¹. Vis dėlto bylų analizė liudija⁸², kad Lietuvos

⁷⁵ Per 2015 m. gauti 24 prašymai dėl 33 vaikų, galimai neteisėtai išvežtų į Jungtinę Karalystę.

⁷⁶ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2015 metų veiklos ataskaita, 2016-03-31, Nr. 5-1. Prieiga per internetą:

http://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2008-11-29, Nr. 137-5366.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340.

⁷⁹ XXXIX skyrius. Bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo ir kitos bylos, kurios pagal civilinį kodeksą bei kitus įstatymus nagrinėtinos supaprastinto proceso tvarka.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2008-11-29, Nr. 137-5366.

⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnio 5 dalis, jei bus priimtas Pasiūlymas, turės būti koreguojama atsižvelgiant į pasikeitusią straipsnių numeraciją.

⁸² Kaip minėta, studijos rengimo metu autorės vertino Lietuvos teismų (apylinkių, apygardų, Lietuvos apeliacinio teismo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo) 2012 m. sausio – 2016 m. birželio mėn. nagrinėtas bylas (pasiekiamas infoplex.lt paieškoje), kuriose taikytas Reglamentas. Tyrimo metu buvo identifikuotas ne vienas atvejis, kai nurodyto šešių savaičių termino nebuvo laikytasi. Pavyzdžiui, kaip matyti iš 2015 m. vasario 17 d. Panevėžio apygardos teismo nutarties civilinėje byloje Nr. 2S-71-544/2015, atsakovei su vaikais 2014-03-19 išvykus į Prancūziją, ieškovas dar 2014-03-25 kreipėsi į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą prie Socialinės ir darbo ministerijos su prašymu pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl tarptautinio bendradarbiavimo vaikų grobimo civilinių aspektų. Tuomet ieškovas kreipėsi į

teismams, kaip ir kitų šalių teismams, neretai sudėtinga išnagrinėti bylą per Reglamento reikalaujamus terminus.

Tuo tarpu centrinėms institucijoms numatomas šešių savaičių terminas šiuo metu nacionalinėje teisėje neįtvirtintas. Nors įprastai Lietuvos centrinės institucijos užtrunka net mažiau laiko nei šis laikotarpis⁸³, termino apibrėžimas suteiks daugiau aiškumo ir ragins optimizuoti darbą. Žvelgiant kitu aspektu, aiškus termino nurodymas ne tik sukurs pareigą centrinėms institucijoms jo laikytis, bet ir sukels piliečių lūkesčius, kad administracinė procedūra institucijoje (iki pateikio teismui) neužtruks ilgiau.

Dėl Pasiūlymo nuostatos riboti skundų dėl sprendimo, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, skaičių pabrėžtina, kad Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnio 6 dalis numato, kad teismo nutartis grąžinti vaiką ar atsisakyti grąžinti vaiką gali būti skundžiama atskiruoju skundu Lietuvos apeliaciniam teismui. Bylose dėl vaiko grąžinimo kasacija negalima. Tokiu būdu Lietuvos teisėje ribojamas skundų dėl sprendimo, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, skaičius. Taigi, Lietuvos teisė jau šiuo metu atitinka Pasiūlyme numatomą reglamentavimą ir papildomų pakeitimų Pasiūlymo patobulinimai šiuo klausimu nereikalaus.

Dėl Pasiūlyme numatytos nuostatos dėl sprendimo dėl vaiko grąžinimo paskelbimo laikinai vykdytinu pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 281 straipsnį⁸⁴ toks laikinas vykdymas Lietuvos teisės prasme būtų laikomas „skubiu vykdymu“. Skubaus vykdymo atveju, pagal CPK 282 straipsnį, teismo sprendimas ar nutartis (ar jų dalys) pradėti vykdyti dar jiems neįsiteisėjus. Skubiai vykdytinų sprendimų ar nutarčių apskundimas jų vykdymo nesustabdo. Kita vertus, kai minėta, toks laikinas pirmosios instancijos teismo sprendimo vykdymas galėtų sukelti neigiamų pasekmių vaiko interesams ir ši skuba vargu ar reikalinga. Be to esant tokiam reglamentavimui galima kelti klausimą, ar greito vaiko grąžinimo poreikis netampa svarbesniu nei vaiko interesai.

Atsižvelgiant į tai, kad CPK 283 straipsnis, reguliuojantis teismo teisę leisti sprendimą ar nutartį skubiai vykdyti, nepateikia baigtinio teismo nutarčių (sprendimų), kuriuos gali būti leista vykdyti skubiai, sąrašo, teismo sprendimai dėl vaikų grąžinimo vaikų grobimo bylose taip pat galėtų būti skubiai vykdomi. Taigi, ši Pasiūlymo nuostata formaliai nereikalautų keisti CPK nuostatų, nors, reikia pripažinti, CPK 283 straipsnio 1 dalies papildymas punktu, numatančiu, kad teismas gali leisti skubiai vykdyti visą sprendimą ar jo dalį arba nutartį tais atvejais, kai tokio vykdymo galimybė yra nustatyta ES teisėje ar Lietuvos tarptautinėse sutartyse, suteiktų nacionaliniams teisėjams daugiau aiškumo.

Panevėžio miesto apylinkės teismą, kuris 2014 m. lapkričio 6 d. nutartimi palikto ieškinį nenagrinėtą. Ieškoviui pateikus atskirąjį skundą dėl šios Panevėžio miesto apylinkės teismo nutarties, 2015 m. vasario 17 d. Panevėžio apygardos teismas nusprendė panaikinti pirmosios instancijos nutarties dalį ir perduoti klausimus iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Nesudėtinga pastebėti, kad praėjus keliems mėnesiams byla vis dar nebuvo išnagrinėta. Taip pat žr. jau minėtą 2013 m. sausio 3 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartį civilinėje byloje *L. A. prieš S. A.*, Nr. 2-6/2013.

⁸³ Interviu su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

⁸⁴ CPK 281 straipsnis reglamentuoja sprendimo nukreipimą vykdyti. Jis numato, kad teismo sprendimai gali būti vykdomi, kai jie įsiteisėja, išskyrus atvejus, kai jie vykdomi skubiai arba kai skolininkas teismo sprendimą įvykdo pats.

2 SKYRIUS. VAIKO ĮKURDINIMAS KITOJE VALSTYBĖJE NARĖJE

Šiame skyriuje trumpai apžvelgiamas vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje institutas, nagrinėjamas vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje reglamentavimas Reglamente „Briuselis II a“, nustatant galiojančios Reglamento redakcijos ir Pasiūlymo siūlomų nuostatų skirtumus. Tyrime taip pat vertinama esamų nuostatų taikymo praktika, identifikuojant probleminius taikymo aspektus ir tiriant Pasiūlymo pakeitimų poreikį bei poveikį.

2.1. Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje: instituto kilmė ir esminiai momentai

Didėjantis žmonių mobilumas bei valstybių ryšių intensyvėjimas lėmė, kad buvo pradėtos svarstyti galimybės tėvų neauginamus ar specialiose įstaigose augančius vaikus įkurdinti ir kitose nei jų buvimo vieta valstybėse. Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje gali būti reikalingas tuomet, kai vaikas neturi asmens, kuris juo galėtų tinkamai rūpintis, ir dėl specifinės vaiko situacijos palankesnis yra vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje nei toje, kur yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta.

Tarpvalstybinis įkurdinimas gali būti aktualus tais atvejais, kai į kitą valstybę persikelia vaiko tėvai ar vienas iš jų ir siekiama išsaugoti vaiko ir tėvų ryšį⁸⁵ ar vaikas turi kitų ryšių su konkrečia šalimi, tokių kaip pilietybė, ankstesnė gyvenamoji vieta, giminaičiai ir pan. Puikus pavyzdys šiuo atveju galėtų būti Lietuva: Lietuvoje gyvenančio vaiko įkurdinimą kitoje Europos Sąjungos valstybėje Lietuvos teismai dažniausiai taiko tuomet, kai vaiko, kurio globos klausimas sprendžiamas, artimieji giminaičiai ar kiti asmenys, su kuriais vaikas palaiko artimą ryšį, nuolat gyvena kitose ES valstybėse, o Lietuvoje nėra asmenų, galinčių vaiku pasirūpinti. Šiuo atveju įkurdinimas siejamas su siekiu sudaryti vaikui galimybes bendrauti su šeimos nariais, kartu užtikrinant jo auklėjimą pagal šeimos tradicijas ir vaiko kilmę. Kaip nurodoma Pasiūlymo konstatuojamosios dalies 51 punkte, bet koks ilgalaikis vaiko įkurdinimas užsienyje turėtų atitikti ES pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 3 dalį (teisė palaikyti asmeninius santykius su tėvais) ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas, visų pirma jos 8, 9 ir 20 straipsnius. Be to, svarstant įvairius galimus sprendimus, reikėtų deramai atsižvelgti į vaiko auklėjimo tęstinumo prioritetą ir į vaiko etninę, religinę, kultūrinę ir kalbinę kilmę.

Be to, gali susidaryti situacija, kai vaikui reikalinga speciali pagalba dėl fizinės ar psichinės ligos, ugdymo problemų ir palankesnis yra vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje nei toje, kur yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta. Tai gali būti atvejai, kai kita valstybė turi geresnes galimybes teikti retesnes medicininės paslaugas ar vaikų sudėtingesnės psichinės būklės ir elgesio atvejais yra sukūrusi uždaro tipo institucijų, leidžiančių vaiką stebėti kliniškai ir taikyti tinkamas terapines priemones. Kaip nurodo Komisija, tokie įkurdinimai kai kuriose ES šalyse itin dažni ir nemažai įkurdinimų yra būtent laikini įkurdinimai, įvardijami kaip „edukacinio“, „ugdymo“ tipo. Vaikas šiais atvejais turi tėvus,

---

⁸⁵ Remiantis Lietuvos civiliniu kodeksu, sprendamas dėl tėvų valdžios apribojimo, teismas turi nepažeisti vaiko teisės į šeimos ryšius (CK 3.161 straipsnio 3 dalis). Paminėtina ir tai, kad EŽTT savo jurisprudencijoje yra ne kartą nurodęs, kad vaikai, kuriems taikoma vieno ar kito tipo globa, turi teisę palaikyti kontaktus su abiem tėvais. Žr. 1988 m. kovo 24 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje *Olsson prieš Švediją (No 1)* (peticijos Nr. 10465/83).

jų teisės vaiko atžvilgiu nėra apribotos, tačiau vaikas turi ugdymo problemų. Kai kitos priemonės nepadeda, valstybės institucijos siūlo intesyvesnę vaiko priežiūrą įkurdinant jį uždaro tipo institucijoje ar ugdymo institucijoje kitoje šalyje, kur sudaromos sąlygos, analogiškos izoliavimui (užsienio kalba, kaimo aplinka ir pan.)⁸⁶.

Taigi esminė įkurdinimo paskirtis – užtikrinti, kad vaikui būtų teikiama pakankamo lygio apsauga, atsižvelgiant į jo poreikius, o pats vaiko įkurdinimas visų pirma laikytinas vaiko apsaugos priemone. Kita vertus, žvelgiant iš valstybės pozicijų, vaiko įkurdinimas skirtas apsaugoti visuomenę nuo grėsmių, susijusių su netinkama vaiko priežiūra, nepakankama higiena ir nepakankamu moralės įdiegimu⁸⁷. Įkurdinimas kitoje valstybėje nei vaiko buvimo vieta šiuo atveju skirtas individualizuotai atsižvelgti į vaiko situaciją ir poreikius.

Vaiko įkurdinimas kitoje šalyje tarptautiniu mastu buvo sureguliuotas priėmus 1996 m. Hagos konvenciją⁸⁸. Šios konvencijos 33 straipsnyje nustatoma, kad jei jurisdikciją turinti institucija planuoja įkurdinti vaiką globėjo šeimoje ar globos institucijoje <...> ir jei toks įkurdinimas ar atidavimas globai turi vykti kitoje susitariančiojoje valstybėje, toji institucija pirmiausia konsultuojasi su pastarosios valstybės centrine įstaiga ar kita kompetentinga institucija. Tuo tikslu ji pateikia ataskaitą dėl vaiko kartu su planuojamo įkurdinimo ar atidavimo globai pagrindimu. Konvencijoje taip pat pabrėžiama, kad sprendimas dėl įkurdinimo ar globos paskyrimo gali būti priimtas prašančiojoje valstybėje tik tuo atveju, jei prašomosios valstybės centrinė įstaiga ar kita kompetentinga institucija, atsižvelgdama į vaiko interesus, sutinka su tokiu įkurdinimu ar globos paskyrimu⁸⁹. *Lagarde'o* ataskaitoje dėl 1996 m. Hagos konvencijos⁹⁰ vaiko įkurdinimo globėjo šeimoje ar globos institucijoje priemonės apibūdinamos kaip klasikinės apsaugos priemonės. Jos neabejotinai patenka į 1996 m. Hagos konvencijos taikymo sritį, jeigu jų atveju tiesiogiai nėra numatyta išimtis, kaip antai įkurdinimo vaikui padarius baudžiamąjį pažeidimą⁹¹.

Europos Sąjungoje vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje klausimai yra sureguliuoti Reglamente „Briuselis II a“. Galiojančios Reglamento „Briuselis II a“ redakcijos 56 straipsnyje pateiktos konkrečios nuostatos dėl vaiko įkurdinimo globos institucijoje arba šeimoje kitoje valstybėje narėje, didžioji jų dalis atkartoja 1996 m.

---

⁸⁶ Įkurdinimas ugdymo tikslais taikomas penkiose ar šešiose ES valstybėse narėse, tačiau jos sukuria reikšmingą dalį prašymų įkurdinti, pateikiamų pagal Reglamentą. Tai visų pirma Vokietija ir Liuksemburgas, pateikiančios atitinkamai 160–220 prašymų per metus ir apie 100 prašymų per metus vien per centines institucijas (skaičius įkurdinimų be centrinių institucijų įsikišimo nežinomas). Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 4 dalis.

⁸⁷ Case concerning the Application of the Convention of 1902 governing the Guardianship of Infants (*Netherlands v. Sweden*), Judgment of November 28th, 1958: I.C.J. Reports 1958, p. 55.

⁸⁸ 1996 m. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje // Valstybės žinios, 2003-09-26, Nr. 91-4125.

⁸⁹ Taip pat žr. *Forcada Miranda F.* Revision with Respect to the Cross-border Placement of Children // Dutch Journal of Private International Law, 2015 (1), p. 36–42.

⁹⁰ Paul'io Lagarde'o aiškinamoji ataskaita dėl 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje, 23 punktas. Prieiga per internetą: <<http://hcch.e-vision.nl/upload/expl34d.pdf>> [žiūrėta 2016-09-16].

⁹¹ Atitinkamos pozicijos laikomasi ir Reglamente bei ESTT praktikoje. Reglamento taikymo srities išimtyse reglamentuotos 1 straipsnio 3 dalyje. Pagal šios normos g punktą jis netaikomas priemonėms, kurių imamasi dėl vaikų padarytų baudžiamosios teisės pažeidimų.

Hagos konvencijos nuostatas⁹². Tačiau nors, atrodytų, sistema jau turėtų būti nusistovėjusi ir sklandžiai veikti, praktikoje buvo nustatyta svarbių esamos procedūros trūkumų, ir procedūra, kuri turėtų atrodyti gana paprasta, neretai virsta itin sudėtingu ir komplikuotu procesu, neigiamai paveikiančiu vaiko interesus.

Kaip liudija statistika, naudojimasis galiojančios Reglamento „Briuselis II a“ redakcijos 56 straipsnyje numatyta procedūra Europos Sąjungos šalyse nėra retas ir kasmet tokių bylų skaičius auga. Štai Vokietija tokių atvejų (2009–2015 m.)⁹³ turėjo 929, Ispanija (2008–2015 m.) – 151, Čekija (2011–2015 m.) – 187⁹⁴. Klausimai dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje aktualūs ir Lietuvai: Lietuvoje veikiančios Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis⁹⁵, prašymai dėl vaikų įkurdinimo gaunami kasmet. 2014 m. pastebėtas prašymų dėl vaikų įkurdinimo užsienio valstybėse skaičiaus didėjimas. 2015 m. tokių prašymų skaičius, palyginus su 2014 m., sumažėjo. 2013 m. gautas 1 prašymas dėl vaiko įkurdinimo, 2014 m. – 6 prašymai, o 2015 m. – 4 prašymai⁹⁶.

Pažymėtina, kad iki šiol ESTT jurisprudencija vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje klausimais itin ribota. ESTT nagrinėjo tik vieną bylą, kurioje tiesiogiai spręsta dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje. Tai buvo *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.* byla⁹⁷, kurioje esminis klausimas kilo dėl Airijoje gyvenančio vaiko įkurdinimo uždaroje Anglijos globos institucijoje, užtikrinančioje terapinę ir ugdymo globą. ESTT šioje byloje konstatavo, kad į Reglamento „Briuselis II a“ taikymo sritį patenka vienos valstybės narės teismo sprendimai, kuriais numatytas vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje esančioje uždaroje terapinės ir ugdymo priežiūros institucijoje, apimantis laisvės atėmimą apibrėžtam laikotarpiui apsaugos tikslais⁹⁸. Taip pat paminėtinas ir ESTT sprendimas *C* byloje⁹⁹, kuriame ESTT pasisakė, kad Reglamentas

---

⁹² Visos ES valstybės narės yra 1996 m. Hagos konvencijos šalys, todėl taiko abu instrumentus (1996 m. Hagos konvenciją ir Reglamentą), išskyrus Daniją, kuriai Reglamentas netaikomas. Santykiuose tarp ES valstybių narių viršenybę turi Reglamentas, tuo tarpu 1996 m. Hagos konvencija taikoma ES valstybių narių ir trečiųjų valstybių, Hagos konvencijos šalių, santykiams. Plačiau apie šių instrumentų skirtumus žr. *Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union*, p. 17–31.

⁹³ Valstybės ne vienu metu (vienos anksčiau, kitos visai neseniai) pradėjo kaupti statistiką apie vaikų įkurdinimus pagal Reglamento 56 straipsnį.

⁹⁴ Žr. *Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union*, p. 44.

⁹⁵ Vaikų įkurdinimo klausimais Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba veikia kaip centrinė institucija. Remiantis Tarnybos nuostatų 8.1.5. punktu, Tarnyba sprendžia vaiko Lietuvos Respublikos piliečio, likusio be tėvų globos kitoje valstybėje, įkurdinimo ir (ar) jo tėvų pareigų įgyvendinimo kitoje valstybėje ar vaiko užsienio valstybės piliečio, likusio be tėvų globos Lietuvoje, įkurdinimo ir (ar) jo tėvų pareigų įgyvendinimo Lietuvoje klausimus. 2005 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2005-10-22, Nr. 126-4501).

⁹⁶ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2015 metų veiklos ataskaita, 2016-03-31, Nr. 5-1. Prieiga per internetą: <http://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].

⁹⁷ 2012 m. balandžio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.*, C-92/12 PPU, ECLI:EU:C:2012:255.

⁹⁸ Įdomu pastebėti, kad daugiau nei pusė Airijoje nagrinėjamų įkurdinimo bylų yra susijusios su vaikų įkurdinimu uždaroje Jungtinės Karalystės globos institucijose, užtikrinančiose terapinę ir ugdymo globą. Po minėto ESTT sprendimo procedūra vyksta sklandžiai. *Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union*, p. 48.

⁹⁹ 2007 m. lapkričio 27 d. Teisingumo Teismo (Didžioji kolegija) sprendimas byloje *C*, C-435/06, ECLI:EU:C:2007:714.

taikomas ir byloms, kurių sritis pagal nacionalinę teisę gali būti priskirta viešajai teisei. Konkrečiau, ESTT nurodė, kad Reglamento 1 straipsnio 1 dalį būtina aiškinti taip, jog „civilinių bylų“ sąvoka šios nuostatos prasme apima vientisą sprendimą, kuriuo nurodoma nedelsiant paimti ir įkurdinti vaiką kitoje nei jo kilmės priimančiojoje šeimoje, kai šis sprendimas buvo priimtas pagal vaikų apsaugą reglamentuojančias viešosios teisės normas.

2.2. Vaiko įkurdinimo reguliavimas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“

Šiuo metu vaiko įkurdinimą kitoje valstybėje narėje reguliuoja Reglamento „Briuselis II a“ 56 straipsnis. Jame numatoma, kad

56 straipsnis

Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje

1. Tais atvejais, kai jurisdikciją turintis teismas pagal 8–15 straipsnius svarsto vaiko įkurdinimą į globos instituciją ar šeimą ir tas įkurdinimas turi vykti kitoje valstybėje narėje, pirmiausia jis turi konsultuotis su pastarosios valstybės narės, kurioje valdžios institucijos įsikišimas toje valstybėje narėje yra reikalingas savose bylose dėl vaiko įkurdinimo, centrine institucija ar kita jurisdikciją turinčia institucija.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas sprendimas dėl vaiko įkurdinimo gali būti daromas prašančioje valstybėje, jei prašomosios valstybės kompetentinga institucija sutinka dėl to skyrimo.

3. Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyto konsultavimosi ar sutikimo davimo tvarką reglamentuoja prašomosios valstybės nacionalinė teisė.

4. Kai jurisdikciją pagal 8–15 straipsnius turinti institucija skiria vaiką į šeimą ir kai toks įkurdinimas turi vykti kitoje valstybėje narėje ir kai valdžios institucijos įsikišimo nereikia toje valstybėje narėje savose bylose dėl vaiko įkurdinimo, ji praneša apie tai centrinei institucijai ar kitai jurisdikciją turinčiai institucijai pastarojoje valstybėje.

Taigi Reglamentas iš esmės išskiria dvi galimas situacijas, priklausomai nuo priimančiosios valstybės nacionalinės teisės: (i) atvejus, kai valdžios institucijos įsikišimas toje konkrečioje valstybėje narėje yra reikalingas savose bylose dėl vaiko įkurdinimo, ir (ii) atvejus, kai toks įsikišimas nereikalingas. Šioms dviem situacijoms taikoma skirtinga procedūra.

Visų pirma, siekiant įkurdinimo kitoje šalyje, turi būti išsiaiškinta, ar joje reikalingas valdžios įsikišimas nagrinėjamos situacijos atvejais. Kaip nurodo Komisija, kartais tai išsiaiškinti užtrunka net keletą mėnesių¹⁰⁰. Tais atvejais, kai valdžios institucijos įsikišimas priimančiojoje valstybėje narėje yra nereikalingas vidinėse bylose dėl vaiko įkurdinimo¹⁰¹, tokios valstybės *de facto* turi pareigą įkurdinimams iš ES valstybių narių taikyti tą pačią tvarką kaip vidiniams įkurdinimams. Atitinkamai, jei valdžios institucijos sutikimas dėl įkurdinimo nereikalingas vidiniams įkurdinimams, jis negali būti reikalaujamas ir įkurdinimams iš kitų ES valstybių narių. Esant tokiai situacijai, įkurdinimo siekianti valstybė turi tik informuoti priimančiąją valstybę. Visgi, nors tokia tvarka suderinama su valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo principu, ji

---

¹⁰⁰ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 4 dalis.

¹⁰¹ Tokios valstybės pavyzdys yra Malta, kuri nereikalauja sutikimo tuo atveju, kai vaikas perduodamas globai su tėvų sutikimu. Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 50.

nesuteikia galimybės priimančiajai valstybei įvertinti, ar įkurdinimas kitoje valstybėje narėje yra tinkamas konkrečiu atveju ir ar šis sprendimas tikrai geriausias vaiko interesams; bei įvertinti savo gebėjimą įkurdinti vaiką konkrečiu momentu¹⁰².

Kita vertus, kai valdžios institucijos įsikišimas toje konkrečioje valstybėje narėje yra reikalingas savose bylose dėl vaiko įkurdinimo (tokios valstybės sudaro daugumą ES valstybių narių), galiojanti Reglamento redakcija reikalauja įvykdyti dvi su įkurdinimu susijusias procedūras: konsultavimosi procedūrą ir sutikimo gavimo procedūrą. Abi šios procedūros bent iš dalies detalizuojamos Reglamento 56 straipsnyje.

Reglamento 56 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama išankstinio *konsultavimosi procedūra* – ji aktuali tuo metu, kai teismas svarsto vaiką įkurdinti užsienio valstybėje esančioje šeimoje ar globos institucijoje. Reglamentas reikalauja, kad šiuo atveju teismas pirmiausia turi konsultuotis su priimančiosios valstybės centrine institucija ar kita jurisdikciją turinčia institucija¹⁰³.

Kai teismas yra apsisprendęs dėl vaiko įkurdinimo kitoje ES valstybėje narėje, Reglamentas reikalauja gauti atitinkamą *sutikimą*. Pagal 56 straipsnio 2 dalį sprendimas dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje gali būti priimtas tik jei prašomosios valstybės kompetentinga institucija *sutinka* dėl tokio įkurdinimo. Kaip nurodoma Lagarde'o ataskaitoje dėl analogiškos nuostatos 1996 m. Hagos konvencijoje, išankstinis sutikimas turi sudaryti galimybę iš anksto sureguliuoti vaiko buvimo priimančiojoje valstybėje sąlygas, visų pirma atsižvelgiant į joje galiojančius imigracijos įstatymus arba į įgyvendinant įkurdinimo priemonę atsiradusių išlaidų paskirstymą¹⁰⁴. Šis sutikimas turi būti duotas iki teismas kilmės valstybėje narėje priims sprendimą dėl įkurdinimo, taigi sutikimas yra teismo sprendimo dėl įkurdinimo sąlyga¹⁰⁵.

Jau minėtoje *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.* byloje¹⁰⁶ Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybės narės turi nustatyti aiškias taisykles ir procedūras Reglamento 56 straipsnyje numatytam sutikimui duoti, kad užtikrintų teisinį saugumą ir greitumą. Be kita ko, procedūros turi leisti įkurdinimą svarstančiam teismui nesunkiai nustatyti kompetentingą instituciją, o kompetentingai institucijai per trumpą terminą duoti ar atsisakyti duoti savo sutikimą. Šiame kontekste pabrėžtina, kad sutikimą įkurdinti gali duoti tik valstybės nurodyta kompetentinga institucija, įgaliota priimti sprendimus dėl įkurdinimo iš užsienio valstybių, o ne įstaiga, kuri sutinka priimti vaiką.

Papildomai pažymėtina, kad *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.* byloje ESTT patvirtino, kad sprendimas dėl įkurdinimo prieš jį vykdančią priimančiojoje valstybėje narėje (šioms sprendimams taikoma egzekvatūra) turi būti paskelbtas vykdytinu toje valstybėje narėje. Vienas iš motyvų, kuriais gali būti prieštaraujama teismo sprendimo dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje paskelbimui vykdytinu, Reglamento nustatytos tvarkos (konsultavimosi procedūros bei sutikimo gavimo) nesilaikymas, kadangi tokiu būdu priimančiajai valstybei primetamas sprendimas dėl įkurdinimo.

---

¹⁰² Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 28.

¹⁰³ Remiantis Reglamento 55 straipsnio d punktu, jei to prašoma, centrinės institucijos turi bendradarbiauti teikdamos informaciją ir pagalbą.

¹⁰⁴ 143 punktą.

¹⁰⁵ 2012 m. kovo 28 d. generalinės advokatės Juliane Kokott nuomonė byloje C-92/12 PPU *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.* ECLI:EU:C:2012:177.

¹⁰⁶ 2012 m. balandžio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.*, C-92/12 PPU, ECLI:EU:C:2012:255.

2.3. Nuostatos dėl vaiko įkurdinimo kitoje ES valstybėje narėje įgyvendinimas valstybių narių nacionalinėje teisėje

Nemažoje dalyje valstybių nėra atskiro teisės akto ar jo dalies, specialiai skirto nustatyti Reglamento 56 straipsnio įgyvendinimo tvarką. Prie tokių valstybių priklauso, pavyzdžiui, Belgija, Bulgarija, Čekija¹⁰⁷, Ispanija¹⁰⁸. Lietuvoje taip pat nėra teisės akto, specifiskai sureguliuojančio vaikų įkurdinimą pagal Reglamento 56 straipsnį (plačiau apie Lietuvos teisės reguliavimą žr. šios studijos 2.6. skyrių).

Visgi dalyje valstybių rasime nacionalines nuostatas, įgyvendinančias ir detalizuojančias Reglamento 56 straipsnį. Trumpai paminėtinas Vokietijos ir Nyderlandų reguliavimas.

Vokietijoje įkurdinimą pagal Reglamento 56 straipsnį detalizuoja Tarptautinės šeimos teisės proceso aktas (vok. *Internationales Familienrechtsverfahrensgesetz*)¹⁰⁹, kurio 8 skyrius (45–47 straipsniai) specialiai skirtas tarpvalstybiniam įkurdinimui. Jame nustatoma kompetentinga institucija, įgaliota duoti sutikimus tarpvalstybiniam įkurdinimui, šeimos teismo įgaliojimai, numatomos detalesnės konsultavimosi ir sutikimo davimo procedūros taisyklės, jei šios procedūros turi būti vykdomos pagal Vokietijos teisę. Remiantis šiuo aktu, sutikimas vaiko įkurdinimui iš užsienio valstybės suteikiamas, jei tai atitinka vaiko interesus (ypač jei vaikas turi specifinį ryšį su Vokietija); užsienio institucija pateikė ataskaitą apie vaiką ir, jei reikalinga, medicininius išrašus bei ataskaitas; vaikas buvo išklaustytas procese, išskyrus jei tai netinkama dėl jo amžiaus ir brandos; buvo gauti (jei reikalaujama) kiti sutikimai; buvo išspręstas klausimas dėl išlaidų pasidalijimo. Be to, Vokietija yra parengusi Informacinį lapą apie tarpvalstybinį vaikų įkurdinimą¹¹⁰, kuriame pateikiama aiški ir detali informacija susijusioms institucijoms.

Nyderlanduose vaiko įkurdinimo kitoje šalyje atveju nacionalinė teisė numato pareigą Nyderlandų centrinei institucijai parengti ir užsienio valstybės centrinei institucijai pateikti detalizuotą ir argumentuotą prašymą dėl įkurdinimo bei ataskaitą apie vaiką¹¹¹. Jungtinėje Karalystėje yra parengtos negriežtosios teisės (angl. *soft law*) gairės, skirtos vaiko apsaugos klausimams esant tarpvalstybiniam aspektams¹¹², bei

---

¹⁰⁷ Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 45–52.

¹⁰⁸ *Forcada Miranda F.* Revision with Respect to the Cross-border Placement of Children // Dutch Journal of Private International Law, 2015 (1), p. 36–42.

¹⁰⁹ Act to Implement Certain Legal Instruments in the Field of International Family Law (International Family Law Procedure Act – IFLPA). Germany. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_intfamrvlg/index.html> [žiūrėta 2016-09-02].

¹¹⁰ Information Sheet. Cross-border placement of children Placement of children abroad by German courts and authorities. Federal Office of Justice, Germany. Prieiga per internetą: <https://www.bundesjustizamt.de/EN/SharedDocs/Public/HKUE/Abroad.pdf?__blob=publicationFile&v=6> [žiūrėta 2016-09-02].

¹¹¹ Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 50.

¹¹² Cross-border child protection cases: the 1996 Hague Convention. Departmental advice for local authorities, social workers, service managers and children's services lawyers. October 2012. United Kingdom. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/280834/The_1996_Hague_Convention.pdf> [žiūrėta 2016-09-02]. Viena iš šių gairių dalių specifiskai skirta tarpvalstybiniam įkurdinimams iš kitų valstybių pagal Reglamento 56 straipsnį bei 1996 m. Hagos konvencijos 33 straipsnį.

gairės, skirtos konkrečiai įgyvendinti Reglamento 56 straipsnį¹¹³. Jose detalizuojami susijusių institucijų įsipareigojimai ir struktūriškai įvardijami vaiko įkurdinimo kitoje šalyje procedūros etapai, kuriais turėtų vadovautis susijusios Jungtinės Karalystės institucijos.

2.4. Pagrindinės praktinės problemos, susijusios su galiojančio Reglamento „Briuselis II a“ 56 straipsnio procedūra

Praktikoje aptartų Reglamento 56 straipsnio procedūrų taikymas yra sukėlęs nemažai problemų, lėmusių bylų nagrinėjimo uždelsimą, procedūrų ignoravimą ir taip neigiamai veikusių vaiko interesus. Išskirtini keli esminiai dabartinės sistemos trūkumai.

Procedūros trukmė

Kaip minėta, Reglamento 56 straipsnyje numatyta procedūra praktikoje vyksta gana ilgai. Centrinės institucijos, kurios privalo padėti teismams ir institucijoms organizuoti įkurdinimą, pirmiausia aiškinasi, ar konkrečiu atveju valstybėje, kurioje planuojamas įkurdinimas, reikalingas sutikimas, tuomet pradedama konsultacijų procedūra, ir galiausiai prašoma sutikimo įkurdinti. Kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, centrinės institucijos ne kartą pranešė, kad kartais tenka kelis mėnesius laukti informacijos, ar konkrečiu atveju reikalingas sutikimas (ar valdžios institucijos įsikišimas toje konkrečioje valstybėje narėje yra reikalingas byloje dėl vaiko įkurdinimo). Jei sutikimas reikalingas, turi būti taikoma konsultacijų procedūra, kuri neretai uždelsiama, nes nėra nustatytas terminas, per kurį institucijos turi pateikti atsakymą.

Europos Parlamento atlikto tyrimo¹¹⁴ duomenimis, procedūros trukmė valstybėse narėse labai skiriasi. Belgijoje, jei byla susijusi su Vokietija (didžioji dalis Belgijos atvejų), procedūra trunka nuo vienos dienos iki mėnesio, tačiau jei su kita valstybe – keturis penkis mėnesius. Čekijos atveju įkurdinimas užtrunka nuo dviejų mėnesių iki metų (procedūra greitesnė, jei kita šalis Slovakija¹¹⁵), apie metus užtrunka ir Prancūzija, Ispanija bei Italija. Kaimyninė Latvija nurodė, kad įkurdinimo procedūroms sugaišta apie pusę metų, Jungtinė Karalystė apie 28 savaites.

Neabejotina, kad vaiko interesai reikalauja, kad klausimas dėl jo gyvenimo vietos ir globojančio asmens ar institucijos išsprendžiamas kuo operatyviau. Vaikų, kuriems įkurdinimas kitoje valstybėje siūlomas dėl sveikatos (fizinės ar psichinės) priežasčių, greitas situacijos išsprendimas itin aktualus, tačiau net jei vaikas ir sveikas, jo psichinė būklė ir emocijos labai neigiamai veikiamos delsimu.

---

¹¹³ Advice on placement of looked after children across Member States of the European Union. For local authority children 's services. January 2013. United Kingdom. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/273975/placement_of_looked-after_children_in_eu.pdf> [žiūrėta 2016-09-02].

¹¹⁴ Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 45–52.

¹¹⁵ Kaip nurodo Čekijos centrinės institucijos ekspertas, su Slovakija įkurdinimo procedūra geriau suderinta, tačiau toks suderinimas užtruko kelerius metus. Kita vertus, šis ekspertas esamą Reglamento 56 straipsnio reglamentavimą vertina kaip neaiškų. Žr. *Fridrich L. The Experience of National Central Authority // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings*, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].

Procedūros nesilaikymas

Antra, daugeliu atvejų valstybių narių praktika neatitinka minėtų procedūrinių reikalavimų sutikimui gauti. Kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, dėl ilgai trunkančio susirašinėjimo tarp institucijų praktikoje daugelis prašančiųjų institucijų priima nutartį dėl įkurdinimo ir išsiunčia vaiką į priimančiąją šalį konsultacijų procedūrai dar nesibaigus ar net pačioje jos pradžioje, nes, žinodamos apie procedūros trukmę, jos mano, kad įkurdinimą reikia atlikti kuo skubiau.

Kaip paliudijo Europos Parlamento atliktas tyrimas ¹¹⁶, bene visuomet priimančiosios valstybės sutikimas gaunamas jau po vaiko įkurdinimo (*ex post* sutikimas) ir tik retais atvejais iki jo. Nors tokia *ex post* sutikimo praktika tapusi įprasta, visgi ji ne visuomet tenkina priimančiąsias valstybes. Priimančiosios valstybės skundžiasi, kad vaikai įkurdinami dar negavus sutikimo. Be to, jei vaikas įkurdinamas priimančiojoje šeimoje kitoje valstybėje narėje be sutikimo, gali susidaryti situacija, kad ši šeima nebuvo vertinta dėl globos ar neišsprendžiami specifiniai klausimai (pvz., kas turėtų apmokėti išlaidas)¹¹⁷. Tuomet vaikas patiria teisinį netikrumą, nes jis vėl gali būti perkeltas ar išsiųstas atgal, o tai neabejotinai sukelia papildomą stresą jau ir taip nepalankioje situacijoje esančiam vaikui.

Kiti klausimai

Kaip paaiškėjo iš praktikos, dar vienas Reglamento 56 straipsnio procedūros trūkumas yra tai, kad aiškiai nenurodyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami pradedant konsultacijų procedūrą ar prašant sprendimo. Atkreiptinas dėmesys, kad, priešingai nei 1996 m. Hagos konvencija, Reglamentas nereikalauja, kad kilmės valstybė pradedama konsultavimosi procedūrą pateiktų ataskaitą apie vaiką. Praktikoje dalis valstybių visgi tokios informacijos reikalauja (pvz., Vokietija, Nyderlandai ir kt.). Ši pradinė informacija apie vaiką neabejotinai palengvina priimančiosios valstybės sprendimo priėmimą, tačiau, nesant aiškaus reikalavimo, ne visos valstybės kartu su prašymu pateikia ir detalesnę informaciją apie vaiką.

Praktikoje kyla ir daugiau klausimų dėl Reglamento 56 straipsnio taikymo. Kaip nurodoma Komisijos tyrime¹¹⁸, centrinėms institucijoms iki šiol galutinai neaišku, ar šia įkurdinimo kitoje valstybėje narėje procedūra reikia vadovautis, kai vaiką planuojama perduoti globoti kitiems giminaičiams (pvz., seneliams). Atsižvelgiant į tai, kad Reglamentas skirtumo tarp įkurdinimo globos institucijose, „svetimose“ šeimose ar su giminaičiais nedaro, manytina, kad ir pastarajam įkurdinimui taikytina Reglamento 56 straipsnio procedūra.

Be to, kai kurioms valstybėms kyla klausimų, kaip vertinti situaciją, kai globėjai globojamą vaiką nori vežtis atostogų į užsienį (ar tokią situaciją reikėtų kvalifikuoti kaip įkurdinimą kitoje šalyje). Abejonių yra kilę ir tais atvejais, kai vaikas buvo įkurdintas šalies viduje, tačiau vėliau globėjas nori keltis gyventi į kitą valstybę, kartu pasiimdamas vaiką.

---

¹¹⁶ Ten pat, p. 28.

¹¹⁷ Žr. Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Evaluation. European Commission, 2015, p. 50. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_ii_final_report_evaluation.pdf> [žiūrėta 2016-08-27].

¹¹⁸ Ten pat, p. 98.

2.5. Nuostatos dėl vaiko įkurdinimo Pasiūlyme

Pasiūlymas siekia patobulinti taikomas taisykles dėl vaiko įkurdinimo kitose valstybėse narėse. Tobulinimo gairės buvo pateiktos dar 2014 m. – kaip nurodė Komisija savo ataskaitoje Europos Parlamentui, siekiant išspręsti esamas problemas, būtina buvo svarstyti galimybę laikytis bendros, vienodos tvarkos, kuria užtikrinamas spartesnis ir veiksmingesnis nuostatų dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje taikymas¹¹⁹.

Naujoji įkurdinimą kitoje valstybėje narėje reguliuojančio straipsnio redakcija Pasiūlyme išdėstyta taip:

65 straipsnis

Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje

Tais atvejais, kai jurisdikciją pagal šį reglamentą turinti institucija svarsto vaiko įkurdinimą į globos instituciją ar šeimą kitoje valstybėje narėje, pirmiausia ji turi gauti tos kitos valstybės narės kompetentingos institucijos sutikimą.

Šiuo tikslu ji per savo pačios valstybės narės centrinę instituciją perduoda valstybės narės, kurioje vaikas turi būti įkurdintas, centrinei institucijai sutikimo prašymą, kuriame pateikiama ataskaita apie vaiką, kartu nurodant siūlomo įkurdinimo arba globos priežastis.

2. Kartu su 1 dalyje nurodytu prašymu ir pridedamais dokumentais pateikiamas vertimas į prašomos valstybės narės oficialiąją kalbą ar vieną iš oficialiųjų kalbų arba bet kurią kitą kalbą, kurią prašoma valstybė narė aiškiai nurodė kaip priimtina. Valstybės narės Komisijai praneša apie priimtinas kalbas pagal 81 straipsnį.

3. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas sprendimas dėl vaiko įkurdinimo gali būti priimamas prašančioje valstybėje narėje, tik jei prašomosios valstybės narės kompetentinga institucija sutinka dėl įkurdinimo.

4. Išskyrus atvejus, kai išimtinės aplinkybės neleidžia to daryti, prašoma centrinė institucija perduoda sprendimą, kuriuo suteikiamas sutikimas arba atsisakoma jį suteikti, prašančiai centrinei institucijai ne vėliau kaip per du mėnesius nuo prašymo gavimo.

5. Sutikimo gavimo tvarką reglamentuoja prašomos valstybės narės nacionalinė teisė.

Lyginant su galiojančia Reglamento redakcija, tarpvalstybinio įkurdinimo srityje Pasiūlyme numatytos šios naujos taisyklės:

- galiojanti Reglamento redakcija sutikimo gavimą sieja su priimančiosios valstybės nacionaline teise. Pasiūlyme numatoma, kad visais tarptautinio įkurdinimo atvejais jį inicijuojantis valstybės narės teismas ar institucija privalėtų gauti prašomosios valstybės sutikimą. Kaip minėta, nemažai laiko šiuo metu sugaištama vien tam, kad būtų išsiaiškinta, ar konkrečiu atveju sutikimas reikalingas, ar ne. Siūloma šį klausimą išspręsti automatiškai reikalaujant sutikimo bet kuriam įkurdinimui;
- Pasiūlyme nustatomi vienodi reikalavimai dokumentams, kuriuos reikia pateikti su prašymu dėl sutikimo: prašančioji institucija turės pateikti ataskaitą apie vaiką ir nurodyti priežastis, dėl kurių svarstoma tarpvalstybinio įkurdinimo galimybė;
- Pasiūlyme įtraukiama nuostata dėl vertimo reikalavimų: prie prašymo turės būti pridedamas vertimas į prašomosios valstybės narės kalbą;
- visi prašymai būtų teikiami per centrinės institucijas, taigi įkurdinimo siekiančios valstybės institucijos neturėtų gaišti laiko besiaiškindamos, kuriai konkrečiai kitos šalies institucijai reikėtų pateikti dokumentus;

---

¹¹⁹ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamento (EB) Nr. 1347/2000, taikymo. Briuselis, 2014 04 15, COM(2014) 225 final.

- nustatomas dviejų mėnesių terminas, per kurį prašomoji valstybė narė turės priimti sprendimą dėl prašymo.

Kaip matome, visi šie pakeitimai susiję su anksčiau aptartais praktikos atskleistais esamos procedūros veikimo nesklandumais. Siūlomi pakeitimai reikšmingi, ypač termino, per kurį prašomoji valstybė narė turės priimti sprendimą dėl prašymo, nustatymas, kadangi jie reikalauja peržiūrėti ir, jei reikia, reformuoti esamas nacionalines procedūras.

2.6. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje narėje poveikis Lietuvos teisei

Kaip minėta, Lietuvoje nėra teisės akto, specifiskai sureguliuojančio vaikų įkurdinimą pagal Reglamento 56 straipsnį. Taikytinas teisės aktas šiuo atveju visų pirma yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“¹²⁰. Be to, pabrėžtina, Lietuva nedaug turi praktikos tais atvejais, kai įkurdinama ne giminaičių šeimose, Lietuvos teisė nenumato ir galimybės Lietuvos pilietį įkurdinti užsienio globos institucijose, užtikrinančiose terapinę ir ugdymo globą (kaip minėta, būtent šio tipo laikinas įkurdinimas gana dažnas kitose ES valstybėse narėse¹²¹), neturime praktikos ir užsienyje esančius vaikus įkurdinant atitinkamose įstaigose Lietuvos teritorijoje.

Dažniausias atvejis Lietuvos praktikoje – Lietuvoje esančio vaiko perdavimas globai asmeniui, nuolat gyvenančiam kitoje ES valstybėje narėje (vad. *outgoing placement*). Tuo tarpu užsienyje esantys Lietuvos piliečiai vaikai, kuriems reikalinga globa, dažniau įkurdinami Lietuvoje ne pagal Reglamento 56 straipsnį, o pagal Reglamento 15 straipsnį, perdavus jurisdikciją Lietuvos teismams¹²².

Remiantis esamu reglamentavimu, Lietuvoje esantį vaiką siekiant įkurdinti užsienio valstybėje, Lietuvos teismas turi priimti sprendimą dėl nuolatinės globos globoti siekiančiam asmeniui suteikimo. Procedūra vyksta iš esmės tokiu būdu. Užsienyje esantis asmuo, siekiantis globoti Lietuvoje esantį vaiką, visų pirma turi gauti savo gyvenimo ir buitės sąlygų vertinimą bei sutikimą dėl įkurdinimo iš savo gyvenamosios vietos valstybės centrinės institucijos. Dokumentai per Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą arba tiesiogiai perduodami savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriui, kuris šių dokumentų pagrindu nusprendžia, ar tikslinga keisti vaiko globą, bei kreipiasi į teismą. Tuomet kreipiamasi į teismą dėl nuolatinės vaiko teisių globos nustatymo. Kai kurių valstybių atveju kreipimasis vyksta tiesiogiai, kitų atveju būtinas centrinės institucijos tarpininkavimas¹²³.

Keičiantis šeimoje globojamo (rūpinamo) vaiko nuolatinės globos (rūpybos) vietai Lietuvoje arba šeimai persikeliant nuolat gyventi į užsienio valstybę, vaiko globėjas (rūpintojas) privalo, be kita ko, raštu pranešti gyvenamosios vietos Vaiko teisių apsaugos

¹²⁰ 2002 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002-04-05, Nr. 35-1275.

¹²¹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 4 dalis.

¹²² Žr., pvz., 2015 m. birželio 5 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 2T-66-370/2015 (S); 2015 m. balandžio 24 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 2T-62-370/2015 (S).

¹²³ Interviu su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

skyriui išvykimo datą ir naujos gyvenamosios vietos adresą¹²⁴. Tolesnis susižinojimas apie vaiko padėtį vykdomas per centrinės institucijas¹²⁵.

Manytina, kad Pasiūlymo siūlomi pakeitimai būtų reikšmingi Lietuvos praktikai, nes aiškiai apibrėžtų, kad sutikimas dėl įkurdinimo būtinas visais atvejais, susijusioms institucijoms būtų aiškiau, kokie dokumentai turi būti pateikiami kitai valstybei, be to, Lietuvos institucijos aiškiai žinotų, kad sprendimą dėl sutikimo įkurdinti Lietuvoje reikia priimti per Reglamento nustatytą dviejų mėnesių terminą. Kaip nurodė Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovai, šie pakeitimai tinkami ir neturėtų sudaryti nepatogumų, o nustatytas dviejų mėnesių terminas sutikimui įkurdinti pakankamai realus atsižvelgiant į Lietuvos teisės numatomas procedūras¹²⁶. Taigi iš esmės sprendimų dėl įkurdinimo atveju sutrumpėtų sutikimo gavimo laikotarpis ir pati įkurdinimo procedūra.

---

¹²⁴ 2002 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002-04-05, Nr. 35-1275, 33 punktas.

¹²⁵ Pavyzdžiui, kai vaiko globos (rūpybos) priežiūrą vykdančiam Vaiko teisių apsaugos skyriui kyla įtarimas, kad išvykusio iš Lietuvos nuolat gyventi į užsienį globojamo (rūpinamo) vaiko teisėms ir interesams galbūt kyla grėsmė, Vaiko teisių apsaugos skyrius šią informaciją kartu su galimos grėsmės pagrįstumą patvirtinančiais duomenimis skubiai perduoda Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai, o ši pagal kompetenciją kreipiasi į tos užsienio valstybės kompetentingą socialinę instituciją ir perduoda šią informaciją kartu su prašymu stebėti atvykusią globėjų šeimą ir prirėikus užtikrinti tinkamą vaiko teisių apsaugą. 2002 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002-04-05, Nr. 35-1275, 39 punktas.

¹²⁶ Interviu su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

3 SKYRIUS. EGZEKVATŪROS PANAIKINIMAS

Egzekvatūra – kai kuriose jurisdikcijose (pvz., Prancūzijoje) nuo seno vadinama teismo procedūra, pagal kurią į valstybės nacionalinę teisę „importuojami“ užsienyje priimti teismo sprendimai ir joje turi teisinį poveikį, ir, svarbiausia, yra vykdytini skolininko turto atžvilgiu. Egzekvatūros procedūra įgalina nacionalines vykdymo institucijas vykdyti užsienio valstybių teismų sprendimus nacionalinėje teisėje. Tačiau paprastai ši procedūra reikalauja, kad nacionalinis teismas įvertintų, ar užsienio valstybėje priimtas teismo sprendimas atitinka tam tikrus reikalavimus. Kitose Europos Sąjungos valstybių jurisdikcijose taikytos panašios tarpinės procedūros, nors jų pavadinimai ir buvo skirtingi. Siekiant suderinti tarpinių procedūrų, kuriomis užsienio teismų sprendimai pripažįstami vykdyti valstybėse narėse, pavadinimus, joms buvo suteiktas vienodas – egzekvatūros – pavadinimas.

3.1. Egzekvatūros panaikinimo poreikio pagrindimas

Žvelgiant į Europos Komisijos paaiškinimus dėl egzekvatūros panaikinimo reikalingumo, galima išskirti dvejopus argumentus. Pirmas, tai ekonominis poreikis – reglamentų, kuriuose supaprastinama egzekvatūros procedūra, preambulių konstatuojamosiose dalyse pabrėžiama, kad egzekvatūros uždraudimas būtų ekonomiškai efektyvus ir padidintų Europos ekonomikos dalyvių ir piliečių ekonominę gerovę¹²⁷. Galima pastebėti, kad ir Pasiūlymo aiškinamajame memorandume nurodoma, kad egzekvatūros procedūra (t. y. kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo paskelbimas vykdytinu) apsunkina laisvą sprendimų judėjimą Europos Sąjungos valstybėse, dėl to vėluoja sprendimų vykdymas bei šalys patiria papildomų išlaidų. Nurodoma, kad tais atvejais, kada nėra pateikto apeliacinio skundo, egzekvatūros procedūra vidutiniškai kainuoja 1 000 eurų. Egzekvatūros procedūros trukmė tarp valstybių narių yra skirtinga: ji trunka nuo savaitės (Austrija) iki septynių mėnesių (Graikija). Tačiau procedūros trukmė priklauso ir nuo bylos sudėtingumo bei nuo to, ar pateiktas apeliacinis skundas. Vidutinė apeliacijos nagrinėjimo trukmė – nuo 1–2 mėnesių Anglijoje ir Velse iki trejų metų Maltoje¹²⁸. Be to, papildomai sugaištama laiko reikiamiems dokumentams gauti ir juos vertinti. Tačiau, kaip rodo atlikti tyrimai, daugeliu atvejų (daugiau nei 90 proc. bylų) egzekvatūros procedūra taikant Reglamentą „Briuselis II a“ yra tik formalumas, nes nėra priežasčių, dėl ko būtų galima atsisakyti pripažinti ar paskelbti vykdytinu kitoje

---

¹²⁷ Žr. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (OJ L 143, 30.4.2004, p. 15–39) preambulės 8–9 konstatuojamąsias dalis, 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą (OJ L 399, 30.12.2006, p. 1–32) preambulės 6–9 konstatuojamąsias dalis ir 1 straipsnio a punktą, 2007 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 861/2007, nustatančio Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą (OJ L 199, 31.7.2007, p. 1–22) preambulės 8 konstatuojamąją dalį, 2008 m. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (OJ L 7, 10.1.2009, p. 1–79) preambulės 5 konstatuojamąją dalį ir t. t.

¹²⁸ Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Analytical annexes, European Commission, 2015, p. 33–34.

valstybėje narėje priimtą sprendimą. Taip pat apeliacijos dėl sprendimų, leidžiančių pripažinti ar vykdyti sprendimą kitoje valstybėje narėje, yra labai retos¹²⁹.

Antra, politinis motyvas, siekiant sukurti bendrą Europos rinką, kur sprendimai būtų vykdomi be valstybių sienų apribojimų¹³⁰. Teismo sprendimų pripažinimo svarba Europos Sąjungoje buvo pripažįstama jau nuo Bendrijos steigimo¹³¹, ir šiuo tikslu 1968 m. Briuselio konvencijoje¹³² buvo numatyta tarpinė procedūra – egzekvatūra, kurios tikslas buvo palengvinti vidaus rinkos valstybių tarpusavio prekybą.

1990-ųjų pabaigoje dėmesys nukrypo nuo išimtinai ekonominių klausimų prie bendros laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės, įtvirtintos Amsterdamo sutartyje, kūrimo¹³³. 1997 metų komunikate Komisija pabrėžė didesnio efektyvumo poreikį laisvo sprendimų judėjimo srityje, kadangi sprendimų pripažinimo procedūros, jos nuomone, buvo per ilgos ir per brangios¹³⁴. Tuomet didžiausias dėmesys buvo skiriamas egzekvatūros procedūros pagal Briuselio konvenciją supaprastinimui, bet ne apskritai šios procedūros panaikinimui. Priešingai, šiame dokumente Komisija teigė, kad egzekvatūros panaikinimas negali būti svarstomas dėl pernelyg didelių skirtumų tarp valstybių narių nacionalinių taisyklių dėl sprendimų vykdymo¹³⁵. Tačiau labai greitai, 1999 m. Tamperės prezidentavimo išvadose, tarpusavio sprendimų pripažinimas buvo nurodytas kaip vienas pagrindinių civilinio ir baudžiamojo proceso ramsčių¹³⁶. Netrukus, 2000 m. Europos Komisijos ir Tarybos savitarpio teismų sprendimų pripažinimo programoje¹³⁷, buvo numatytas planas laipsniškai panaikinti egzekvatūrą, pradėdant neginčijamais ir mažais reikalavimais ir vėliau pereinant prie kitų civilinio proceso sričių.

Taigi, pirmajame egzekvatūros panaikinimo etape planuota tarpines procedūras panaikinti dėl mažos vertės vartotojų ir komercinių reikalavimų bei tam tikrų sprendimų, susijusių su šeimos santykių bylomis. Per 2003–2009 m. laikotarpį buvo priimti penki reglamentai¹³⁸, kuriuose šis tikslas buvo įgyvendinamas: pagal juos, vienoje valstybėje

---

¹²⁹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast), 5.1 punktas.

¹³⁰ 1999 m. spalio 15 ir 16 d. Europos Tarybos Tamperės išvadų 28 punktas. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm> [žiūrėta 2016-09-19].

¹³¹ Europos Bendrijos steigimo sutarties 293 straipsnis (senasis 220 straipsnis). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9224> [žiūrėta 2016-09-19].

¹³² 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo // OL C 027, 26/01/1998.

¹³³ Amsterdamo sutarties, iš dalies pakeičiančios Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aspektus, IV antraštinė dalis (61–68 straipsniai). Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/c-bin/eu/getfmt?C1=e&C2=29686> [žiūrėta 2016-09-19].

¹³⁴ 1998 m. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Dėl teismo sprendimų priėmimo ir vykdymo Europos Sąjungoje didesnio veiksmingumo“ // OL C 33, 31.1.1998.

¹³⁵ Ten pat, p. 6.

¹³⁶ 1999 m. spalio 15–16 d. Europos Tarybos Tamperės susitikimo išvadų 33 punktas. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm> [žiūrėta 2016-09-19].

¹³⁷ 2000 m. lapkričio 30 d. Tarybos teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose tarpusavio pripažinimo programa // OL L 12, 2001 1 15, p. 1.

¹³⁸ 2003 metais priimtas Reglamentas „Briuselis II a“; 2004 metais buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą; 2006 metais priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą; 2007 metais priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą; 2008 metais priimtas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje.

narėje priimti įsakymai konkrečiai reglamentuose reguliuojamose srityse nedelsiant vykdytini kitose valstybėse narėse be paskelbimo vykdytinais ar galimybės prieštarauti vykdymui (išskyrus atvejus, kai vykdytinas sprendimas yra nesuderinamas su ankstesniu sprendimu).

Visgi Tamperės baigiamosiose išvadose buvo pažymėta, kad tarpinių procedūrų uždraudimas gali būti siejamas su minimalių standartų dėl tam tikrų civilinio proceso aspektų nustatymu. Remiantis tuo, pagal minėtus reglamentus teismo sprendimai gali būti ginčijami kilmės valstybėje narėje arba dėl nacionalinės teisės nuostatų neatitikimo, arba dėl procedūrinių trūkumų (pvz., atsakovas negavo šaukimo į teismą arba dėl kitų priežasčių negalėjo išreikšti savo pozicijos).

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo, skirtingai nei ankstesnėse steigimo sutartyse, nustatyta, kad teisminis bendradarbiavimas grindžiamas teisminių ir neteisminių sprendimų tarpusavio pripažinimo principu¹³⁹. Remiantis 2000 m. savitarpio teismų sprendimų pripažinimo programos įgyvendinimo rezultatais buvo toliau siekiama egzekvatūros panaikinimo. Stokholmo programoje¹⁴⁰ buvo pabrėžta teisė į veiksmingą sprendimų vykdymą, o 2010 m. šios programos įgyvendinimo veiksmų plane numatyta, kad šis tikslas gali būti pasiektas tik esant tarpusavio pasitikėjimui tarp teisėjų, teisininkų profesionalų, verslininkų bei piliečių ir užsibrėžta išplėsti egzekvatūros draudimą aktualiausiose teisinės praktikos srityse, akcentuojant palikimo teisės sritį ir turtinius klausimus santuokos nutraukimo atveju¹⁴¹. 2014 metais buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose, kuriame nustatytas tiesioginis sprendimų vykdymas kitoje valstybėje narėje nei kilmės valstybė narė, tačiau numatyta daug priemonių skolininko teisėms užtikrinti dėl *ex parte* priimtų sprendimų. Vis dėlto planai galutinai uždrausti egzekvatūrą nebuvo įgyvendinti daugiausia dėl kliūčių, susijusių su poreikiu užtikrinti silpnesniųjų šalių teises vykdant teismo sprendimą¹⁴².

Reglamento „Briuselis II a“ sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklių keitimo poreikį lemia ir praktinės problemos, susijusios su atskirų taisyklių taikymu bendram tėvų pareigų vaikams režimui ir atskirai išskiriant taisykles, taikytinas sprendimams dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo. Dėl to praktikoje pasitaiko atvejų, kai pagal Reglamentą sprendimo dalis dėl bendravimo teisių turi būti įgyvendinta, o to paties sprendimo dalį dėl globos teisių toje pačioje valstybėje gali būti atsisakyta pripažinti arba vykdyti, kadangi pagal galiojančias Reglamento nuostatas šioms dviem teisėms

---

¹³⁹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 82 straipsnis (EB sutarties ex 65 straipsnis) // OL C 326, 2012 10 26.

¹⁴⁰ The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens // OL C 115, 2010 05 04, p. 1.

¹⁴¹ 2010 m. balandžio 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę Europos piliečiams – Stokholmo programos įgyvendinimo veiksmų planas [KOM(2010) 171 galutinis – neskelbta Oficialiajame leidinyje].

¹⁴² Žr. *Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 6–7.*

įgyvendinti taikoma skirtinga procedūra¹⁴³. Taip pat dėl atskirų procedūrų taikymo skirtumų iškyla problema, kai vienoje valstybėje bendravimo teisės suvokiamos vienaip, kitose kitaip, ir dėl to identiškose situacijose vienoje valstybėje teismai taiko egzekvatūros procedūrą, kitose – ne¹⁴⁴. Pavyzdžiui, nors Reglamente „Briuselis II a“ nurodyta, kad „bendravimo teisės“ apima visų pirma teisę ribotam laikui nuvežti vaiką kitur, negu yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta¹⁴⁵, daugelyje valstybių sąvoka „bendravimo teisės“ neegzistuoja – ji pakeičiama kitomis sąvokomis, pvz., „kontaktai“, „susitikimai“ arba „kita gyvenamoji vieta“, ir atskirais atvejais aiškintina skirtingai. Apibrėžime esantis žodis „apima“ nurodo, kad pateikiami turinio elementai nėra baigtiniai, ir leidžia skirtingai interpretuoti, kas dar gali būti įtraukta į sąvoką. Pavyzdžiui, neaišku, ar tie atvejai, kai vaikas pusę laiko gyvena pas vieną iš tėvų ir pusę – pas kitą, patenka į „bendravimo teisių“ apibrėžtį¹⁴⁶.

Reikėtų paminėti ir tai, kad, svarstant Reglamento „Briuselis II a“ veikimą praktikoje ir kylančias problemas bei galimus jų sprendimų variantus, atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu yra nustatyta dvejopa kitose valstybėse priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo procedūra, ir sprendimus vykdant tiesiogiai kyla praktinių problemų, buvo siūlymų ir atsisakyti egzekvatūros panaikinimo vaiko grąžinimo byloje¹⁴⁷.

3.2. Pagrindinės Reglamento „Briuselis II a“ egzekvatūros taisyklės ir siūlomi pakeitimai

Remiantis galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, kitoje valstybėje narėje priimtų sprendimų ir pripažinimų vykdymą reguliuoja šio reglamento III skyrius, o pripažinimo ir vykdymo reguliavimo schema pateikiama 1 paveiksle. Valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas pripažįstamas kitose valstybėse narėse netaikant jokių specialių procedūrų, tačiau bet kuri šalis vėlesnėje stadijoje gali paduoti prašymą dėl teismo sprendimo pripažinimo ar nepripažinimo. Atskirai reguliuojami sprendimų nepripažinimo pagrindai: teismo sprendimas dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo pripažįstamas negaliojančiu, jeigu prieštarauja valstybės, kurioje prašoma jį pripažinti, viešajai tvarkai; atsakovui nebuvo įteikti dokumentai ir dėl to jis negalėjo pasiruošti gynybai; sprendimas nesuderinamas su teismo sprendimu byloje tarp tų pačių šalių toje valstybėje narėje, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, arba kitoje valstybėje narėje, arba tam tikrais atvejais ne valstybėje narėje¹⁴⁸. Teismo sprendimas dėl tėvų pareigų gali būti nepripažįstamas, jei jis prieštarauja valstybės narės viešajai tvarkai, atsižvelgiant į tai, kas naudingiausia vaikui; jei buvo nesuteikta galimybė vaikui būti išklaustam teisme, atsakovui nebuvo įteikti

---

¹⁴³ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Tarybos reglamento „Briuselis II a“ aiškinamasis memorandumas, p. 4; Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Analytical annexes, European Commission, 2015.

¹⁴⁴ Cross-border placement of children in the European Union. Committee on Legal Affairs, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department C, Citizens' Rights and Constitutional Affairs. European Parliament, 2016.

¹⁴⁵ Reglamento „Briuselis II a“ 2 straipsnio 10 punktas.

¹⁴⁶ *Kruger T., Samyn L.* Brussels II bis: successes and suggested improvements // Journal of Private International Law, 2016, Vol. 12, No. 1, p. 160.

¹⁴⁷ Pvz., žr. Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union.

¹⁴⁸ Reglamento „Briuselis II a“ 22 straipsnis.

dokumentai ir dėl to jis negalėjo pasirošti gynybai, ar sprendimas pažeidžia jo tėvų pareigas, vaikas buvo įkurdintas nesilaikant nustatytos procedūros, ir, analogiškai, sprendimas nesuderinamas su teismo sprendimu byloje tarp tų pačių šalių toje valstybėje narėje, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, arba kitoje valstybėje narėje, arba tam tikrais atvejais ne valstybėje narėje¹⁴⁹.

Nustatyta, kad pripažįstant kitos valstybės narės priimtą teismo sprendimą kilmės valstybės jurisdikcija negali būti peržiūrima, negalima nepripažinti sprendimo dėl taikytinos teisės skirtumų (pvz., jei sprendimą pripažinti prašomoje valstybėje nenumatytas konkretus santuokos nutraukimo pagrindas, ji dėl to negali atsisakyti tokį sprendimą pripažinti), taip pat negalima sprendimo peržiūrėti iš esmės. Numatyta, kad valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, teismas gali bylos nagrinėjimą sustabdyti, jei sprendimas buvo apskūstas apeliacine tvarka¹⁵⁰.

Sprendimų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo procese vykdymo valstybėje taikoma egzekvatūros procedūra. Kai paduodamas prašymas dėl sprendimo vykdymo, pirminėje stadijoje nė viena šalis, net ir vaikas, negali pateikti jokių prašymų, teismas privalo priimti sprendimą nedelsdamas¹⁵¹, o prašymą gali atmesti dėl anksčiau nurodytų sprendimo nepripažinimo pagrindų¹⁵². Apie priimtą sprendimą pranešama pareiškėjui¹⁵³. Tik tuomet per vieną mėnesį (ar nustatytais atvejais – per du mėnesius) nuo pranešimo apie sprendimą jį gali apskūsti bet kuri šalis¹⁵⁴. Sprendimo vykdymas gali būti sustabdytas tik šalies, kurios atžvilgiu vykdytinas sprendimas, prašymu, jei yra apskundžiamas sprendimas dėl prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu ir kilmės valstybėje narėje buvo paduotas apeliacinis skundas arba terminas jo padavimui dar nėra pasibaigęs¹⁵⁵.

Kaip buvo minėta, pagrindinė Reglamento „Briuselis II a“ naujovė buvo tai, kad tam tikrų sprendimų grupių – sprendimų dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo atžvilgiu – nustatytas reikalavimas nebetaikyti egzekvatūros procedūros. Šiais atvejais sprendimas pripažįstamas ir vykdomas be jo paskelbimo vykdytinu ir galimybės ginčyti jo pripažinimą, jei kilmės valstybėje narėje yra išduotas pažymėjimas. Pažymėjimui taikomi tam tikri turinio reikalavimai: nurodyta, kad priimant sprendimą dėl bendravimo teisių turi būti sudaroma pakankamai laiko gynybai¹⁵⁶, visos šalys ir vaikas, jei to reikia atsižvelgiant į jo amžių, buvo išklaudyti¹⁵⁷, bei vaiko grąžinimo bylose – tenkinamos 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio nuostatos¹⁵⁸. Pažymėjimo išdavimas negali būti apskūstas¹⁵⁹.

---

¹⁴⁹ Reglamento „Briuselis II a“ 23 straipsnis.

¹⁵⁰ Reglamento „Briuselis II a“ 27 straipsnis.

¹⁵¹ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 1 dalis.

¹⁵² Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 2 dalis.

¹⁵³ Reglamento „Briuselis II a“ 32 straipsnis.

¹⁵⁴ Reglamento „Briuselis II a“ 33 straipsnis.

¹⁵⁵ Reglamento „Briuselis II a“ 35 straipsnis.

¹⁵⁶ Reglamento „Briuselis II a“ 41 straipsnio 2 dalies a punktas.

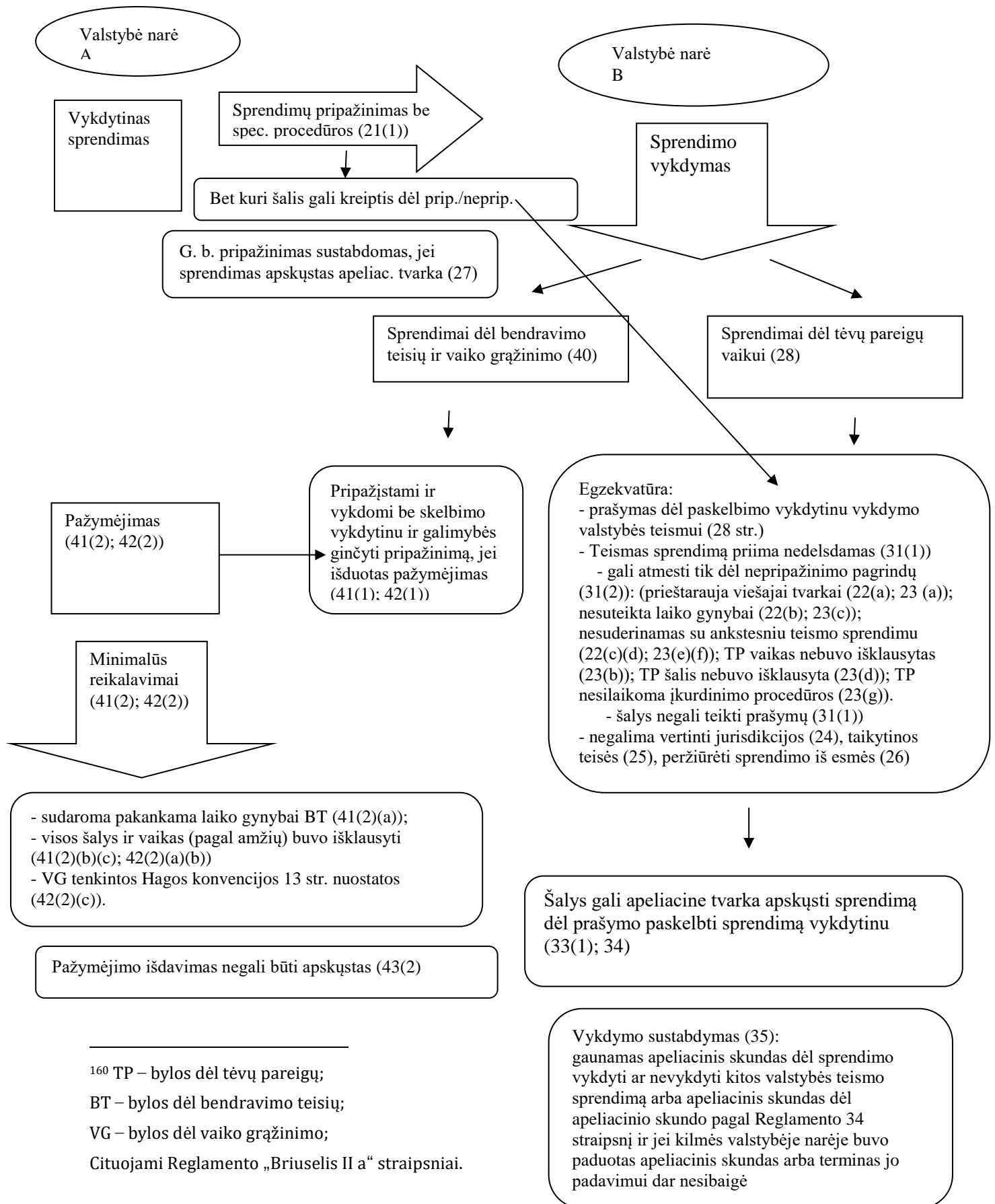
¹⁵⁷ Reglamento „Briuselis II a“ 41 straipsnio 2 dalies b ir c punktai, 42 straipsnio 2 dalies a ir b punktai.

¹⁵⁸ Reglamento „Briuselis II a“ 42 straipsnio 2 dalies 3 punktas.

¹⁵⁹ Reglamento „Briuselis II a“ 43 straipsnio 2 dalis.

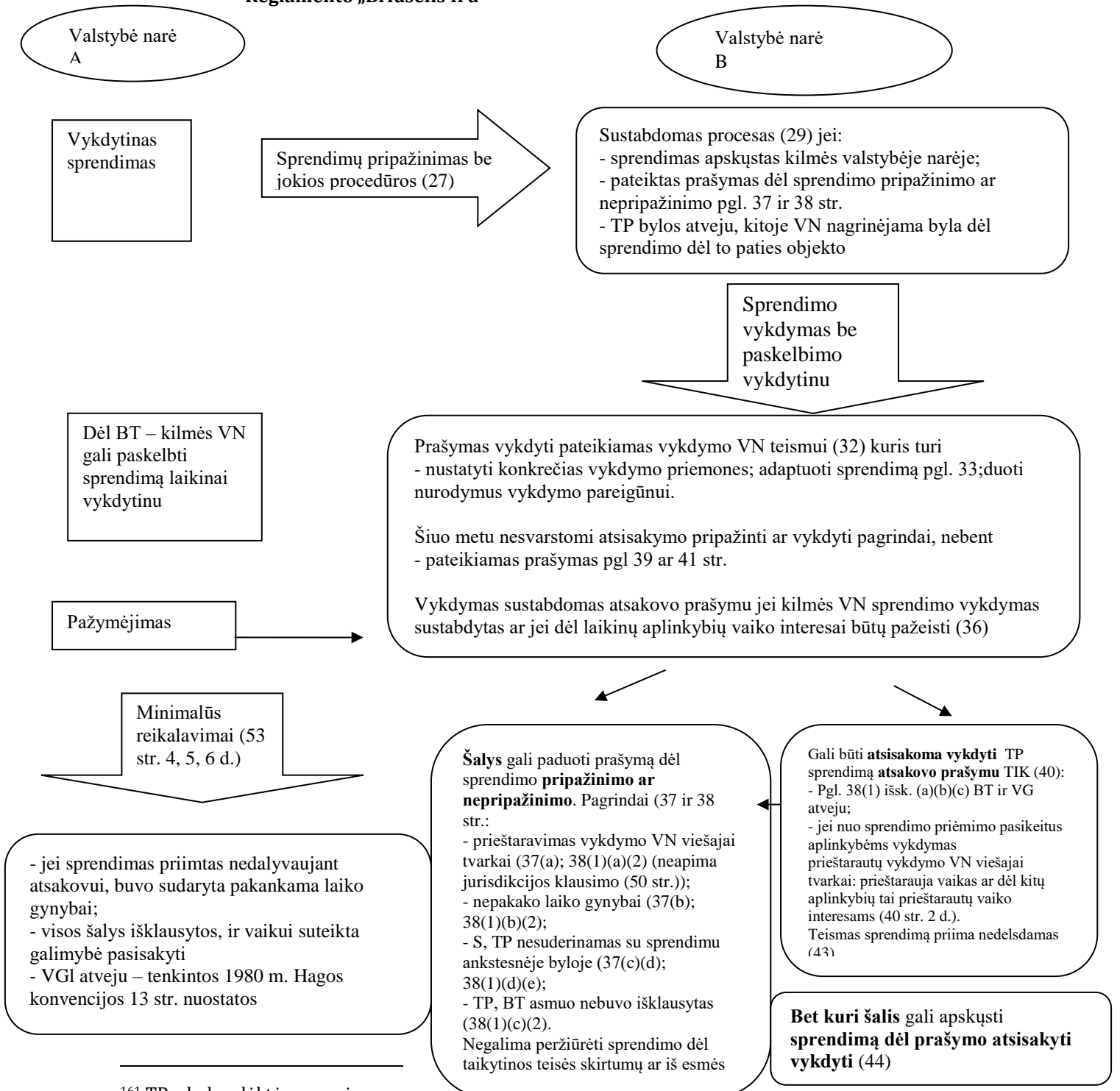
Žvelgiant į Komisijos pasiūlymą dėl Reglamento „Briuselis II a“, matyti, kad sprendimų pripažinimą ir vykdymą reguliuojančios procedūros išdėstymas dokumente stipriai skiriasi nuo dabar galiojančios redakcijos: procedūrai skirtas 4 skyrius, jame atskirai išdėstytos nuostatos dėl pripažinimo procedūros (1 skirsnis), vykdymo procedūros (2 skirsnis), atskirai reguliuojamas atsisakymas pripažinti ir vykdyti (3 skirsnis), pateikiamos bendrosios nuostatos dėl laikinųjų priemonių taikymo, dėl sprendimų, priimtų pagal 1980 m. Hagos konvenciją, vykdymo, nustatyti draudimai peržiūrėti kilmės valstybės narės jurisdikciją, taikytinos teisės skirtumus, bei teismo sprendimą iš esmės bei pažymėjimų dėl santuokos ir sprendimų dėl tėvų pareigų išdavimo taisyklės. Kaip ir galiojančioje Reglamento redakcijoje, atskirai reguliuojami autentiški dokumentai ir susitarimai (5 skirsnis) bei kitos nuostatos (6 skirsnis).

1 paveikslas. Sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal Reglamentą „Bruselis II a“¹⁶⁰

¹⁶⁰ TP – bylos dėl tėvų pareigų;
 BT – bylos dėl bendravimo teisių;
 VG – bylos dėl vaiko grąžinimo;
 Cituojami Reglamento „Bruselis II a“ straipsniai.

2 paveikslas. Sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal Europos Komisijos pasiūlymą dėl Reglamento „Briuselis II a“¹⁶¹

¹⁶¹ TP – bylos dėl tėvų pareigų;

BT – bylos dėl bendravimo teisių;

VG – bylos dėl vaiko globos;

S – su santuokos nutraukimu susijusios bylos;

VG – bylos dėl vaiko grąžinimo;

VN – valstybė narė.

Cituojami Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ straipsniai.

Pažymėjimo išdavimas negali būti apskūstas
(54 str. 4 d.)

os ir sampratos galiojančioje ir siūlomoje is II a“ redakcijoje

Vykdyto sustabdymas atsakovo prašymu (46):

jei sprendimo vykdymas sustabdomas kilmės VN, jei VN pateikta apeliacija ar nesibaigė laikas jai pateikti, arba sprendimo dėl tėvų pareigų atveju jurisdikciją turinčioje VN vyksta teismo procesas dėl dalinio sprendimo pakeitimo arba naujo sprendimo priėmimo.

Pagrindinis Europos Komisijos siūlymas yra sąlyginis egzekvatūros panaikinimas bendravimo teisių bei vaiko grąžinimo

siūloma įvesti didesnes apsaugos priemones šaliai, kurios atžvilgiu vykdytinas sprendimas, lyginant su tomis sąlygomis, kurios nustatytos remiantis galiojančiu Reglamentu. Kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, egzekvatūros panaikinimas turėtų būti siejamas su tinkamų apsaugos priemonių (nepripažinimo ir vykdymo apskritai arba konkrečios vykdymo priemonės užginčijimo pagrindų), kuriomis vienas iš tėvų, atsakovas, galėtų bendrai pasinaudoti vykdymo etapu vykdymo valstybėje narėje, nustatymu.

Formalus valstybės, kurioje ketinama vykdyti užsienio valstybėje priimtą sprendimą, sprendimo patvirtinimas gali būti suprantamas kaip vienas iš valstybės suvereniteto įgyvendinimo elementų ir valstybės galios įgyvendinimas užsienyje priimtų sprendimų, kurie vykdytini jos nacionalinėje teisėje, atžvilgiu¹⁶². Nors įvairiuose pirmiau aptartuose Europos Sąjungos dokumentuose kalbama apie egzekvatūros panaikinimą, tačiau niekur nėra išsamiai paaiškinta, kas turima omenyje.

Teorijoje pripažįstama, kad pagrindinės egzekvatūros funkcijos yra, pirma, užsienio sprendimų vykdymas valstybės nacionalinėje teisės sistemoje. Tokiu atveju sprendimo vykdymo pagrindas – ne užsienio teismo sprendimas, bet nacionalinio teismo priimtas sprendimas dėl užsienio teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu. Mokslinėje literatūroje ši funkcija kartais vadinama „teisės importo funkcija“¹⁶³. Antra, patikrinimas, ar užsienio sprendimas atitinka tam tikrus reikalavimus, kad sprendimas būtų priimtinas ir galimas vykdyti¹⁶⁴. Taigi, egzekvatūros panaikinimo procedūra gali būti nukreipta tiek į formalų procedūros panaikinimą, tiek į kurios nors ar abiejų jos funkcijų panaikinimą. Kitaip tariant, galima užsibrėžti tiek drausti bet kokią tarpinę procedūrą, tiek išankstinį patikrinimą, ar sprendimas atitinka tam tikrus reikalavimus, kad jį būtų galima vykdyti.

Galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje, kaip jau buvo minėta, numatyta bendra sprendimų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo procedūra, kurios metu išlieka egzekvatūra, tačiau ir čia ji yra supaprastinta: nepažeidžiant šalių teisės kreiptis į teismą dėl sprendimo nepripažinimo konkrečiais pagrindais¹⁶⁵, kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas *ex parte* paskelbiamas vykdytinu vykdymo valstybėje, t. y. tai tik formali, greitai atliekama procedūra, kurios metu teismas neišklauso šalių prašymų¹⁶⁶ ir gali atsisakyti vykdyti kitos valstybės narės priimtą sprendimą tik dėl nepripažinimo¹⁶⁷

¹⁶² Kramer X. E. Abolition of exequatur under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in European judicial area // Netherlands International Privaatrecht, 2011, vol. 4, p. 636.

¹⁶³ Kramer X. E. Abolition of exequatur under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in European judicial area // Netherlands International Privaatrecht, 2011, vol. 4, p. 636; Oberhammer P. The Abolition of Exequatur // Netherlands International Privaatrecht, 2010, p. 197–199.

¹⁶⁴ Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 14.

¹⁶⁵ Reglamento „Briuselis II a“ 21 straipsnio 3 dalis.

¹⁶⁶ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 1 dalis.

¹⁶⁷ Reglamento „Briuselis II a“ 22–24 straipsniai.

pagrindų¹⁶⁸. Vėliau, sprendimą paskelbus vykdytinu, šalys gali apeliacine tvarka apskųsti sprendimą dėl prašymo paskelbti sprendimą vykdytinu¹⁶⁹ bei užginčyti apeliacinį sprendimą¹⁷⁰.

Tuo tarpu nuostatomis dėl egzekvatūros panaikinimo sprendimams, susijusiems su bendravimo teisėmis ir vaikų grąžinimu, buvo uždraustos tiek formalios procedūros (tiesa, sprendimo kilmės valstybėje narėje turėjo būti išduotas pažymėjimas, atitinkantis tam tikrus Reglamente nustatytus reikalavimus, kurių turinys bus aptartas vėliau), tiek ir galimybė patikrinti, ar sprendimas yra priimtinas vykdančiojoje valstybėje narėje. Pastebėtina, kad net nenumatyta galimybė šalims ginčyti nei sprendimo pripažinimo, nei vykdymo. Taigi, kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl bendravimo teisių ar vaikų grąžinimo negali būti nepripažintas ir nevykdomas, jei jis atitinka minimalius reikalavimus, kurie yra privalomi siekiant išduoti pažymėjimą dėl sprendimo vykdymo kitoje valstybėje narėje. Tačiau žvelgiant į Europos Komisijos pasiūlymą matyti, kad čia egzekvatūros panaikinimas susijęs su tam tikromis sąlygomis. Pirma, šalys gali paduoti prašymą dėl sprendimų pripažinimo ar nepripažinimo, panašiai kaip ir tėvų pareigų bylų atvejais, kuriuose remiantis galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija taikoma egzekvatūros procedūra. Taigi, konkrečiai nustatytais pagrindais šalys gali kreiptis į teismą prašydamos pripažinti ar nepripažinti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą¹⁷¹. Be to, sprendimo pripažinimas gali būti sustabdytas, kai sprendimas yra apskundžiamas kilmės valstybėje narėje, pateiktas anksčiau minėtas prašymas dėl sprendimo pripažinimo ar nepripažinimo, bei sprendimo dėl tėvų pareigų atveju – jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turinčioje valstybėje narėje vyksta teismo procesas dėl dalinio sprendimo pakeitimo arba naujo sprendimo priėmimo¹⁷². Nors nėra egzekvatūros esmę sudarančio vykdymo valstybės teismo patikrinimo, ar sprendimas gali būti vykdomas toje valstybėje, tam tikri saugikliai, neleidžiantys tiesiogiai vykdyti priimtų sprendimų, išlieka. Pirma, išlieka minimalūs reikalavimai sprendimų kilmės valstybėje išduodamam pažymėjimui¹⁷³. Antra, numatyta, kad nors teismui priimant sprendimą dėl kitos valstybės narės priimto sprendimo vykdymo nesvarstomi atsisakymo pripažinti ar vykdyti pagrindai, tačiau šalys savo iniciatyva gali kreiptis su prašymu dėl sprendimo pripažinimo ar nepripažinimo¹⁷⁴ tik konkrečiai įvardytais pagrindais (prieštaravimas vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai¹⁷⁵ (neapima klausimo dėl to, ar valstybė turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės¹⁷⁶), nepakako laiko gynybai¹⁷⁷, byloje dėl santuokos ir tėvų pareigų vaikams sprendimas nesuderinamas su

---

¹⁶⁸ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 2 dalis.

¹⁶⁹ Reglamento „Briuselis II a“ 33 straipsnio 1 dalis.

¹⁷⁰ Reglamento „Briuselis II a“ 34 straipsnis.

¹⁷¹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 37 ir 38 straipsniai.

¹⁷² Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 29 straipsnis.

¹⁷³ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 53 straipsnio 4 dalis.

¹⁷⁴ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 32 straipsnio 3 dalis.

¹⁷⁵ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 37 straipsnio a punktas, 38 straipsnio 1 dalies a punktas ir 2 dalis.

¹⁷⁶ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 50 straipsnis.

¹⁷⁷ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 37 straipsnio b punktas, 38 straipsnio 1 dalies b punktas ir 2 dalis.

sprendimu, priimtu ankstesnėje byloje¹⁷⁸; byloje dėl tėvų pareigų vaikams ir bendravimo teisių asmuo nebuvo išklaustas¹⁷⁹). Trečia, numatyti konkretūs pagrindai, kada gali būti atsisakyta vykdyti sprendimą dėl tėvų pareigų šalies, kurios atžvilgiu sprendimas turėtų būti vykdomas, prašymu (išskyrus bylas dėl vaiko grąžinimo ir bendravimo teisių – kai nustatomas prieštaravimas vykdymo valstybės viešajai tvarkai, kai nepakako laiko gynybai, kai sprendimas nesuderinamas su sprendimu ankstesnėje byloje, kai asmuo nebuvo išklaustas, taip pat, jau įskaitant ir bylas dėl vaiko grąžinimo bei bendravimo teisių, atvejais, kai nuo sprendimo priėmimo pasikeitus aplinkybėms vykdymas akivaizdžiai prieštarautų vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai, nes yra vienas iš šių pagrindų: arba dabar jau pakankamo amžiaus ir brandos vaikas prieštarauja tokiu mastu, kad vykdymas būtų akivaizdžiai nesuderinamas su jo interesais, arba nuo sprendimo priėmimo kitos aplinkybės pasikeitė tokiu mastu, kad sprendimo vykdymas dabar būtų akivaizdžiai nesuderinamas su vaiko interesais, tačiau viešosios tvarkos, nepakankamo laiko gynybai ir tai, kad asmuo nebuvo išklaustas, pagrindai netaikomi sprendimų dėl bendravimo teisių arba vaikų grąžinimo atžvilgiu)¹⁸⁰. Sprendimą dėl prašymo atsisakyti vykdyti kitos valstybės narės sprendimą apeliacine tvarka gali apskusti bet kuri šalis¹⁸¹. Taip pat šalies, kurios atžvilgiu taikytinas sprendimas, prašymu sprendimo vykdymas gali būti sustabdytas, jei sprendimo vykdymas sustabdytas kilmės valstybėje narėje, jei toje valstybėje narėje pateikta apeliacija dėl sprendimo arba laikas jai pateikti dar nėra pasibaigęs, arba sprendimo dėl tėvų pareigų atveju jurisdikciją turinčioje valstybėje narėje vyksta teismo procesas dėl dalinio sprendimo pakeitimo arba naujo sprendimo priėmimo¹⁸².

Taigi, pirmoji egzekvatūros funkcija, t. y. kitoje valstybėje narėje priimtų sprendimų vykdytinumo užtikrinimas, išlieka ir panaikinus egzekvatūros procedūrą. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad antroji egzekvatūros funkcija, t. y. patikrinimas, ar sprendimas gali būti vykdomas nacionalinėje teisės sistemoje, taip pat panaikinama. Tačiau, išsamiau paanalizavus Europos Komisijos pasiūlymo nuostatas, matyti, kad, be abiejų šalių teisės ginčyti sprendimo pripažinimą, jame išlieka galimybė asmenims, kurių atžvilgiu ketinama vykdyti sprendimą, esant tam tikriems pagrindams, prieštarauti sprendimo vykdymui valstybėje narėje. Pavyzdžiui, ir kituose reglamentuose, kuriais panaikinama egzekvatūros procedūra, numatytas pagrindas prieštarauti sprendimo vykdymui, jei kitos valstybės teismo sprendimas yra nesuderinamas su prieš tai priimtu sprendimu vykdyti turinčioje valstybėje¹⁸³. Taigi, dėl šių nuostatų matyti, kad ir antroji egzekvatūros funkcija nėra visiškai panaikinta.

Kaip buvo minėta, nė viename minėtų politinių Europos Sąjungos dokumentų nebuvo paaiškinta, kas turima omenyje, siekiant uždrausti egzekvatūrą. Abiejų

---

¹⁷⁸ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 37 straipsnio c ir d punktai; 38 straipsnio 1 dalies d ir e punktai.

¹⁷⁹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 38 straipsnio 1 dalies c punktas ir 2 dalis.

¹⁸⁰ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 40 straipsnis.

¹⁸¹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 44 straipsnis.

¹⁸² Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 46 straipsnis.

¹⁸³ Žr. 2004 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, 21 straipsnį, 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, 22 straipsnį, 2007 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 861/2007, nustatančio Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, 22 straipsnį bei 2008 m. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje 21 straipsnį.

egzekvatūros funkcijų nesiūloma panaikinti nei Europos Komisijos pasiūlymu dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo, nei kitais dokumentais (pvz., Europos Komisijos pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis I recast“ pakeitimo taip pat buvo siūloma „panaikinti egzekvatūrą“, tačiau nuostatų dėl abiejų egzekvatūros funkcijų panaikinimo šiame pasiūlyme taip pat nebuvo¹⁸⁴). Atsižvelgiant į tai, teorijoje „egzekvatūros panaikinimas“ suprantamas siaurąja ir plačiąja prasme. Plačiąja prasme egzekvatūros panaikinimas suprantamas kaip bet kokio užsienio valstybėje priimto sprendimo patikrinimo panaikinimas, įgalinant sprendimą tiesiogiai taikyti kitoje valstybėje be jokios formalios procedūros. Siaurąja prasme egzekvatūros panaikinimas suprantamas kaip privalomos paskelbimo vykdytinu procedūros panaikinimas užsienyje priimtų sprendimų atžvilgiu, tačiau paliekant teisę asmeniui, kurio atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, ginčyti jo vykdytinumą bent jau ribotais pagrindais¹⁸⁵. Kaip matyti, tiek pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis II a“, tiek ir kituose reglamentuose, kuriuose panaikinama egzekvatūra, šios procedūros panaikinimas įgyvendinamas tik siaurąja prasme, t. y. iki galo neuždraudžiant įgyvendinančioms valstybėms taikyti procedūras, kurių pasekmė gali būti užsienio valstybėje priimto sprendimo nevykdymas nacionalinėje teisėje.

3.4. Egzekvatūros „neabsoliutumo“ pagrindimas

Nors Europos Komisija užsibrėžė politinį siekį panaikinti egzekvatūrą, tačiau, kaip matyti iš pateiktųjų konkrečių siūlymų ir priimtųjų dokumentų¹⁸⁶, siekiant išsaugoti valstybių narių galimybes prieštarauti sprendimų vykdymui jų teisinėse sistemose, tam tikri saugikliai dėl sprendimų pripažinimo kitose valstybėse narėse net ir teigiant, kad „egzekvatūra yra panaikinta“, išlieka. Toks poreikis visų pirma atsiranda iš poreikio ginti žmogaus teises, konkrečiai – apsaugoti silpnesnės šalies, t. y. vartotojų, darbuotojų, apdraustųjų ir kt. interesus¹⁸⁷. Kiekviena valstybė savo nacionalinėje teisės sistemoje preziumuoja, kad egzekvatūra – tai procedūra, pagal kurią valstybė užtikrina, kad užsienio valstybėje priimtas teismo sprendimas gali būti pripažintas tik tuo atveju, jei jis atitinka Europos žmogaus teisių reikalavimus, konkrečiai – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁸⁸ (toliau vadinama ir – EŽTK) 6 straipsnio reikalavimus. Taigi egzekvatūra kartu yra ir procedūra, apsauganti nuo žmogaus teisių pažeidimo tais atvejais, kai pažeidžiant žmogaus teises sprendimas buvo priimtas kitoje

---

¹⁸⁴ *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation. Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011–November 18, 2011), p. 129.

¹⁸⁵ Ten pat, p. 129.

¹⁸⁶ 2012 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) // OJ L 351, 20 12 2012, p. 1–32.

¹⁸⁷ *Schramm D.* Enforcement and the Abolition of Exequatur under the 2012 Brussels I Regulation // *Yearbook of Private International Law*, 2013/2014, Volume 15, p. 143–174, p. 166; *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // *Cross-Border Civil Proceedings in the EU* (November 17, 2011–November 18, 2011), p. 128; *Beaumont P., Johnston E.* Can exequatur be abolished in Brussels I whilst retaining a public policy defense? // *Journal of Private International Law*, 2010, 6(2), p. 249–279; *Oberhammer P.* The Abolition of Exequatur // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010, 3, p. 197–203; *Schlosser P. F.* The Abolition of Exequatur Proceedings – Including Public Policy Review? // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010, 2, p. 101–104.

¹⁸⁸ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios, 2000-11-10, Nr. 96-3016.

valstybėje. Ir tai natūralu, kadangi Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad susitariančiosios šalys turėtų naudoti egzekvatūros procedūrą siekdamas patikrinti, ar užsienio valstybėse priimti teismo sprendimai nepažeidžia Konvencijos 6 straipsnio¹⁸⁹. Tačiau iš pastarojo sprendimo lieka neaišku: ar nacionalinis teismas turėtų visais atvejais pats tikrinti, ar užsienio valstybėje priimtas sprendimas nepažeidžia žmogaus teisių, ar tai turėtų būti daroma tik asmens, kurio atžvilgiu sprendimas turėtų būti vykdomas, iniciatyva¹⁹⁰.

Atsižvelgiant į tai, būtų galima daryti prielaidą, kad egzekvatūros panaikinimas gali susilpninti žmogaus teisių pagal EŽTK užtikrinimą¹⁹¹.

3.5. Egzekvatūra ir galimybės ginti žmogaus teises

Teoriškai galima svarstyti, kad egzekvatūros panaikinimas neturėtų daryti įtakos žmogaus teisių padėčiai, nes kiekvienoje susitariančiojoje šalyje egzistuoja galimybė kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą, jei manoma, kad valstybė pažeidė žmogaus teises, įtvirtintas EŽTK¹⁹². Todėl atrodytų, kad visiškai pakankama, jei šalis, kuri mano, kad užsienio valstybėje priimto sprendimo vykdymas pažeistų jos teises, kreiptųsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą prašydama pripažinti, kad sprendimo kilmės valstybė narė pažeidė jos teises. Tokiu atveju EŽTT sprendimo lyg ir užtektų. Tačiau, kaip matyti iš šio Teismo praktikos, susijusios su egzekvatūros panaikinimo pasekmėmis kituose reglamentuose, jis tokiais atvejais stengiasi išvengti pateikti savo vertinimus. Nors pareiškėjų argumentai atrodo ištis argumentuoti, Teismas jų nepriėmė dėl nepakankamo pagrindimo¹⁹³. Vienas ryškiausių pavyzdžių – *Gambazzi* byla, kai kreipimasis į Europos Žmogaus Teisių Teismą buvo atmestas. *Gambazzi* buvo atsakovas Anglijos teismo procese dėl sukčiavimo, ir jam buvo paskirta keletas laikinų apsaugos priemonių. Jis atsisakė jų laikytis, dėl to jam buvo atimta galimybė gintis byloje, ir jis bylą pralaimėjo. Kai iškilo šio sprendimo pripažinimo klausimas Italijoje, Milano apeliacinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą prašydamas išaiškinti, ar sprendimai turėtų būti laikomi prieštaraujantys viešajai tvarkai, jei buvo pažeista *Gambazzi* teisė būti išklaustam. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad jis negali priimti galutinio sprendimo, bet atkreipė dėmesį į tai, kad „sankcija pašalinti M. Gambazzi iš proceso uždraudžiant jame dalyvauti <...> yra pats griežčiausias galimas teisės į gynybą apribojimas. Taigi šis ribojimas turi atitikti labai aukštus reikalavimus, kad nebūtų laikomas akivaizdžiu ir neproporcingu šių teisių pažeidimu“¹⁹⁴. Taigi,

---

¹⁸⁹ Žr. 2001 m. liepos 20 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Pellegrini prieš Italiją* (peticijos Nr. 30882/96).

¹⁹⁰ *D'Alessandro E.* The Impact of Article 6 of the European Convention of Human rights on the Enforcement of Foreign Judgements rendered in a non Contracting State. XIX World Congress of the International Association of Procedural Law on „Procedural Justice“, July 25-30, 2011, Heidelberg, p. 6.

¹⁹¹ *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 7.

¹⁹² Europos žmogaus teisių konvencijos 41 straipsnis.

¹⁹³ *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 8.

¹⁹⁴ 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Marco Gambazzi prieš DaimlerChrysler Canada Inc., CIBC Mellon Trust Company*, C-394/07, ECLI:EU:C:2009:219.

atrodytų, ši byla tikrai turėtų patekti į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisdikciją, tačiau kai Gambazzi į jį kreipėsi, šis Teismas kreipimąsi atmetė, nes jis buvo „netinkamai pagrįstas“¹⁹⁵.

Atsižvelgiant į šį ir kitus panašius Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus galima daryti išvadą, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo teikiama apsauga neatlieka tos pačios funkcijos kaip egzekvatūros procedūra¹⁹⁶.

3.5.1. Egzekvatūra ir valstybės atsakomybė už žmogaus teisių pažeidimus: *Europos Žmogaus Teisių Teismo standartai*

Individualioms valstybėms ne mažiau svarbus klausimas, susijęs su tiesioginiu užsienio valstybėse priimtų teismo sprendimų vykdymu, yra tai, ar valstybė, įgyvendindama kitoje valstybėje priimtą sprendimą, gali būti pripažinta pažeidžianti žmogaus teises, jei sprendimo kilmės valstybės sprendimas priimtas jas pažeidžiant. Daugiau nei dešimtmetį Europos Žmogaus Teisių Teismas laikėsi aiškios pozicijos, kad valstybės narės yra atsakingos už žmogaus teisių pažeidimus, padarytus vykdant kitoje valstybėje priimtą sprendimą¹⁹⁷. Todėl, siekdamas išvengti tokios situacijos, valstybės dažnai remdavosi „viešosios tvarkos“ išimtimi, jei tik ji būdavo, argumentuodamos sprendimą nepripažinti ar nevykdyti užsienio valstybėje priimto sprendimo¹⁹⁸. Šiuo klausimu Europos Žmogaus Teisių Teismas taiko *Bosphorus* testą (taip vadinamą dėl to, kadangi jis pirmą kartą buvo pateiktas *Bosphorus*¹⁹⁹ byloje, kai buvo siekiama nustatyti, ar tuo atveju, kai valstybė teigia tik vykdžiusi savo įsipareigojimus pagal narystę tarptautinėse ar regioninėse organizacijose (tokiose kaip Europos Sąjunga), gali būti atleista nuo atsakomybės pagal EŽTK, kadangi ta organizacija pati užtikrina tinkamą žmogaus teisių apsaugą). Šiuo testu bandoma rasti pusiausvyrą tarp dviejų konfliktuojančių tikslų: viena vertus, valstybių narių laisvę perduoti suverenius įgaliojimus organizacijai narystės pagrindu, antra vertus, užtikrinti tinkamą pagrindinių teisių ir laisvių apsaugą²⁰⁰. Šį testą sudaro trys kriterijai: 1) svarstoma tarptautinė ar regioninė organizacija turi užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą tokiu pačiu lygiu, kaip tą atlieka EŽTK (lygiavertės teisinės apsaugos prezumpcija); 2) valstybė neturėjo diskrecijos – jei veiksmų laisvė buvo, prezumpcija negalioja; 3) nėra aplinkybių, dėl kurių lygiavertės teisinės apsaugos prezumpcija būtų paneigta. Tai gali nutikti, kai konkrečioje byloje įrodoma, kad Konvencijoje numatytų teisių apsauga buvo „akivaizdžiai nepakankama“.

---

¹⁹⁵ *Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 8.*

¹⁹⁶ *Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 8.*

¹⁹⁷ 2001 m. liepos 20 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Pellegrini prieš Italiją* (peticijos Nr. 30882/96); taip pat žr. *Kramberg Škerl J. European Public Policy (with an Emphasis on the Exequatur Proceedings) // Journal of Private International Law, 2011, 7(3), p. 467–469.*

¹⁹⁸ *Kramberg Škerl J. The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011–November 18, 2011), p. 138.*

¹⁹⁹ 2005 m. birželio 30 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi prieš Airiją* (peticijos Nr. 45036/98).

²⁰⁰ *Peers S. Bosphorus. European Court of Human Rights. Limited Responsibility of European Union Member States for Actions within the Scope of Community Law. Judgement of 30 June 2005, Bosphorus Airways v. Ireland, Application No. 45036/98 // European Constitutional Law Review, 2006, p. 446–456.*

Viena svarbiausių Europos Žmogaus Teisių Teisme nagrinėtų bylų dėl užsienio sprendimo vykdymo ir pakankamo žmogaus teisių padėties užtikrinimo vykdant kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą – byla *Povse prieš Austriją*²⁰¹. Šios bylos pareiškėjos – Doris Povse (toliau vadinama – D. P.) (motina) ir Sofia Povse (dukra), gimusi 2006 metais, kurios tėvas M. A., Italijos pilietis. Jie kartu gyveno Italijoje, ir 2008 metais pablogėjus santykiams M. A. paprašė vietinio teismo jam vienam suteikti vaiko globos teises. 2008 m. vasario 8 d. teismas uždraudė vaiką išvežti iš gyvenamosios vietos, tačiau tą pačią dieną D. P. išgabeno mergaitę į Austriją (kurios piliete D. P. yra), kur apsigyveno pas D. P. tėvus. Tais pačiais metais bylą nagrinėjantis Austrijos teismas panaikino draudimą išvežti vaiką, nustatė bendras globos teises abiem tėvams, o vaiko gyvenamąją vietą – kartu su motina Austrijoje. M. A. buvo suteiktos lankymo teisės neutralioje vietoje, tačiau 2009 metais M. A. pareiškė, kad daugiau nebegalės matytis su dukra, ir to nebedarė. Tuomet D. P. kreipėsi į teismą Austrijoje, ir buvo nustatytas draudimas M. A. matytis su D. P. ir dukra. Motinai taip pat buvo suteiktos išimtinės globos teisės. Nagrinėjant šią bylą M. A. kreipėsi į Italijos teismą dėl dukros gražinimo. 2009 m. liepos mėnesį teismas tenkino jo prašymą ir išdavė vykdymo pažymėjimą pagal Reglamento „Briuselis II a“ 42 straipsnį. Austrijos teismas bandė atsisakyti vykdyti teismo sprendimą, tačiau aukštesnės instancijos teismas nustatė, kad tam nebuvo pagrindo. Po apeliacijos į Austrijos Aukščiausiąjį Teismą buvo kreiptasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, kuriuo buvo patvirtinta Italijos teismų jurisdikcija šioje byloje ir nurodyta, kad Austrijos teismas neturėjo diskrecijos atsisakyti vykdyti sprendimą. Jo pagrindu Austrijos Aukščiausiasis Teismas atmetė D. P. skundą dėl atsisakymo vykdyti Italijos teismo sprendimą, ir kaip to pasekmė – išimtinės mergaitės globos teisės buvo atimtos iš motinos ir suteiktos tėvui, ir nurodė vaiką išsiųsti į Italiją. Nepaisant D. P. apeliacijos ir fakto, kad D. P. ir S. P. pakeitė gyvenamąją vietą, galutiniu Austrijos teismo sprendimu buvo nuspręsta perduoti vaiką tėvui, taikant priverstines priemones, jei tai nebus atlikta geranoriškai. Šiuo pagrindu D. P. kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą. Šioje byloje Teismas taip pat taikė *Bosphorus* testą. Dėl pirmojo elemento, kaip ir kitose bylose²⁰², Teismas nurodė, kad Europos Sąjunga yra organizacija, kurioje lygiavertės teisinės apsaugos prezumpcija yra visiškai veikianti. Taip pat Teismas analizavo – ar konkrečiai Reglamento „Briuselis II a“ nuostatos tinkamai užtikrina žmogaus teisių apsaugą: čia jis pastebėjo, kad turi būti išklausytos visos šalys ir ištirti įrodymai. Be to, dėl šios bylos buvo kreiptasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Todėl, Teismo vertinimu, lygiavertės teisinės apsaugos prezumpcija buvo tenkinama taip pat ir *in concreto*²⁰³. Teismas taip pat pastebėjo, kad, remiantis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis, Austrijos teismas negalėjo atsisakyti vykdyti Italijoje priimtą teismo sprendimą. Todėl antrasis *Bosphorus* testo elementas taip pat buvo tenkinamas. Tuomet Teismas tyrė, ar buvo kokių nors aplinkybių, dėl kurių prezumpcija galėjo būti paneigta. Pareiškėja teigė, kad ji negalėjo pasinaudoti EŽTK suteikiamomis teisėmis, kadangi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas tokio galimo pažeidimo net nenagrinėjo. Teismas atmetė tokį argumentą, nurodydamas, kad Reglamente „Briuselis II a“ pateiktas aiškus sprendimo kilmės valstybės narės ir sprendimo vykdymo valstybės narės teismų funkcijų atskyrimas, todėl

---

²⁰¹ 2013 m. birželio 18 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas dėl priimtumo byloje *Povse prieš Austriją* (peticijos Nr. 3890/11).

²⁰² 2005 m. birželio 30 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi prieš Airiją* (peticijos Nr. 45036/98) 150–151 punktai, 2013 m. kovo 6 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo *Michaud prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 12323/11) 100 punktas.

²⁰³ 2013 m. birželio 18 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo dėl priimtumo byloje *Povse prieš Austriją* (peticijos Nr. 3890/11) 80–81 punktai.

bet kokie prieštaravimai dėl sprendimo turėjo būti pateikiami Italijos bylą nagrinėjančiam teismui, ir tik tada būtų tiriamas galimas Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimas. Atsižvelgiant į tai, kad D. S. neapskundė Italijos teismo priimto sprendimo apeliacine tvarka Italijoje, o kreipėsi į Austrijos teismą, šiuo atveju funkcijų padalijimas tarp teismų nebuvo pažeistas. Šis sprendimas svarbus ir tuo, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas pritaria minimalių standartų sprendimams, kad jie būtų vykdomi be jokio papildomo patikrinimo vykdymo valstybėje, nustatymui, t. y. minimalių standartų buvimas yra pakankamas, kad būtų galima laikyti, jog pagrindinės žmogaus teisės yra užtikrintos. Atsižvelgiant į tai, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos perspektyvoje egzektatūros panaikinimas užtikrinant, kad sprendimas kilmės valstybėje narėje atitiks tam tikrus reikalavimus, yra suderinamas su tinkama žmogaus teisių apsauga. Tiesa, šioje byloje Teismas nesvarstė, ar minimaliais standartais konkrečiu atveju užtikrinama apsauga buvo pakankama. Kalbant apie antrąjį *Bosphorus* testo elementą, iš bylų *Povse prieš Austriją* ir *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją*²⁰⁴ matyti, kad jis yra tenkinamas tais atvejais, kai valstybės teismas neturi jokios diskrecijos įgyvendinant įsipareigojimus pagal organizacijos dokumentus. Jei bet kokia diskrecija egzistuoja, valstybė tampa atsakinga Europos Žmogaus Teisių Teismui lygiai taip pat, lyg ji būtų veikusi pagal savo nacionalinę teisę. Taigi šis sprendimas nėra svarbus tais atvejais, kai pagal Europos Sąjungos dokumentus valstybė turi galimybę atsisakyti vykdyti sprendimą net ir tais atvejais, kai atsisakymas galimas tik tada, kai gaunamas prašymas iš kurios nors bylos šalių ir šie pagrindai nėra tikrinami *ex officio*²⁰⁵.

3.5.2. Žmogaus teisės ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kontrolė

Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad vienas svarbiausių procedūrinių mechanizmų ginant Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintas teises Europos Sąjungos lygmeniu yra preliminarus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo institutas²⁰⁶. Be to, *Povse prieš Austriją* sprendime Europos Žmogaus Teisių Teismas tiesiogiai rėmėsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu, neatlikdamas atskiro bylos aplinkybių tyrimo. Nors ESTT ir formuoja praktiką, reikšmingą užtikrinant žmogaus teises taikant Reglamentą „Briuselis II a“²⁰⁷, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad tokių

---

²⁰⁴ 2011 m. sausio 21 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją* (peticijos Nr. 30696/09), kuriame buvo svarstoma, ar valstybė pažeidė žmogaus teises vykdydama įsipareigojimą grąžinti prieglobsčio prašytoją į valstybę narę, kurioje jis pirmą kartą pateko į Europos Sąjungą pagal Reglamentą „Dublinas II“, ir Teismas nusprendė, kad šiuo konkrečiu atveju lygiavertės teisinės apsaugos prezumpcija buvo netaikytina, nes Belgija galėjo įgyvendinti savo diskreciją remdamasi šio reglamento suverenumu išlyga.

²⁰⁵ *Hazelhorst M.* The ECtHR's decision in *Povse*: guidance for the future of the abolition of exequatur for civil judgements in the European Union // *Netherlands International Privaatrecht*, 2014-1, p. 10; *Franco S.* Article 34. // *Magnus U, Mankowski P.* The Brussels I Regulation. Munich, Sellier European Law Publishing, 2012, p. 650–651.

²⁰⁶ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus *Povse prieš Austriją* ir *Michaud prieš Prancūziją*.

²⁰⁷ Žr.: 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Marco Gambazzi prieš DaimlerChrysler Canada Inc., CIBC Mellon Trust Company*, C-394/07, ECLI:EU:C:2009:219; 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406; 2000 m. kovo 28 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Dieter Krombach prieš André Bamberski*, C-7/98, ECLI:EU:C:2000:164; 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas byloje *Joseba Andoni Aguirre Zarraga prieš Simone Pelz*, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828; 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *Barbara Mercredi prieš Richard Chaffe*, C-497/10 PPU,

bylų nėra daug, bei į tai, kad jos ne visada turi įtakos kitiems analogiškų aplinkybių nacionalinių teismų sprendimams, teismo sprendimai atskirose bylose negali užtikrinti vienodo ir tinkamo Reglamento taikymo²⁰⁸.

3.5.3. Teisinės priemonės ginčyti vykdomą sprendimą kilmės valstybėje narėje: minimalūs standartai

Nors kai kuriais atvejais panaikinant egzekvatūrą nenumatyta jokių papildomų galimybių ginčyti užsienio valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymą²⁰⁹, dažniausiai, atsižvelgiant į poreikį apsaugoti silpnosios šalies interesus, paprastai nustatomos tam tikros galimybės patikrinti sprendimus, t. y. nors egzekvatūros procedūra yra uždrausta, jos patikrinimo funkcija įgyvendinama kitais būdais, suteikiant galimybes silpnajai šaliai prieštarauti kitoje valstybėje priimto sprendimo vykdymui. Kai kuriuose instrumentuose tradicinė vykdymo valstybės sprendimų patikrinimo funkcija pakeista į įpareigojimą sprendimų kilmės valstybėms narėms atitikti minimalius standartus. Nors svarstant Europos Komisijos siūlymą dėl Reglamento „Briuselis I“ pakeitimo Europos Parlamente, buvo nuspręsta, kad tokie minimalūs standartai, nustatomi kilmės valstybės narės teismams, būtų pertekliniai²¹⁰, tačiau mokslininkai pabrėžia, kad išankstinė galimybė prieštarauti sprendimo vykdymui kitoje valstybėje narėje pateikiant skundą dėl minimalių reikalavimų nesilaikymo kilmės valstybėje narėje priimant sprendimą būtų prevencinė priemonė, suteikianti galimybę anksčiau apginti žmogaus teises nei tik vykdant sprendimą²¹¹.

Tokia procedūra numatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 805/2004, sukuriančiame neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1896/2006, nustatančiame Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, bei 2007 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 861/2007, nustatančiame Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, taip pat ir byloms dėl bendravimo teisių ir vaikų grąžinimo pagal Reglamento „Briuselis II a“ nuostatas. Nustatyta, kad visos šalys ir vaikas (atitinkamai jei tai prasminga pagal jo amžių) turi būti išklaustyti²¹², bylose dėl bendravimo teisių turi būti sudaroma pakankamai laiko gynybai arba asmuo pritarė teismo sprendimui tais atvejais, jei asmuo, kurio atžvilgiu sprendimas yra vykdytinas, nedalyvavo bylą nagrinėjant teisme²¹³, o vaiko grąžinimo bylose turi būti tenkintos 1980 m. Hagos konvencijos

---

ECLI:EU:C:2010:829; 2015 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *P prieš Q*, C-455/15 PPU, ECLI:EU:C:2015:763; ir kt.

²⁰⁸ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.5.1. punktas.

²⁰⁹ Pavyzdžiui, tokia galimybė nebuvo numatyta 2009 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (OJ L 7, 10.1.2009, p. 1–79.). Čia egzekvatūra taikoma be jokių papildomų sąlygų.

²¹⁰ 33 Pasiūlymas dėl Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis I“ pakeitimo 45 straipsnio. Europos Parlamento ataskaitos projektas, 2011 m. birželis.

²¹¹ *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation. Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011–November 18, 2011), p. 130.

²¹² Reglamento „Briuselis II a“ 41 straipsnio 2 dalies b ir c punktai bei 42 straipsnio 2 dalies a ir b punktai.

²¹³ Reglamento „Briuselis II a“ 41 straipsnio 2 dalies a punktas.

nuostatos²¹⁴. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi skundai turi būti paduoti nagrinėjant klausimą dėl pažymėjimo išdavimo, kadangi kai pažymėjimas išduotas, jo išdavimo nebegalima apskųsti²¹⁵. Europos Komisijos pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo siūlymas panaikinti egzekvatūrą taip pat susijęs su kilmės valstybėje narėje priimto sprendimo minimalių standartų tenkinimu visais atvejais. Siūlomi minimalūs standartai labai panašūs į nustatytus galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje: visais atvejais, jei sprendimas priimtas nedalyvaujant atsakovui, buvo sudaryta pakankamai laiko gynybai, ar atsakovas išreiškė aiškų sutikimą dėl sprendimo; visos bylos šalys buvo išklaustytos; byloje dėl tėvų pareigų – vaikui buvo suteikta tikra ir veiksminga galimybė būti išklausytam, taip pat tėvų pareigų byloje, kai teismas yra priėmęs sprendimą dėl vaiko globos – buvo tenkintos 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio nuostatos²¹⁶. Kaip matyti, Europos Komisijos pasiūlyme numatytos šios naujos nuostatos:

- Minimalūs standartai taikomi ne tik byloje dėl vaiko grąžinimo ir bendravimo teisių, bet ir visais kitais atvejais byloje dėl tėvų pareigų ir santuokos nutraukimo.
- Visais atvejais, ne tik byloje dėl bendravimo teisių, turi būti sudaryta pakankamai laiko gynybai tais atvejais, jeigu atsakovas nedalyvauja bylą nagrinėjant teisme arba atsakovas išreiškia pritarimą sprendimui.
- Vaikui turi būti sudaroma tikra ir veiksminga galimybė būti išklausytam ne tik byloje dėl vaiko grąžinimo, bet visose byloje dėl tėvų pareigų vaikams.
- Pakeisti atvejai, kada teismas privalo atsižvelgti į 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio nuostatą: pareiga į ją atsižvelgti numatyta ne tik vaiko grąžinimo byloje, bet ir kitose su tėvų pareigų vaikams nustatymu susijusiose byloje, kai teismas yra priėmęs sprendimą dėl vaiko globos.

Kaip buvo minėta, Europos Žmogaus Teisių Teismas pritarė, kad minimalių standartų nustatymas gali būti laikomas priemone, kuria užtikrinama žmogaus teisių apsauga remiantis Konvencijos 6 straipsniu, kai vienoje valstybėje narėje priimtas sprendimas yra vykdomas kitoje šalyje. Sprendime *Povse prieš Austriją* buvo pabrėžta, kad klausimas dėl prieš pareiškėją galimai padaryto pažeidimo turėjo būti keliamas sprendimo kilmės valstybėje narėje, o ne vykdymo valstybėje, pagal Reglamento „Briuselis II a“ nuostatas, skirtas vaiko grąžinimo byloms.

Visgi minimalių standartų nustatymas kritikuojamas keliais aspektais.

Pirma, teigiama, kad minimalūs standartai neužtikrina funkcijos, kuri įgyvendinama, kai vykdymo valstybė naudoja tradicinę užsienio sprendimų patikrinimo procedūrą²¹⁷. Žinoma, žmogaus teisių apsaugos apimtis priklauso ir nuo to, kokie yra minimalūs reikalavimai ir kaip jie yra interpretuojami kiekvienoje valstybėje narėje. Remdamosi abipusio pasitikėjimo principu, valstybės turėtų vienodai traktuoti pagrindinius žmogaus teisių standartus. Tačiau praktikoje tai, kad valstybės linkusios

---

²¹⁴ Reglamento „Briuselis II a“ 42 straipsnio 2 dalies c punktas.

²¹⁵ Reglamento „Briuselis II a“ 43 straipsnio 2 dalis.

²¹⁶ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 53 straipsnio 4, 5 ir 6 dalys.

²¹⁷ *Hazelhorst M.* The ECtHR's decision in *Povse*: guidance for the future of the abolition of exequatur for civil judgements in the European Union // *Netherlands International Privaatrecht*, 2014-1, p. 8; *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // *Law Working Paper Series*, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010; *Cristofaro de M.* The Abolition of Exequatur Proceedings: Seeding up the Free Movement of Judgements while Preserving the Rights of the Defense // *International Journal of Procedural Law*, 2011, p. 451.

pačios patikrinti, ar užsienio teismo priimti sprendimai atitinka žmogaus teisių apsaugos standartus, liudija nevisišką pasitikėjimą šiais teismais. Nenuspėjamumą, ar vienoje valstybėje priimtas sprendimas bus vykdomas kitoje valstybėje, patvirtina ir tai, kad neretai užsienio valstybės priimtas sprendimas gali būti nevykdomas remiantis objektyviais kriterijais neapibrėžiamu viešosios tvarkos pagrindu. Tačiau tarp mokslininkų vyrauja požiūris, kad sprendimų tikrinimo vykdymo valstybėje uždraudimas nepadidins tarpusavio pasitikėjimo tarp valstybių narių lygiai taip pat, kaip egzistuojantis sprendimų tikrinimas nesumažina tarpusavio pasitikėjimo. Galbūt net priešingai: kuo daugiau yra saugiklių, tuo drąsesnių priemonių norima imtis²¹⁸. Atsižvelgiant į tai, abipusis pasitikėjimas turėtų augti natūraliai ir kilti iš bendrų valstybių narių vertybių. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nė vienoje tarptautinėje organizacijoje nėra atvejų, kad vienoje valstybėje priimti sprendimai būtų automatiškai, be jokio patikrinimo, pripažįstami kitoje valstybėje. Net ir federacinėse valstybėse, tokiose, kaip Jungtinės Valstijos ar Kanada, sprendimą galima atsisakyti vykdyti remiantis viešosios tvarkos pažeidimo pagrindu. Tačiau tą turbūt būtų galima vertinti ne kaip pasitikėjimo tarp federacijos subjektų trūkumą, o kaip saugiklį, kai vienoje teisinėje aplinkoje priimtas sprendimas turi būti vykdomas kitoje teisinėje aplinkoje²¹⁹.

Svarbų klausimą kelia ir kai kurie mokslininkai – ar tos jurisdikcijos, kuriose buvo priimtas kilmės valstybės narės sprendimas, teismai bus linkę pripažinti, kad jos teismas priėmė sprendimą, kuris pažeidžia žmogaus teises, ypač tais atvejais, kai sprendimas buvo priimtas remiantis ilgalaike dešimtmečiais taikoma teismų praktika²²⁰? Tokio atvejo pavyzdys – minėta *Gambazzi prieš DaimlerChrysler Canada* byla, kurioje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, kad draudimas pasinaudoti teisine gynyba „yra pats griežčiausias galimas teisės į gynybą apribojimas“, tačiau kai *Gambazzi* tą siekė įrodyti Anglijos teismuose, jo argumentai buvo atmesti²²¹.

Taip pat galima pastebėti, kad tai, jog visos Europos Sąjungos valstybės narės įsipareigojo laikytis Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų, turėtų reikšti, kad Europos žmogaus teisių standartų bus laikomasi visose jose. Taip galima suprasti daugelyje minėtų Europos Sąjungos reglamentų esančią nuorodą į „tarpusavio pasitikėjimą“: valstybės narės turėtų pasitikėti viena kita, nes jos įsipareigojo laikytis Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų. Tačiau toks argumentas nėra įtikinamas vien dėl to, kad daugelis valstybių narių sistemaiškai pažeidinėja Europos žmogaus teisių konvenciją, ir konkrečiai – jos 6 straipsnį. Taigi, daugelis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų liudija, kad valstybėmis narėmis dėl Europos žmogaus teisių standartų užtikrinimo dar ne iki galo galima pasitikėti²²².

Minimalūs standartai paprastai apima tik dalį procedūrinių teisių. Minimalių standartų įtvirtinimas neužtikrina, kad bus laikomasi visų teisės į teisingą teismą elementų, bet koncentruojamasi tik į procedūrines teises: pakankamą laiką gynybai bei užtikrinimą, kad atsakovas žinojo apie sprendimo priėmimą, bei reikalavimą išklausti visas šalis ir, kai prasminga, vaikus. Tuo tarpu teisė į teisingą teismą apima kur kas

---

²¹⁸ *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011-November 18, 2011), p. 140.

²¹⁹ Ten pat, p. 141.

²²⁰ *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 13.

²²¹ *Canada Trust Co and others prieš Stolzenberg and others* (No 3) [1998] All ER (D) 449.

²²² *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011-November 18, 2011), p. 9.

daugiau elementų: teisę į nešališką teismą, teisę į viešą bylos nagrinėjimą, teisę į tinkamai pagrįstą teismo sprendimą ir pan. Todėl galima konstatuoti, kad minimalūs standartai apima ne visus, o tik kelis teisės į teisingą teismą elementus²²³. Dėl to kyla klausimas, ar Europos institucijos laikosi požiūrio, kad tam tikros procedūrinės žmogaus teisės yra svarbesnės už kitas ir todėl joms turėtų būti suteikta didesnė apsauga. Pasak Cuniberti ir Ruedos, galima manyti, kad nereikia Europos Žmogaus Teisių Teismui suteikti monopolijos apibrėžiant pagrindines žmogaus teises. Atsižvelgiant į tai, kad Europos žmogaus teisių konvencija priklauso kitai teisės sistemai, Europos Sąjunga gali ketinti savarankiškai apibrėžti pagrindinių žmogaus teisių turinį ir, kai mano, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas neteisingai šias teises apibrėžia, tą ištaisyti. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali nuspręsti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas be reikalo reikalauja tinkamai pagrįsti sprendimą, ir nustatyti, kad Europos Sąjungos lygmeniu valstybės narės gali ir toliau priimti sprendimus, kuriuose nėra pagrindimo²²⁴. Tačiau skirtingas žmogaus teisių suvokimas šiose dviejose sistemose keltų problemų. Pirmieji reglamentai, kuriuose buvo nustatyti minimalūs standartai, buvo priimti dar prieš Lisabonos sutartį. Tuo metu Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija nebuvo privaloma Europos Sąjungos institucijoms, o Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų poveikis Europos Sąjungos teisei nebuvo iki galo aiškus. Tačiau bet kuriuo atveju visos Europos Sąjungos valstybės narės jau tuo metu buvo Europos žmogaus teisių konvencijos narės, dėl to privalėjo laikytis jos nuostatų ir galėjo būti paduotos į Europos Žmogaus Teisių Teismą už Konvencijoje įtvirtintų taisyklių pažeidimą. Apie tai, kokiais atvejais valstybei kyla atsakomybė už žmogaus teisių pažeidimus laikantis tarptautinės ar regioninės organizacijos nustatytų taisyklių, jau buvo rašyta. Tačiau kai įsigaliojo Lisabonos sutartis, Europos Sąjungos institucijos privalo atsižvelgti į Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas, apibrėžiančias žmogaus teisių apsaugą. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje nustatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą. Todėl, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą numatyta ir Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje, minėtos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo formuluojamą praktiką. Taigi iš tiesų neįmanoma, kad Europos Sąjunga plėtotų atskirą pagrindinių žmogaus teisių koncepciją nuo įtvirtintosios Europos žmogaus teisių konvencijoje. Dėl to darytina išvada, kad, panaikinant egzekvatūros procedūrą, pažymėjimų kilmės valstybėse narėse išdavimui keliamuose minimaliuosiuose standartuose turėtų būti nustatytos platesnės garantijos, nustatytos Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje, apsaugančios asmens, kurio atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, interesus²²⁵.

---

²²³ Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 11.

²²⁴ Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 11.

²²⁵ Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 12.

3.5.4. Teisinės priemonės ginčyti sprendimą vykdymo valstybėje narėje: atsisakymas vykdyti

Galiojančiose Reglamento „Briuselis II a“ nuostatose dėl sprendimų vykdymo bylose, susijusiose su vaikų grąžinimu ir bendravimo teisėmis, nenustatytos jokios galimybės užprotestuoti sprendimo vykdymą vykdymo valstybėje narėje. Būtent tai ir laikoma egzekvatūros kaip tarpinės procedūros panaikinimu. Skirtingai, kitose bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikams, numatyta egzekvatūros procedūra, t. y. vykdymo valstybėje atliekamas patikrinimas, ar kitos valstybės narės teismo sprendimas gali būti vykdomas (žr. 1 paveikslą). Sprendimas yra vykdomas tik tada, kai yra paduodamas prašymas vykdymo valstybės kompetentingam teismui²²⁶, o šis turi priimti sprendimą nedelsdamas ir jį atmesti gali tik dėl konkrečiai nustatytų pagrindų (prieštaravimas viešajai tvarkai; nesuteikta pakankamai laiko gynybai, sprendimas nesuderinamas su anksčiau vykdymo valstybėje priimtu teismo sprendimu, bylos šalis nebuvo išklaudyta, vaikas nebuvo išklaudytas, kai tai yra prasminga; nebuvo laikomasi vaiko įkurdinimo procedūros²²⁷). Siekiant proceso operatyvumo, šioje proceso stadijoje šalys negali teikti prašymų. Taip pat atskirai pažymėta, kad teismas, tikrindamas, ar kitos valstybės narės teismo sprendimas vykdytinas nacionalinėje teisės sistemoje, negali vertinti sprendimo kilmės valstybės teismo jurisdikcijos²²⁸, taikytinos teisės²²⁹ arba peržiūrėti sprendimo iš esmės²³⁰. Tačiau šalys gali apeliacine tvarka apskųsti sprendimą dėl prašymo paskelbti sprendimą vykdytinu²³¹ ar jį užginčyti apeliacine tvarka²³².

Nors teigiama, kad Komisijos pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo siūloma panaikinti egzekvatūrą kaip tarpinę procedūrą, siekiant vienoje valstybėje narėje priimtą sprendimą vykdyti kitoje valstybėje narėje, tačiau galimybė vykdymo valstybei narei atsisakyti vykdyti tokį sprendimą išlieka. Nors, remiantis Komisijos pasiūlymu, nėra reikalavimo kreiptis į teismą prašant vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, tačiau vykdymo valstybės teismas gali atsisakyti vykdyti su tėvų pareigomis vaikams susijusį sprendimą šalies, kurios atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, prašymu tik esant konkrečiai nustatytiems pagrindams: su tėvų pareigomis vaikams susijusiose bylose, išskyrus sprendimus dėl vaiko grąžinimo ir bendravimo teisių: kai sprendimo vykdymas prieštarautų vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai, kai nebuvo užtikrinta galimybė atsakovui gintis, kai jis nedalyvavo teismo procese, išskyrus atvejus, kai jis aiškiai sutiko su teismo sprendimu, kai kuri nors šalys nebuvo išklaudyta, taip pat visose bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikams, kai sprendimas nesuderinamas su ankstesniu vykdymo valstybėje narėje priimtu teismo sprendimu, bei jei nuo sprendimo priėmimo pasikeitus aplinkybėms vykdymas prieštarautų vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai, pvz., tam prieštarautų vaikas ar dėl kitų aplinkybių atsirastų

---

²²⁶ Reglamento „Briuselis II a“ 28 straipsnis.

²²⁷ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 2 dalis kartu su 22 ir 23 straipsniais.

²²⁸ Reglamento „Briuselis II a“ 24 straipsnis.

²²⁹ Reglamento „Briuselis II a“ 25 straipsnis.

²³⁰ Reglamento „Briuselis II a“ 26 straipsnis.

²³¹ Reglamento „Briuselis II a“ 33 straipsnio 1 dalis.

²³² Reglamento „Briuselis II a“ 34 straipsnis.

prieštaravimas vaiko interesams²³³. Taip pat numatyta, kad bet kuri šalis gali apskųsti teismo sprendimą dėl prašymo atsisakyti vykdyti kitos valstybės teismo sprendimą²³⁴.

Taigi, tik šalies, kurios atžvilgiu kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas turėtų būti vykdomas, prašymu yra svarstoma, ar sprendimas vykdytinas tos valstybės teisės sistemoje. Svarbu, kad šalis, kurios atžvilgiu turėtų būti vykdomas sprendimas, gali vykdymą užginčyti tik konkrečiai įvardytais pagrindais, kurie aptariami atskirai.

- *Prieštaravimas vykdymo valstybės viešajai tvarkai (angl. „public policy“)*

Nors tiek pagal galiojančią Reglamento „Briuselis II a“ redakciją, tiek pagal Komisijos pasiūlymą dėl šio Reglamento pakeitimo aiškiai nurodyta, kad negalima atsisakyti pripažinti kitos valstybės narės teismo sprendimo dėl to, kad pagal valstybės narės, kurioje prašoma sprendimą pripažinti, teisę remiantis tais pačiais faktais neleidžiama santuokos nutraukti, gyventi skyrium ar santuoką pripažinti negaliojančia²³⁵, taip pat negalima kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą peržiūrėti iš esmės²³⁶, tačiau teismas kai kuriais atvejais turi galimybę nepripažinti ar nevykdyti sprendimo, kai tai akivaizdžiai prieštarautų valstybės viešajai tvarkai²³⁷. Galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje galimybė atsisakyti vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą bylose, susijusiose su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis, remiantis viešosios tvarkos pažeidimo pagrindu, nenumatyta. Analogiškai to negalima atlikti ir remiantis Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo nuostatomis²³⁸. Nors praktikoje viešosios tvarkos pažeidimo argumentas pasitelkiamas gana dažnai, tačiau taikomas kur kas rečiau²³⁹. Šiame kontekste reikia pastebėti, kad kalbant apie sprendimus, susijusius su tėvų pareigomis vaikams, gana retai prireikia taikyti taisykles dėl kitoje valstybėje narėje priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, kadangi paprastai sprendimus priima tie teismai, kuriuose yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta²⁴⁰. Atsižvelgiant į tai, kad Europos Komisijos pasiūlyme nėra taisyklių dėl teismų jurisdikcijos pakeitimo, panaši situacija dėl sprendimų turėtų išlikti ir ateityje. Lietuvoje iki šiol buvo tik viena byla, kurioje buvo pasitelkiamas viešosios tvarkos

---

²³³ Reglamento „Briuselis II a“ 40 straipsnis.

²³⁴ Reglamento „Briuselis II a“ 44 straipsnis.

²³⁵ Reglamento „Briuselis II a“ 25 straipsnis, Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo 51 straipsnis.

²³⁶ Reglamento „Briuselis II a“ 26 straipsnis, Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo 52 straipsnis.

²³⁷ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 2 dalis kartu su 22 straipsnio a punktu ir 23 straipsnio a punktu, Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo 40 straipsnio 1 dalis kartu su 38 straipsnio 1 dalies a punktu.

²³⁸ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo 40 straipsnio 1 dalies 2 pastraipa.

²³⁹ *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 30, Hess B., Pfeiffer T. Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in the EU Instruments of Private International and Procedural Law. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-09-12].*

²⁴⁰ Reglamento „Briuselis II a“ 8 straipsnis.

argumentas siekiant nevykdyti užsienyje priimto teismo sprendimo, tiesa, ir šiuo atveju teismo sprendime viešosios tvarkos argumentas nebuvo pasitelktas²⁴¹.

Praktikoje prieštaravimo viešajai tvarkai pagrindas siekiant nevykdyti užsienio valstybėje priimto sprendimo gali būti pasitelkiamas tik tada, kai egzistuoja akivaizdus prieštaravimas pagrindinėms valstybės, kurioje ketinama vykdyti sprendimą, nuostatomis. ESTT sprendime *Krombach prieš Bamberski* aiškiai apibrėžė prieštaravimo valstybės viešajai tvarkai, kaip pagrindo atsisakyti pripažinti ar vykdyti kitoje valstybėje priimtą sprendimą, ribas. Šiame sprendime, remiantis 1968 m. Briuselio konvencija, nurodyta, kad valstybės gali taikyti viešosios tvarkos išimtį atsisakydamos pripažinti ar vykdyti sprendimą tik tais atvejais, kai „kitoje Susitariančiojoje Valstybėje priimto teismo sprendimo pripažinimas arba vykdymas būtų toks nesuderinamas su valstybės, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, teisine sistema, kad tai keltų pavojų pagrindiniam principui. Tam, kad būtų laikomasi draudimo iš esmės peržiūrėti kitos valstybės teismo priimtą sprendimą, pavojus turi kilti dėl teisės normos, laikomos esmine valstybės, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, teisinėje sistemoje, akivaizdaus pažeidimo arba teisės, laikomos pagrindine toje teisinėje sistemoje, akivaizdaus pažeidimo“²⁴². Tiek šiame sprendime, tiek sprendime *Gambazzi* Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors jis pats „negali apibrėžti susitariančiosios valstybės viešosios tvarkos turinio, jis vis dėlto privalo išnagrinėti, kada vienos susitariančiosios valstybės teismas gali remtis ta sąvoka atsisakydamos pripažinti kitos susitariančiosios valstybės teismo priimtą sprendimą“²⁴³.

Viešosios tvarkos argumentas gali būti pasitelkiamas tiek materialiniu, tiek procesiniu pagrindu²⁴⁴. Praktikoje kur kas dažniau siekiant nevykdyti kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo pasitelkiamas procesinės viešosios tvarkos pagrindas²⁴⁵. Procesiniu pagrindu viešoji tvarka paprastai suvokiama kaip garantijos, numatytos Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje, ir dabar Europos Sąjungos lygmeniu reguliuojamos Europos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu. Tais atvejais, kai pažeidžiamos minėtuose straipsniuose nustatytos procesinės nuostatos, paprastai laikoma, kad buvo pažeista valstybės narės viešoji tvarka. Jau buvo minėta, kad pagrindinės procesinės teisės – teisė turėti galimybę pasirošti gynybai, teisė būti išklaustam – numatytos prie minimalių reikalavimų, taikomų kilmės valstybės narės teisme priimamam sprendimui. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad asmens procesinės teisės yra platesnės nei numatytosios prie minimalių reikalavimų sprendimui, procedūrinės viešosios tvarkos pažeidimų pagrindai yra platesni.

---

²⁴¹ 2008 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/88872?nr=1>> [žiūrėta 2016-09-12] bei 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406.

²⁴² 2000 m. kovo 28 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Dieter Krombach prieš André Bamberski*, C-7/98, ECLI:EU:C:2000:164.

²⁴³ 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Marco Gambazzi prieš DaimlerChrysler Canada Inc., CIBC Mellon Trust Company*, C-394/07, ECLI:EU:C:2009:219, 26 punktas.

²⁴⁴ *Isidro M. R.* Recognition and Enforcement in the new Brussels I Regulation (Regulation 1215/2012, Brussels I recast): the Abolition of Exequatur. Barcelona, 2014-07-11. Prieiga per internetą: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Requejo_Doc.pdf> [žiūrėta 2016-09-19], p. 3.

²⁴⁵ *Scott J. M.* QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // *Netherlands International Privaatrecht*, 2015-1, p. 30; *Hess B., Pfeiffer T.* Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in the EU Instruments of Private International and Procedural Law. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-09-12], p. 103–107.

Kaip buvo minėta, remiantis Europos Komisijos pasiūlymu dėl Reglamento „Briuselis II a“, viešosios tvarkos pažeidimo argumentas gali būti pasitelkiamas ne visose bylose, o tik siekiant nevykdyti teismo sprendimo dėl tėvų pareigų, išskyrus bylas, susijusias su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis. Šia prasme lyginant Pasiūlymo nuostatas su galiojančia Reglamento redakcija, iš esmės situacija neturėtų keistis: sprendimai dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo, jei yra išduotas pažymėjimas sprendimo kilmės valstybėje narėje, turi ir turės būti vykdomi nepaisant to, kad iškeltas argumentas dėl viešosios tvarkos pažeidimo. Galima numanyti, kad šiais atvejais neleidžiama pasinaudoti viešosios tvarkos argumentu dėl to, kad prašymas dėl atsisakymo vykdyti kitos valstybės narės priimtą sprendimą užvilkinant procesą, susijusį su vaiko interesais kuo greičiau išspręsti su jo padėtimi susijusį klausimą. Pavyzdžiui, nustačius leidimą pasitelkti viešosios tvarkos pažeidimo argumentą, neteisėtai vaiką išvežęs asmuo galėtų kitoje valstybėje priimtą sprendimą ginčyti šiuo pagrindu – prašymo nagrinėjimas užims šiek tiek laiko; vėliau asmuo gali išvežti vaiką dar į kitą valstybę narę ir čia vėl prašyti teismo nepripažinti kilmės valstybės narės sprendimą tuo pačiu pagrindu ir t. t. Siekiant apsisaugoti nuo tokių atvejų, natūralu, kad nustatomi tam tikri saugikliai, neleidžiantys piktnaudžiauti procesinėmis taisyklėmis. Tačiau, antra vertus, kyla ta pati problema, kuri praktikoje šiuo metu pasitaiko praktikoje remiantis galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija: teismo sprendimo dalis dėl vaiko globos teisių gali būti laikinai nevykdoma dėl to, kad buvo pateiktas prašymas nepripažinti sprendimo dalies remiantis viešosios tvarkos argumentu, tuo tarpu sprendimo dalis, susijusi su bendravimo teisėmis, tokiu pagrindu negali būti apskūsta ir privalo būti vykdoma.

Daugeliu požiūrių (tiek turinio, tiek struktūros prasme) Europos Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento „Briuselis II a“ yra panašus į po ilgų svarstymų priimtą Reglamento „Briuselis I recast“ tekstą²⁴⁶. Šiame kontekste paminėtina, kad svarstant egzekvatūros panaikinimą Reglamente „Briuselis I recast“ Europos Komisija pasiūlė vykdymo valstybėje taikyti priemonę, leidžiančią asmeniui, kurio atžvilgiu vykdytinas sprendimas, pasiremti tuo, kad, priimant sprendimą kilmės valstybėje narėje, buvo pažeistos jo pagrindinės procedūrinės teisės (vadinamoji procedūrinė viešoji tvarka (angl. *procedural public policy*)²⁴⁷. Praktikoje Reglamente „Briuselis I“ numatytas „viešosios politikos“ pažeidimo pagrindas kreiptis dėl sprendimo vykdymo nacionalinėje teisės sistemoje dažniausiai buvo taikomas tik procedūrinių taisyklių atžvilgiu²⁴⁸. Be to, skirtingos pagrindinių procedūrinių teisių interpretacijos kyla ir iš skirtingo jų suvokimo atskirose valstybėse narėse²⁴⁹. Visgi, sulaukus nemažai kritikos apsiriboti vien procesiniu viešosios tvarkos pagrindu, remiantis Europos Parlamento pasiūlymu²⁵⁰, buvo nuspręsta išimtiniais atvejais vykdymo valstybėje narėje leisti bet kurios šalies prašymu

---

²⁴⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija).

²⁴⁷ *Storskrubb E. Civil Procedure and EU Law, A Policy Area Uncovered*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 87–91.

²⁴⁸ *Kramberg Škerl J. The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011–November 18, 2011)*, p. 128.

²⁴⁹ Pvz., žr.: 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas byloje *Joseba Andoni Aguirre Zarraga prieš Simone Pelz*, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828.

²⁵⁰ Europos Parlamento ataskaitos dėl Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis I“ pakeitimo projekto 34 pakeitimo punktas dėl Pasiūlymo 46 straipsnio 1 dalies.

nepripažinti kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo remiantis apskritai viešosios tvarkos pagrindu²⁵¹.

Kalbant apie materialinę viešosios tvarkos pagrindą, reikėtų pridurti, kad nors jis pasitelkiamas gana retai, tai nereiškia, kad toks pagrindas nepripažinti ar nevykdyti kitoje valstybėje priimto sprendimo turėtų būti panaikintas²⁵². Šeimos teisės srityje tarp valstybių narių egzistuoja daug skirtumų: nėra bendro sutarimo nei dėl to, kaip turėtų būti reguliuojamas bendras homoseksualių asmenų gyvenimas²⁵³, kokia yra vaikų, kurie gyvena homoseksualių asmenų šeimoje, padėtis²⁵⁴, klausimai dėl surogatinės motinystės²⁵⁵ ir t. t. Taigi, analogiškai kaip Reglamento „Briuselis I recast“ atveju²⁵⁶, Europos Komisija pasirinko siūlymą net ir panaikinant egzekvatūrą, kaip privalomą kitos valstybės narės teismo priimto sprendimo peržiūros procedūrą, išlaikyti galimybę išimtiniais atvejais, kurie nesusiję su poreikiu kuo skubiau užtikrinti aiškumą dėl vaiko padėties, nepripažinti ir nevykdyti užsienio teismo sprendimo, kai tai yra nesuderinama su pripažinimo ir vykdymo valstybės narės viešąja tvarka.

- *Procedūrinių teisių pažeidimas*

Galiojančio Reglamento „Briuselis II a“ 22 straipsnio b punkte ir 23 straipsnio b ir c punktuose numatyti procedūriniai pagrindai, kuriais remiantis kitoje valstybėje priimtas teismo sprendimas gali būti nepripažintas ir nevykdomas. Tai yra sprendimų dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo negaliojančia atvejais, kai sprendimas buvo priimtas neatvykus į teismą, jei bylos iškėlimo ar lygiavertis dokumentas atsakovui nebuvo įteiktas laiku ir tokiu būdu, kad atsakovas turėtų pakankamai laiko pasiruošti savo gynybai, išskyrus tuos atvejus, kai nustatoma, kad atsakovas nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui, bei sprendimų dėl tėvų pareigų vaikams atvejais, kai: 1) išskyrus skubius atvejus, jis buvo priimtas nesuteikus vaikui galimybės būti išklaustam teisme, pažeidžiant pagrindinius valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, proceso principus; 2) sprendimas buvo priimtas asmeniui neatvykus į teismą, jeigu neatvykusiam į teismą asmeniui bylos iškėlimo ar lygiavertis dokumentas nebuvo įteiktas laiku ir tokiu būdu, kad šis asmuo turėtų pakankamai laiko pasiruošti savo gynybai, išskyrus tuos atvejus, kai nustatoma, kad toks asmuo nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui, ir, galiausiai, 3) to paprašo bet kuris asmuo, teigiantis, kad teismo sprendimas pažeidžia tėvų pareigas, jei minėtas teismo sprendimas buvo priimtas pirmiau nurodytam asmeniui nesuteikus galimybės būti išklaustam.

Kai kurių autorių teigimu, šie sprendimų nepripažinimo pagrindai yra pertekliniai, kadangi rimti procedūriniai pažeidimai bet kuriuo atveju patenka į viešosios tvarkos pažeidimų apimtį, nors, antra vertus, šių išimčių detalus pateikimas užtikrina, kad bent

---

²⁵¹ Reglamento „Briuselis I a“ 45 straipsnio 1 dalies a punktas.

²⁵² *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 31.*

²⁵³ 2010 m. birželio 24 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Schalk ir Kopf prieš Austriją* (peticijos Nr. 30141/04).

²⁵⁴ Hague Conference on Private International Law. A Study of Legal Parentage and the Issues Arrising from International Surrogacy Arrangements. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/docs/bb90cfd2-a66a-4fe4-a05b-55f33b009cfc.pdf>> [žiūrėta 2016-07-18].

²⁵⁵ Ten pat.

²⁵⁶ Reglamento „Briuselis I a“ 46 straipsnis kartu su 45 straipsnio 1 dalies a punktu.

jau konkrečiai įvardytais atvejais išimtys tikrai bus taikomos, nes „viešosios tvarkos“ koncepcija yra labai plati ir kartais kyla neaiškumų, kas į ją patenka, o kas ne²⁵⁷.

Čia dar kartą atkreiptinas dėmesys į tai, kad šie sprendimų nepripažinimo ir atsisakymo vykdyti procedūriniai pagrindai iš esmės atitinka minimalius reikalavimus, keliamus sprendimo kilmės valstybėje narėje priimamam sprendimui, kad galėtų būti išduotas pažymėjimas kaip pagrindas vykdyti sprendimą kitoje valstybėje narėje. Dėl to procedūrinėms teisėms užtikrinti daugeliui su santuoka ir tėvų pareigomis susijusių atvejų (išskyrus sprendimus dėl bendravimo teisių ir vaikų grąžinimo) nustatyta dviguba apsauga: minimalūs reikalavimai, dėl kurių galima kreiptis į sprendimo kilmės valstybės narės institucijas, kai šios nagrinėja bylą iš esmės, ir pagrindas nepripažinti arba atsisakyti vykdyti sprendimą, kai sprendimas kartu su pažymėjimu patenka į vykdymo valstybę narę. Tuo tarpu sprendimų, kuriems ir pagal galiojančią Reglamento „Briuselis II a“ redakciją netaikoma egzekvatūros procedūra, atžvilgiu bus suteikiama tik viena galimybė prieštarauti sprendimo vykdymui vykdymo valstybėje narėje – t. y. galimybė remtis tuo, kad buvo pažeisti esminiai konkrečiai įvardyti sprendimo priėmimo procedūriniai reikalavimai²⁵⁸. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“ nenustatyta jokia galimybė ginčyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, kai yra išduotas pažymėjimas²⁵⁹, tuo tarpu Europos Komisijos siūlomame pakeitime numatyta galimybė tokį sprendimą ginčyti, šaliai, kurios atžvilgiu sprendimas turėtų būti vykdomas, pateikiant prašymą dėl atsisakymo sprendimą vykdyti dėl procedūrinių pažeidimų ir kitais atvejais.

Atskirai aptartinas vaiko išklausymo reikalavimo nesilaikymas kaip pagrindas nepripažinti ir nevykdyti kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo. Remiantis galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, sprendimas gali būti nepripažintas ar nevykdomas, jeigu jis, išskyrus skubius atvejus, buvo priimtas nesuteikus vaikui galimybės būti išklausytam teisme, pažeidžiant pagrindinius valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, proceso principus²⁶⁰. Tačiau Europos Komisijos pasiūlyme nebelieka tokio kitos valstybės narės sprendimo nepripažinimo ar nevykdymo pagrindo. Vaiko išklausymas gali būti laikomas vykdymo valstybės viešosios tvarkos reikalavimu, ir neišklausius vaiko teismo procese tokio sprendimo galima siekti nepripažinti ar nevykdyti pagrindu, kad „toks pripažinimas akivaizdžiai prieštarauja valstybės narės, kurioje prašoma jį pripažinti, viešajai tvarkai, atsižvelgiant į tai, kas naudingiausia vaikui“²⁶¹. Visgi, kai kurių autorių teigimu²⁶², tokia apsauga yra nepakankama, kadangi nors nėra apribojamos vaiko teisės būti išklausytam, tačiau gali būti sudėtinga įrodyti, kad ši teisė buvo nepažeista, atsižvelgiant į tai, kad valstybių praktika dėl vaikų išklausymo labai skiriasi. Kai kuriose valstybėse yra bendra taisyklė, kad teismas turi pamatyti ir išklausti vaiką, o kai kur tai atliekama labai retai, taip pat svarbu, ar vaiko apklausą atlikęs asmuo turėjo pakankamai įgūdžių tą atlikti, ir dėl to vaikas buvo tinkamai išklausytas. Kai kuriose valstybėse kaip tik siekiama kuo mažiau apklausti vaiką, laikantis nuomonės, kad teisminė procedūra sukelia vaikui stresą ir

---

²⁵⁷ *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 32.*

²⁵⁸ Taip pat pagrindai, numatyti Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 40 straipsnio 2 dalyje.

²⁵⁹ Tą patvirtina ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika bylose *Gambazzi, Rinau, Zarraga* ir kt.

²⁶⁰ Reglamento „Briuselis I a“ 23 straipsnio a punktas.

²⁶¹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo 38 straipsnio 1 dalies a punktas.

²⁶² *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 31.*

neigiamą patirtį. Taip pat tarp valstybių nėra sutarimo, nuo kokio amžiaus vaikai turėtų būti apklausiami²⁶³. Šiame kontekste svarbu tai, kad Europos Komisija savo pasiūlyme dėl „Reglamento II a“ pakeitimo, kaip analizuota anksčiau, pasiūlė taikyti suderintus vaikų apklausų standartus, ir tai iš dalies minėtą problemą išsprendžia.

- *Taisyklių dėl jurisdikcijos pažeidimai ir nesuderinami teismų sprendimai*

Tiek remiantis galiojančiomis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis, tiek pagal Europos Komisijos pasiūlymą dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo, kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą galima atsisakyti pripažinti ar vykdyti, kai „jis nesuderinamas su teismo sprendimu, susijusiu su tėvų pareigomis, vėliau priimtu valstybėje narėje, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą“, bei kai „jis nesuderinamas su teismo sprendimu, susijusiu su tėvų pareigomis, vėliau priimtu kitoje valstybėje narėje arba ne valstybėje narėje, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, tačiau tik tuo atveju, jeigu vėliau priimtas sprendimas atitinka būtinas pripažinimo sąlygas valstybėje narėje, kurioje prašoma jį pripažinti“²⁶⁴. Byloje *Mercredi prieš Chaffe*²⁶⁵, pažeidus Reglamento „Briuselis II a“ 19 straipsnyje nustatytą *lis pendens* taisyklę, ESTT nusprendė, kad pirmasis bylą pradėjęs teismas ne tik gali kvestionuoti jurisdikciją, bet ir turėtų atsisakyti vykdyti antrojo teismo sprendimą. ESTT sprendime byloje *P prieš Q*, priimtame dėl Švedijos Varbergs teismo kreipimosi, susijusio su Šilutės teisme priimtu sprendimu, nusprendė, kad „jeigu, atsižvelgiant į tai, kas naudingiausia vaikui, nepadaryta akivaizdaus teisės normos, kuri valstybės narės teisės sistemoje laikoma esmine, arba teisės, kuri toje teisės sistemoje pripažįstama pagrindine, pažeidimo, šia nuostata (23 straipsnio a punktu – aut. past.) šios valstybės narės teismui, kuris mano turįs jurisdikciją spręsti vaiko globos klausimą, neleidžiama atsisakyti pripažinti kitos valstybės narės teismo sprendimo dėl šio vaiko globos“²⁶⁶. Taigi, buvo aiškiai apibrėžta galiojančio Reglamento 23 straipsnio a punkto taikymo apimtis su tėvų pareigomis vaikams susijusiose bylose (konkrečiu atveju – dėl vaiko globos) tais atvejais, kada siekiama užginčyti kitos valstybės narės jurisdikciją. Tačiau tais atvejais, kada netaikoma egzekvatūra ir vykdymo valstybės narės teismas gauna tik pažymėjimą, kuris yra vykdymo pagrindas, atsisakyti vykdyti sprendimą nebėra pagrindo²⁶⁷. Tačiau tais atvejais, kai išduotas pažymėjimas sprendimo kilmės valstybėje narėje remiantis Reglamento „Briuselis II a“ 41 arba 42 straipsniu, jis vis viena negali būti vykdomas tuo atveju, jei jis nesuderinamas su vėliau priimtu vykdomu sprendimu. Tiesa, tokiu atveju klausimas, ar sprendimas, dėl kurio išduotas pažymėjimas, yra suderinamas su vėliau priimtu sprendimu, turėtų būti sprendžiamas pažymėjimą išdavusios valstybės teisme, o

---

²⁶³ *Cashmore J., Parkinson P. Voice of a Child in Family Law Disputes. Oxford: OUP, 2008; Stahl R. M. Don't Forget about Me: Implementing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child // Arizona Journal of International and Comparative Law, 2007, 24, p. 803–842.*

²⁶⁴ Reglamento „Briuselis II a“ 23 straipsnio e ir f punktai, Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 38 straipsnio 1 dalies d ir e punktai.

²⁶⁵ 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *Barbara Mercredi prieš Richard Chaffe*, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829, 67–71 punktai.

²⁶⁶ 2015 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *P prieš Q*, C-455/15 PPU, ECLI:EU:C:2015:763.

²⁶⁷ Žr. 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406.

ne vykdymo valstybės teisme²⁶⁸.

Remiantis Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis, numatyta galimybė atsisakyti vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą dėl jurisdikcijos taisyklių pažeidimo bei nesuderinamų teismų sprendimų iš esmės tomis pačiomis sąlygomis, kaip tai yra numatyta galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje. Šioje redakcijoje išskirtų sprendimų, t. y. susijusių su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis, vykdymui remiantis Pasiūlymo nuostatomis turėtų būti taikomos bendros taisyklės kaip ir kitoms byloms, patenkančioms į Reglamento „Briuselis II a“ taikymo sritį. Atsižvelgiant į tai, praktinis kitose valstybėse priimtų sprendimų nepripažinimas ir nevykdymas dėl to, kad šie yra nesuderinami su sprendimais, vėliau priimtais vykdymo ar kitoje valstybėje narėje, turėtų būti įgyvendinamas remiantis iki šiol formuojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo, išskyrus bylas, susijusias su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis, kurioms remiantis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis numatytas specialus režimas.

Vertinant galimus sprendimų pripažinimo ir vykdymo trukmės pasikeitimus, remiantis Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo nuostatomis, sprendimų dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo vykdymas gali sulėtėti lyginant su galiojančiomis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis dėl to, kad Projekte numatyta galimybė šaliai, kurios atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, prieštarauti sprendimo vykdymui nustatytais pagrindais (viešosios tvarkos pažeidimo, procedūrinių teisių pažeidimo, prieštaravimo anksčiau priimtam sprendimui). Tuo tarpu visų kitų su tėvų pareigomis vaikams susijusių sprendimų atžvilgiu vykdymo procedūra turėtų vidutiniškai sutrumpėti, kadangi jų atžvilgiu egzekvatūros procedūra panaikinama, ir vykdymo valstybės teismas, užuot kiekvienu atveju turėjęs tikrinti, ar kitos valstybės narės teismo sprendimas yra vykdytinas, šią procedūrą atliks tik esant šalies, kurios atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, prašymu. Be to, bet kuri šalis gali apskųsti ne sprendimą vykdyti kitos valstybės narės teismo sprendimą, o tik sprendimą dėl prašymo atsisakyti vykdyti tokį sprendimą. Tikėtina, kad tokia tvarka sumažins galimybes piktnaudžiauti vilkinant teismo procesą.

---

²⁶⁸ 2010 m. liepos 1 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Povse*, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673, 79 punktas.

4 SKYRIUS. VAIKO IŠKLAUSYMAS

Vaiko išklausymo klausimas bylose dėl tėvų pareigų buvo itin svarbus rengiant Pasiūlymą. Tai lėmė keletas priežasčių. Kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, įvairiose šalyse skirtingai aiškinami pagrindai, dėl kurių gali būti nepripažįstami kitose valstybėse narėse priimti teismo sprendimai, visų pirma susiję su vaiko išklausymu. Sunkumų kyla todėl, kad valstybėse narėse taikomos nevienodos vaiko išklausymo taisyklės, ir valstybės, vaikų išklausymui taikančios griežtesnius standartus nei valstybė narė, kurioje priimtas teismo sprendimas, pagal dabartinę tvarką skatinamos atsisakyti jį vykdyti ar suteikti egzekvatūrą, jei vaiko išklausymo aplinkybės neatitinka jų taikomų standartų. Atitinkamai, rengdama Pasiūlymą, Komisija siekė atsižvelgti į šias problemas ir dalį jų išspręsti keičiamomis taisyklėmis.

Šiame skyriuje analizuojamas vaiko išklausymo reikalavimo reglamentavimas tarptautinėje ir ES teisėje, identifikuojami galiojančio reglamento nuostatų ir Pasiūlymo nuostatų skirtumai, analizuojama valstybių praktika²⁶⁹ bei vertinama siūlomų pakeitimų įtaka Lietuvos teisinei sistemai ir praktikai.

4.1. Vaiko išklausymo reikalavimas tarptautinėje ir ES teisėje

Kaip nurodė Jungtinių Tautų vaiko teisių komitetas, „pagal nusistovėjusias tradicijas vaikas buvo laikomas priklausomu, nematomu ir pasyviu šeimos nariu. Tik neseniai vaikas tapo „matomas“ ir kuo toliau, tuo labiau stengiamasi jam sudaryti daugiau galimybių būti išklausytam ir gerbiamam“²⁷⁰. Iš tiesų, tradiciškai vaikai buvo atribojami nuo civilinio proceso, siekiant juos apsaugoti nuo bylinėjimosi, kadangi šeimos ginčai paliečia vaikams skaudžius klausimus.

Tačiau santykis tarp vaiko, šeimos ir valstybės evoliucionavo, ir kuo toliau, tuo labiau tapo pripažįstama, kad būtina pasiekti balansą tarp vaiko apsaugos ir jo dalyvavimo civilinėse bylose²⁷¹. Tokiu būdu XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais teisėje savo vietą rado pareiga išklausti vaiko nuomonę teismo procese ir į ją atsižvelgti pagal vaiko amžių ir brandą.

Tarptautinėje teisėje šiuo atžvilgiu itin svarbi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, priimta 1989 metais. Konvencijos 12 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad valstybės, šios konvencijos dalyvės, „garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio“. Tolesnė 12 straipsnio 2 dalis papildo, kad „vaikui būtina suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teisminio ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka“. Jungtinių Tautų vaiko teisių

---

²⁶⁹ Apie valstybių praktiką išklausančius vaikus civiliniame procese 2017 m. turėtų pasirodyti specialiai šiam klausimui skirta knyga, vaikų teisę būti išklausytiems šeimos bylose analizuojanti lyginamuoju aspektu. Žr. *Daly A. The Right to be Heard: Children, Autonomy and the Courts*. Surrey: Ashgate, 2017.

²⁷⁰ Report on the fifth session of the UN Committee on the Rights of the Child, January 1994, CRC/C/24, Annex V, p. 63.

²⁷¹ *Daly A. The Right of Children to be Heard and the Emerging Law of the European Convention on Human Rights // International Journal of Human Rights*, 2011, Vol. 15(3), p. 441–461.

komitetas 12 straipsnį yra įvardijęs bendru esminės svarbos principu, susijusiu su visų Vaiko teisių konvencijos aspektų įgyvendinimu ir su visų kitų straipsnių aiškinimu²⁷².

Vaiko teisė būti išklaustyta įtvirtinta ir Europos Sąjungos teisėje. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos²⁷³ 24 straipsnyje (Vaiko teisės) nurodoma, kad „vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą. Jie gali laisvai reikšti savo nuomonę. Sprendžiant su vaikais susijusius klausimus, į jų nuomonę atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą“²⁷⁴. Remiantis Chartijos nuostatų paaiškinimais, ši nuostata yra kilusi iš visų valstybių narių ratifikuotos jau minėtos Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnio, formuluojamo beveik tais pačiais žodžiais kaip ir Chartijos tekstas²⁷⁵.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija tiesiogiai neįtvirtina vaiko teisės būti išklaustyta. Visų pirma tai sąlygota konvencijos priėmimo laiko – 1950 m., kai buvo priimta ši konvencija, vaiko teisės tarptautiniu lygiu dar nebuvo įsitvirtinusios. Vis dėlto konvencija laikoma „gyvuju instrumentu“, kurio aiškinimas plėtojasi kartu su socialiniais santykiais, ir šiuo metu teigiama, kad EŽTK 8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) bei 6 straipsnis (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) gali būti aiškinami siejant juos su vaiko teise būti išklaustyta civiliniame procese²⁷⁶. Paminėtina ir tai, kad Europos Tarybos Ministrų Komitetas 2010 m. gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo²⁷⁷ taip pat pabrėžia vaiko išklausymo teismo procese svarbą, priimant geriausiai vaiko interesus atitinkantį sprendimą bylose dėl tėvų pareigų. Šiose gairėse taip pat pateikiama nemažai pasiūlymų, kaip tinkamai organizuoti ir vykdyti vaikų išklausymą.

Vaiko teisė būti išklaustyta patvirtinama ir tarptautinių (regioninių) teismų jurisprudencijos, tačiau ne kaip absoliuti teisė. 2003 m. liepos 8 d. sprendime *Sahin prieš Vokietiją*²⁷⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas vaiko teisę būti išklaustyta aiškino per tėvo teisę į vaiko nuomonės išklausymą bylose, kuriose sprendžiama dėl bendravimo su tėvu. Nors pirmajame EŽTT sprendime tokia tėvo teisė buvo pripažinta, Didžioji kolegija nusprendė priešingai. Didžiosios kolegijos nuomone, bylą dėl vieno iš tėvų, neturinčio globos teisių, bendravimo su vaiku sprendžiantis teismas neturėtų būti įpareigotas visuomet išklausti vaiką teismo posėdyje ir turėtų turėti diskreciją įvertinti poreikį

---

²⁷² Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas, 2002, p.113. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/edukologijos/Vaiko_teisiu_konvencijos_igyvendinimo_vadovas.pdf> [žiūrėta 2016-08-24].

²⁷³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija // OJ C 326, 26 10 2012, p. 391–407.

²⁷⁴ 1996 m. sausio 25 d. Europos konvencijos dėl vaiko teisių įgyvendinimo 3 straipsnyje ir 2003 m. gegužės 15 d. Europos konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais 6 straipsnyje taip pat įtvirtinta vaiko teisė gauti informaciją, konsultacijas ir išreikšti savo nuomonę teismo procesuose.

²⁷⁵ 24 straipsnio paaiškiniame nurodyta: „Šis straipsnis yra grindžiamas Niujorko vaiko teisių konvencija, pasirašyta 1989 m. lapkričio 20 d. ir ratifikuota visų valstybių narių, be kita ko, šios Konvencijos 3, 9, 12 ir 13 straipsniais.“

²⁷⁶ *Daly A. The Right of Children to be Heard and the Emerging Law of the European Convention on Human Rights // International Journal of Human Rights, 2011, Vol. 15(3), p. 441–461.*

²⁷⁷ 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/RCZKRWRE.PDF>> [žiūrėta 2016-08-25].

²⁷⁸ 2003 m. liepos 8 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *Sahin prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 30943/96). Šios bylos 73 punkte Teismas nurodė: „Būtų perdėta sakyti, kad nacionaliniai teismai visada privalo teisme išklausti vaiką sprendžiant bendravimo su vienu iš tėvų, neturinčiu globos teisės, klausimą, nes tai gali priklausyti nuo konkrečių kiekvienos bylos aplinkybių, deramai atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandumą.“

išklaudyti, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes bei atitinkamo vaiko amžių ir brandos lygį²⁷⁹.

2016 m. spalį priimtame sprendime *Iglesias Casarubios and Cantalapiedra Iglesias prieš Ispaniją*²⁸⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas vaiko išklaudyto reikalavimą taip pat vertino EŽTK 6 straipsnio kontekste ir laikėsi kiek kitokios pozicijos nei *Sahin prieš Vokietiją* byloje. Šioje byloje spręsta dėl vaikų teisės būti išklaudytiems tėvų skyrybų byloje, kurios šalimis jie tiesiogiai nebuvo. Teismas konstatavo, kad vaikai buvo trečiosiomis šalimis, ir reikalavimą išklaudyti vaikus tyrė per motinos teisę į teisingą teismą. Išnagrinėjęs aplinkybes, Teismas konstatavo EŽTK 6 straipsnio pažeidimą ir nurodė, kad nors teismas ir gali nuspręsti, jog vaiko išklaudyti nebūtina (pvz., dėl to, kad vaikas negeba formuoti savo pozicijos ar vienas tėvų juo manipuliuoja), vis dėlto, jei vaikas prašo būti išklaudytas, o teismas nepatenkina tokio prašymo, teismas tokį atsisakymą turi tinkamai argumentuoti.

Sprendime *Aguirre Zarraga*²⁸¹, kuriame nagrinėtas ginčas dėl vaiko globos ir nacionalinio teismo pareigos išklaudyti vaiką apimties, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taip pat laikėsi pozicijos, kad Chartijoje įtvirtinta vaiko teisė reikšti savo nuomonę nesukuria absoliučios teismo pareigos kiekvienoje grobimo byloje ją išklaudyti. Teisingumo Teismas nurodė, kad Chartijos 24 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad vaikai galėtų laisvai išreikšti savo nuomonę ir kad į taip išreikštą nuomonę būtų atsižvelgta sprendžiant su jais susijusius klausimus, tačiau tik „pagal jų amžių ir brandą“, o 2 dalimi reikalaujama pirmiausia vadovautis vaiko interesais, kai atliekami visi su vaikais susiję valstybės ar privačių institucijų veiksmai, taigi šie interesai gali pateisinti, kad vaikas nebus išklaudytas. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, Teisingumo Teismas konstatavo, kad sprendimą dėl vaiko grąžinimo turintis priimti teismas turi įvertinti reikalingumą išklaudyti vaiką, nes konfliktai, kuriuos sprendžiant reikia priimti sprendimą dėl vaiko globos suteikimo vienam iš jo tėvų, ir su tuo susijusi įtampa yra situacijos, kuriomis vaiko išklaudyimas, ypač tada, kai reikia, kad jis fiziškai atvyktų į teismą, gali pasirodyti netinkamas ir net žalingas vaiko, kuris dažnai patiria minėtą įtampą ir kenčia nuo jos neigiamo poveikio, psichinei sveikatai. Taigi, nurodė Teisingumo Teismas, nors išklaudyimas yra vaiko teisė, jis negali būti absoliuti pareiga ir turi būti įvertintas kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į su vaiko interesais susijusius reikalavimus, kaip nustatyta Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 2 dalyje. Šioje byloje svarbu buvo tai, kad nors vaikas galiausiai nebuvo išklaudytas, nacionalinėmis procesinėmis priemonėmis ir tarptautinio teismų bendradarbiavimo instrumentais jam buvo sudaryta reali ir veiksminga galimybė savo nuomonę išreikšti (tačiau šia galimybe vaikas nepasinaudojo).

---

²⁷⁹ Plačiau apie šią ir kitas EŽTT bylas nagrinėjamos srityse žr. *Daly A. The Right of Children to be Heard and the Emerging Law of the European Convention on Human Rights // International Journal of Human Rights, 2011, Vol. 15(3), p. 441–461.*

²⁸⁰ 2016 m. spalio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Iglesias Casarubios and Cantalapiedra Iglesias prieš Ispaniją* (peticijos Nr. 23298/12).

²⁸¹ 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *Joseba Andoni Aguirre Zarraga prieš Simone Pelz, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828.*

4.2. Vaiko išklausymas pagal Reglamentą: galiojančios redakcijos ir Pasiūlymo skirtumai

Vaiko išklausymo pareiga yra įtvirtinta ir šiuo metu galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“, o Pasiūlyme siūloma šią pareigą dar labiau stiprinti. Atitinkamai, svarbu identifikuoti siūlomus pakeitimus bei įvertinti jų poveikį nacionalinei teisei ir praktikai.

4.2.1. Vaiko išklausymas galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“

Reglamento „Briuselis II a“ 19 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad vaiko išklausymas vaidina svarbų vaidmenį taikant šį reglamentą, o 33 konstatuojamojoje dalyje apskritai pabrėžiama, kad šiuo reglamentu pripažįstami Pagrindinių teisių chartijos principai ir jų laikomasi, visų pirma siekiant užtikrinti pagarbą pagrindinėms vaiko teisėms, išdėstytoms šios chartijos 24 straipsnyje. Reglamente „Briuselis II a“ yra keturios nuostatos, kuriose numatyta, kad vaikui turi būti suteikta galimybė būti išklausytam, t. y. 11 straipsnio 2 dalis ir 42 straipsnio 2 dalies a punktas, kurie skirti neteisėtai išvežtam arba laikomam vaikui grąžinti, 23 straipsnio b punktas, susijęs su teismo sprendimų dėl tėvų valdžios nepripažinimo pagrindais, ir 41 straipsnio 2 dalies c punktas, skirtas teismo sprendimui dėl bendravimo teisių pripažinti.

Bene pagrindiniu šiuo aspektu laikytinas Reglamento 11 straipsnis, kurio 2 dalyje įtvirtinama, kad, taikant 1980 m. Hagos konvencijos²⁸² 12 ir 13 straipsnius, užtikrinama, kad vaiko grąžinimo proceso metu vaikui būtų suteikta galimybė būti išklausytam, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl jo amžiaus ar brandumo laipsnio. Šis išklausymas labai svarbus – jei teismas nustato, kad vaikas prieštarauja grąžinimui ir jau yra sulaukęs tokio amžiaus ir brandos, kai tikslinga atsižvelgti į jo nuomonę, gali būti atsisakyta grąžinti vaiką (1980 m. Hagos konvencijos 13 str.).

Būtina pabrėžti, kad galiojantis Reglamentas „Briuselis II a“ nenumato bendros pareigos išklausti vaiką visais atvejais (kitose pagal Reglamentą nagrinėjamosiose bylose) – Reglamento 11 straipsnyje įtvirtintas vaiko išklausymas siejamas su 1980 m. Hagos konvencijos 12 ir 13 straipsnių taikymu (išklausymas vaiko grobimo byloje). Atitinkamai gali kilti klausimų, ar vaiko išklausymas būtinas ir reikalingas taikant, pavyzdžiui, Reglamento „Briuselis II a“ 15 straipsnį (bylos perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą). Remiantis šiuo straipsniu, išimties tvarka valstybės narės teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, manydami, kad kuris nors kitos valstybės narės, su kuria vaiką sieja konkretus ryšys, teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą ar kurią nors konkrečią jos dalį, ir jei tai labiausiai atitinka vaiko interesus, gali nuspręsti perduoti bylą nagrinėti į kitą valstybę. Toks perdavimas neabejotinai svarbus vaikui, ypač vyresniam, tačiau minėta Reglamento nuostata nenurodo, kad vaiko nuomonė turi būti išklausoma ar į ją atsižvelgiama.

Reglamento 23 straipsnis, numatantis teismo sprendimų, susijusių su tėvų pareigomis, nepripažinimo pagrindus, nurodo, kad teismo sprendimas, susijęs su tėvų pareigomis, nepripažįstamas, jeigu, išskyrus skubius atvejus, jis buvo priimtas nesuteikus vaikui galimybės būti išklausytam teisme, pažeidžiant pagrindinius valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, proceso principus (23 straipsnio (b) punktas). Ši galimybė yra sukėlus nemažai kitose valstybėse narėse priimtų sprendimų nepripažinimų. ES atlikto tyrimo duomenimis, Vokietijos, Italijos ir Vengrijos ekspertai

---

²⁸² Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų // Valstybės žinios, 2002-05-22, Nr. 51-1932.

nurodė, kad, remiantis nacionaline teismų praktika, abejonės dėl tinkamo vaikų išklausymo buvo esminis pagrindas, dėl ko buvo atsisakoma pripažinti kitoje valstybėje priimtus teismo sprendimus; Belgijos ekspertai patvirtino, kad jų šalies teisėjų nenoras išklausti vaikus ne kartą lėmė, kad teismai Vokietijoje (kur standartai griežtesni) nenoriai pripažino Belgijos teismų sprendimus²⁸³. Italijos teismų sprendimai taip pat neretai nepripažįstami Vokietijoje bei Austrijoje dėl vaiko išklausymo reikalavimo skirtingo vykdymo²⁸⁴. Tokios aplinkybės paskatino permąstyti vaiko išklausymo nuostatas rengiant Pasiūlymą.

4.2.2. Nuostatos dėl vaiko išklausymo Pasiūlyme

Pasiūlymas vaiko išklausymo pareigą mini 20 straipsnyje (Vaiko teisė pareikšti savo nuomonę) ir 24 straipsnyje (Vaiko išklausymas procese dėl grąžinimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją). Taip pat svarbu pastebėti, kad klausimai dėl vaiko išklausymo įtraukti į II priede pateiktą formą (53 straipsnyje nurodytas pažymėjimas dėl teismo sprendimų dėl tėvų pareigų, įskaitant dėl bendravimo teisių arba vaiko grąžinimo), kurioje turėtų būti nurodoma, ar vaikui buvo suteikta tikra ir veiksminga galimybė išreikšti savo nuomonę ir ar vaiko nuomonės buvo deramai paisoma.

Svarbiausias pakeitimas šiuo aspektu yra tai, kad Pasiūlymas numato naujo straipsnio dėl vaiko išklausymo įtraukimą:

20 straipsnis (naujas)

Vaiko teisė pareikšti savo nuomonę

Vykdydamos jurisdikciją pagal šio skyriaus 2 skirsnį [*Tėvų pareigos – aut. past.*], valstybių narių institucijos užtikrina, kad proceso metu vaikui, sugebančiam suformuluoti savo nuomonę, būtų suteikta tikra ir veiksminga galimybė ją laisvai išreikšti.

Institucija deramai paisy vaiko nuomonės, atsižvelgdama į jo amžių bei brandą, ir savo pastabas išdėsto sprendime.

Taigi vaiko teisė išreikšti savo nuomonę įtvirtinama kaip savarankiškas straipsnis, nesiejant jos su konkrečiu bylos ar proceso etapo tipu. Pagal Pasiūlymą vaikui, kuris jau sugeba išreikšti savo nuomonę, bus suteikta galimybė išsakyti savo mintis visose su juo susijusiose bylose. Kaip nurodoma Komisijos pranešime spaudai, tai visų pirma bus taikoma tais atvejais, kai deramasi dėl globos ir bendravimo teisių ir dėl vaiko grąžinimo, jei jį buvo pagrobęs vienas iš tėvų²⁸⁵. Taigi, lyginant su galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, pareiga suteikti galimybę išklausti vaiką bylose dėl tėvų pareigų plečiama, ją nustatant visose bylose dėl tėvų atsakomybės, ne tik vykdant grąžinimo procedūrą.

Visgi teismų praktikos požiūriu tai nėra itin inovatyvi nuostata, kadangi ir galiojant esamai Reglamento „Briuselis II a“ redakcijai nacionaliniai teismai dažnai tiria

---

²⁸³ Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Evaluation. European Commission, 2015, p. 29, 34, 43 – 44. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_ii_final_report_evaluation.pdf> [žiūrėta 2016-08-27].

²⁸⁴ Mokymų „ES teisėjų mokymai dėl Briuselio II a reglamento: nuo Pietų iki Rytų“ medžiaga. Milanas, 2016-06-17.

²⁸⁵ Europos Komisijos pranešimas spaudai „Komisija siūlo naujas taisykles, kad nagrinėjant tarpvalstybines šeimos bylas vaikai būtų apsaugoti geriau“. 2016 m. birželio 30 d.

vaiko nuomonę ir kitose su vaikais susijusiose bylose, nagrinėjamosiose vadovaujantis Reglamentu. 2014 m. Jungtinės Karalystės teismo sprendime *In the Matter of LC (Children)*²⁸⁶ teismas išklaušė vaikus (5–13 metų) siekdamas nustatyti, kuri vieta, vaikų supratimu, yra jų nuolatinė gyvenamoji vieta; keliose Jungtinės Karalystės teismo bylose vaikai buvo išklaustyti sprendžiant dėl bylos perdavimo kitos valstybės teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą (Reglamento 15 straipsnio kontekste)²⁸⁷.

Pažymėtina, kad Pasiūlymas aiškiau nei galiojanti Reglamento „Briuselis II a“ redakcija išskiria pareigą suteikti vaikui galimybę išsakyti savo nuomonę („valstybių narių institucijos užtikrina“) ir atsižvelgimą į jo nuomonę („institucija deramai paiso“). Viena vertus, vaikas turi būti išklausomas. Kita vertus, vaiko nuomonė nėra pakankamas pagrindas ir motyvas priimti sprendimą. Kaip nurodo Pasiūlymo aiškinamasis memorandumas, Pasiūlymas grindžiamas principu, kad į vaiko nuomonę turi būti atsižvelgiama su juo susijusioje byloje, jei tai atitinka jo amžių ir brandą ir neprieštarauja jo interesams. Taigi pareiga suteikti vaikui galimybę išsakyti savo nuomonę yra kur kas griežtesnė nei pareiga atsižvelgti į nuomonę, kuri akivaizdžiai yra sąlyginė ir leidžia institucijai atsižvelgti ir į kitus bylos aspektus.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pasiūlymas pabrėžia teisėjo pareigą argumentuoti sprendimą (ne)atsižvelgti į vaiko nuomonę – „institucija deramai paiso vaiko nuomonės, atsižvelgdama į jo amžių bei brandą, ir *savo pastabas išdėsto sprendime*“. Tokia nuostata atitinka 2010 m. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo²⁸⁸ pateiktą rekomendaciją, kad teismo sprendimai ir nuosprendžiai, susiję su vaikais, turėtų būti deramai argumentuoti ir paaiškinti vaikams jiems suprantama kalba, ypač tie sprendimai, kuriuos priimant vaiko nuomone ir požiūriu nebuvo vadovautasi.

4.3. Vaiko išklausymas nacionalinėje teisėje

Dėl vaiko išklausymo pareigos apimtys

Vaikai turi teisę būti išklaustyti visose ES valstybėse narėse. Visgi šios teisės įgyvendinimas labai skiriasi. Štai Belgijoje teismas turi pareigą pasiūlyti vaikui būti išklausytam, tačiau ne pareigą išklaustyti vaiką; Bulgarijoje numatoma pareiga išklaustyti vaiką, tačiau įgyvendinti šią pareigą neretai kliudo tradicijos bei kultūriniai įsitikinimai; Maltoje teisė būti išklausytam aiškinama per nuomonės reiškimo laisvę; Prancūzijoje teismas savo sprendime turi nurodyti, ar ir kokia apimtimi buvo atsižvelgta į vaiko nuomonę ir pan.²⁸⁹

²⁸⁶ Jungtinės Karalystės teismo sprendimas *In the Matter of LC (Children); In the Matter of LC (Children)* (No 2) [2014] UKSC 1.

²⁸⁷ Jungtinės Karalystės teismo sprendimas *Medway Council prieš JB & Ors* [2015] EWHC 3064 (Fam) (26 October 2015) ir Jungtinės Karalystės teismo sprendimas *CK (Children)* (Care Proceedings, Habitual Residence, Article 15) [2015] EWHC 2666 (Fam). *Medway Council* byloje buvo išklaustyti septyni vaikai, kurių du vyriausi griežtai prieštaravo bylos perdavimui nagrinėti Slovakijos teismui ir išreiškė aiškų norą likti Jungtinėje Karalystėje. *CK (Children)* byla buvo susijusi su Lietuva – motina ir jos keturi vaikai buvo Lietuvos piliečiai. Kilus klausimui, ar Lietuvos teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą, buvo išklaustyti vaikai ir atsižvelgta į jų nuomonę.

²⁸⁸ 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/RCZKRWRE.PDF>> [žiūrėta 2016-08-25]. Žr. 49 punktą.

²⁸⁹ *Lembrechts S.* The right of the child to be heard in national legal systems. Prezencija, 2016-05-30.

Lietuvoje vaiko išklusymą reguliuoja Civilinis kodeksas²⁹⁰ bei Civilinio proceso kodeksas²⁹¹. Civilinio kodekso 3.164 straipsnis (Nepilnamečio vaiko dalyvavimas užtikrinant jo teises) įtvirtina, kad kai sprendžiamas bet koks su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustytas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą ir priimant sprendimą į jo norus turi būti atsižvelgta, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams. Sprendžiant klausimą dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo ar įvaikinimo, į vaiko norus turi būti atsižvelgiama išskirtinai.

Civilinio proceso kodekso 380 straipsnis (Vaikų dalyvavimas teismo posėdyje) numato, kad kai sprendžiamas bet kuris su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustytas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą. Priimant sprendimą turi būti atsižvelgta į vaiko nuomonę, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams. Vaiko nuomonė gali būti išreikšta žodžiu, raštu arba kitais vaiko pasirinktais būdais. Kaip matome, Lietuvos teisės aktai jau šiuo metu numato pareigą išklausti vaiką sprendžiant bet kurią su juo susijusį klausimą bei pareigą atsižvelgti į jo nuomonę.

Šiame kontekste taip pat derėtų atkreipti dėmesį, kad nei Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje, nei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nenumatyta jokia žemiausia amžiaus riba, nuo kurios vaikas turi teisę laisvai reikšti savo pažiūras. Atvirkščiai, kaip nurodo Jungtinių Tautų vaiko teisių komitetas, toks nustatymas yra nepageidaujamas²⁹². Atitinkamai, nei Reglamentas „Briuselis II a“, nei Lietuvos nacionalinė teisė nenumato, kelerių metų amžiaus sulaukęs vaikas turi būti išklausomas.

ES valstybių narių praktika netolygi. Dalyje ES valstybių nustatoma minimali amžiaus riba, nuo kurios vaikas turi būti išklausomas (jaunesni gali būti išklaustyti, jei teismo nuomone, jie pakankamai subrendę). Suomijoje vaikai privalomai išklausomi nuo 15 m. (kai kurioms byloms numatyta mažesnė amžiaus riba), Kipre – nuo 14–16 m., Vokietijoje, Vengrijoje, Portugalijoje, Ispanijoje ir Airijoje – nuo 14 m., Belgijoje, Olandijoje, Italijoje, Suomijoje (kai klausimas susijęs su globa ir bendravimu su vienu iš tėvų) – nuo 12 m., Austrijoje, Bulgarijoje, Rumunijoje – nuo 10 m.²⁹³

Vis dėlto ši riba nereiškia, kad neišklausomi jaunesni vaikai. ES valstybių narių teismų praktikoje galima rasti bylų, kuriose išklausomi vaikai nuo 3 m. amžiaus²⁹⁴. Kita vertus, Latvijos teismai garsioje byloje *X prieš Latviją* laikėsi pozicijos, jog trejų metų vaikas dar nėra pasiekęs tokio amžiaus ir brandos, kad galėtų išreikšti savo nuomonę dėl gražinimo į valstybę, iš kurios buvo išvežtas. Tam pritarė ir Europos Žmogaus Teisių Teismas²⁹⁵.

---

²⁹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

²⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340.

²⁹² Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas, 2002, p.120. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/edukologijos/Vaiko_teisiu_konvencijos_igyvendinimo_vadovas.pdf> [žiūrėta 2016-08-24].

²⁹³ *Lembrechts S.* The right of the child to be heard in national legal systems. Prezenciacija, 2016-05-30.

²⁹⁴ Vokietijoje vaikai išklausomi nuo trejų metų. Žr. *Meysen T.* Ensuring probative value of children statements: Germany. Conference on Handling Child Evidence within the Framework of a Child-friendly Justice System, 2015. Konferencijos skaidrės. Taip pat žr. Jungtinės Karalystės teismo sprendimą *Medway Council prieš JB & Ors* [2015] EWHC 3064 (Fam) (26 October 2015). Šioje byloje išklausti septyni vaikai, kurių jauniausiems buvo treji ir ketveri metai.

²⁹⁵ 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *X prieš Latviją* (peticijos Nr. 27853/09).

Tačiau jei vaikas kiek vyresnis (ypač jei sulaukęs penkerių), nacionaliniai teismai linkę jį išklausti. Vienoje bylų Airijos teismas, spręsdamas dėl šešiamečio berniuko galimybės formuoti savo pažiūras, preziumavo, kad tokio amžiaus vaikas geba tai daryti²⁹⁶. Italijos kasacinis teismas yra pasisakęs, kad kai klausimas kyla dėl dešimtmečio vaiko, negalima preziumuoti, kad būtų netinkama išklausti tokio amžiaus vaiko, tai jau turėtų būti įrodyta²⁹⁷. Tuo tarpu dėl keturmečio vaiko šis Italijos teismas buvo kitos pozicijos: teismo nuomone, keturmečio vaiko išklausymas nebuvo būtinas dėl mažo amžiaus²⁹⁸. Lyginamųjų tyrimų duomenimis, Švedijoje, Danijoje, Jungtinėje Karalystėje vaikai įprastai išklausomi nuo 6 m. amžiaus, Prancūzijoje – nuo 7–13 m., Estijoje – nuo 10 m., Kroatijoje ir Čekijoje nuo 12 m.²⁹⁹

Kaip minėta, Lietuvoje taip pat nenumatyta amžiaus riba, nuo kurios vaikai išklausomi³⁰⁰. Laikoma, jog svarbiausia, kad vaikas sugebėtų suformuluoti ir išreikšti savo poziciją. Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pateikęs tam tikras gaires vaiko pasisakymams ir nuomonei vertinti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, visais atvejais teismas, aiškindamasis vaiko pažiūras ir norus, turi išsiaiškinti, ar vaikas pakankamai brandus, kad juos suformuluotų ir išreikštų. Teismas, suabejojęs vaiko gebėjimu suformuluoti ir išreikšti savo pažiūras, gali į teismo posėdį pakviesti ekspertą psichologą³⁰¹. Siekdamas nustatyti, ar vaikas pakankamai brandus, kad suformuluotų ir išreikštų savo pažiūras ir nuomonę, teismas gali paskirti psichologinę ekspertizę³⁰².

Dėl pareigos atsižvelgti į vaiko nuomonę

Kaip jau nurodyta, vaiko išreikšta nuomonė nesaisto teismo. EŽTT praktikoje laikomasi pozicijos, kad vaiko noras yra tik vienas reikšmingų įrodymų, būtina įvertinti ir kitas svarbias aplinkybes³⁰³. Byloje *Raw and Others prieš Prancūziją*³⁰⁴ EŽTT nurodė, kad nors taikant Reglamentą „Bruselis II a“ vaiko nuomonės turi būti išklaudyta ir jos turi būti

²⁹⁶ Airijos teismo sprendimas: High Court, judgment of 03/12/2008 [2008] IEHC 382 *N. / N.* (hearing a child).

²⁹⁷ Italijos teismo sprendimas: Corte di Cassazione, decision n. 17201, 11/8/2011.

²⁹⁸ Italijos teismo sprendimas: Corte di Cassazione, decision n. 1527, 23/1/2013.

²⁹⁹ *Lembrechts S.* The right of the child to be heard in national legal systems. Prezenciacija, 2016-05-30.

³⁰⁰ Remiantis vyraujančia tarptautine pozicija, ji ir neturėtų būti nustatyta. 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo (prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/RCZKRWRE.PDF>> [žiūrėta 2016-08-25]) nurodoma, kad vaikui neturėtų būti neleidžiama būti išklaustyti vien dėl jo amžiaus. Jei vaikas imasi iniciatyvos būti išklaustas su jo interesais susijusioje byloje, teisėjas, išskyrus atvejus, kai tai daroma vaiko labui, neturėtų atsisakyti išklausti vaiką ir turėtų išklausti jo nuomonę ir požiūrį su juo susijusiais klausimais nagrinėjamoje byloje (47 punktas).

³⁰¹ EŽTT yra pasisakęs, kad tam tikrais atvejais eksperto pasitelkimas būtinas. 2000 m. liepos 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendime *Elsholz prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 25735/94) Teismas nurodė, kad nacionalinis teismas, vertindamas penkiamečio vaiko nuomonę, jog jis nenori matytis su savo tėvu (nacionalinis teismas jai skyrė nemažą reikšmę), turėjo pasitelkti eksperto vertinimą – EŽTT manymu, tokie penkiamečio pareiškimai galėjo atsirasti dėl motinos įtakos ir neatspindėti vaiko „tikrųjų norų“.

³⁰² 2002 m. birželio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 35 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium“.

³⁰³ 2006 m. gegužės 9 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *C. prieš Suomiją* (peticijos Nr. 18249/02). Taip pat 2010 m. liepos 27 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Gineitienė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 20739/05).

³⁰⁴ 2013 m. kovo 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Raw and Others prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 10131/11).

paisoma, tai nereikia, kad vaiko prieštaravimas dėl grąžinimo yra pakankamas teismo sprendimui atsisakyti grąžinti vaiką.

Lietuvos teismų praktikoje taip pat išaiškinta, kad kiekvienu atveju, sprendžiant ginčus dėl vaikų, vaiko nuomonė, pareikšta dėl jo gyvenamosios vietos su vienu iš tėvų, nėra privaloma teismui, ji turi būti vertinama tik kartu su kitais duomenimis byloje, reikšmingų faktinių aplinkybių visumos kontekste³⁰⁵. Tokios pozicijos laikosi ir kitų valstybių narių teismai³⁰⁶. Šiuo atveju svarbus ir vaiko amžius – kaip buvo pastebėta vienoje Airijos teismo nagrinėtoje byloje, svaris, suteiktinas šešiamečio vaiko išreikštai nuomonei dėl to, kurioje šalyje jis norėtų gyventi, neabejotinai yra mažesnis nei tas, kuris suteiktinas penkiolikamečio nuomonei³⁰⁷.

Lietuvos teismai nagrinėjo keletą bylų, kur svarbus klausimas buvo vaiko nuomonė ir jai suteiktinas svaris. 2013 m. byloje Lietuvos apeliacinis teismas sprendė dėl teismo leidimo grąžinti nepilnametį vaiką išdavimo iš Lietuvos į Jungtinę Karalystę (vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta). Šioje byloje dešimtmetės mergaitės tėtis, neteisėtai laikantis ją Lietuvoje, prašė teismo taikyti Hagos konvencijos 13 straipsnio 2 dalyje numatytą išimtį ir atsisakyti grąžinti vaiką dėl to, kad vaikas prieštarauja grąžinimui ir yra sulaukęs tokio amžiaus ir brandos, kad į jo nuomonę tikslinga atsižvelgti. Pirmosios instancijos teismas bylos nagrinėjimo metu apklausė mergaitę ir neabejojo mergaitės gebėjimu savarankiškai formuluoti savo nuomonę, atsižvelgdamas į jos amžių. Visgi apeliacinis teismas laikėsi pozicijos, kad buvo būtina išnaudoti visas procesines galimybes vaiko, kuris prieštarauja dėl jo grąžinimo į kilmės vietos valstybę, brandai nustatyti, taigi, esant byloje specialių žinių poreikiui, skirti vaiko kompleksinį psichiatrinį-psichologinį vertinimą ar teismo ekspertizę šiuo klausimu. Dėl šios priežasties teismas paskyrė mergaitės kompleksinį psichiatrinį-psichologinį vertinimą, kurį pavedė atlikti Vaiko raidos centrui. Tyrimą atlikusios specialistės padarė išvadą, jog, atsižvelgiant į mergaitės pažintinių gebėjimų bei socialinės brandos išsivystymo lygį, amžiaus ypatumus bei individualias savybes, mergaitė nėra pajėgi be kitų asmenų įtakos suformuoti ir pagrįsti savo nuomonę, išreikšti savo valią. Apeliacinis teismas, nurodydamas, kad teisėjų kolegija neturi pagrindo nesivadovauti pateiktu Vaikų raidos centro vaiko kompleksiniu psichiatrinio-psichologiniu įvertinimu ir jo išvadamis, konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsisakė grąžinti mergaitę į Jungtinę Karalystę remdamasis Hagos konvencijos 13 straipsnio 2 dalyje numatytu pagrindu. Kita vertus, apeliacinis teismas sutiko, kad apskritai tokio amžiaus vaiko nuomonė, vertinant jo santykį su vaiką šiuo metu supančia fizine ir socialine aplinka, yra svarbi, ir visiškai

---

³⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *R. A. prieš A. A.*, bylos Nr. 3K-3-242/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *B. M. prieš M. M.*, bylos Nr. 3K-3-269/2013; 2014 m. gegužės 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis, priimta civilinėje byloje *J. S. prieš V. P.*, bylos Nr. 3K-3-308/2014.

³⁰⁶ Žr., pvz., Jungtinės Karalystės teismo sprendimą byloje *Re. D.* (Abduction: Rights of Custody) [2006] UKHL 51; taip pat Airijos teismo sprendimą: High Court, judgment of 03/12/2008 [2008] IEHC 382 N. / N. (hearing a child).

³⁰⁷ Airijos teismo sprendimas: High Court, judgment of 03/12/2008 [2008] IEHC 382 N. / N. (hearing a child). Lyginamieji tyrimai taip pat patvirtina, kad tai atvejais, kai bylose dėl vaiko grąžinimo tokiam grąžinimui prieštarauja vyresni vaikai (12–15 m.), šiai vaiko nuomonei suteikiamas kur kas didesnis svaris nei jaunesnių vaikų atveju. *Lembrechts S.* The right of the child to be heard in national legal systems. Prezentacija, 2016-05-30.

ignoruoti vaiko norą, nors ir nemotyvuotą, likti gyventi dabartinėje aplinkoje, būtų nepagrįsta³⁰⁸.

Kaip nurodoma doktrinoje, svarbu visada turėti omenyje, jog vien tik vaiko nesutikimas grįžti yra nepakankamas pagrindas ir motyvas atsisakyti jį grąžinti. Teismas turi visapusiškai įvertinti visas bylos aplinkybes, nes sprendimo dėl grąžinimo našta užkrauti vien tik pačiam nepilnamečiam asmeniui, net jei jis ir yra sulaukęs tokio amžiaus ir brandos, kad rekomenduojama atsižvelgti į jo nuomonę, yra neteisinga ir nesąžininga³⁰⁹. Be to, vaiko grobimo atveju sprendžiant dėl vaiko grąžinimo, vaiko nuomonė turi būti vertinama ir atsižvelgiant į paties Reglamento „Briuselis II a“ nuostatų, reguliuojančių grąžinimą, tikslus, kurių vienas – atgrasyti nuo vaikų grobimo³¹⁰.

Vis dėlto svarbu pastebėti, kad Lietuvoje nėra griežtos taisyklės ar nusistovėjusios praktikos dėl teismų pareigos išdėstyti savo argumentus, ar buvo atsižvelgta į vaiko nuomonę, ir jei nebuvo – dėl kokių priežasčių³¹¹. Kaip aptarta anksčiau, Pasiūlymo 20 straipsnio 2 dalis tokią pareigą nustato, reikalaudama, kad ginčą nagrinėjanti institucija savo pastabas dėl atsižvelgimo į vaiko nuomonę išdėstyti sprendime.

Dėl vaiko išklausymo būdų

1997 m. *Pranešimų apie žmogaus teises rengimo vadove* komentuojama, kad Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnio požiūriu vaikas gali būti išklausytas įvairiais būdais: tiesiogiai, per atstovą arba per atitinkamą instituciją. Galima pasirinkti bet kurią iš šių formų, kiekvienos jų paskirtis – suteikti vaikui geriausią būdą laisvai ir nevaržomai išreikšti savo pažiūras³¹².

Galiojantis Reglamentas „Briuselis II a“, kaip ir Pasiūlymas, nenustato vaiko išklausymo procedūros. Kaip nurodoma Pasiūlymo 23 konstatuojamojoje dalyje, Reglamento tikslas nėra nustatyti vaiko išklausymo tvarką, pavyzdžiui, ar vaiką išklauso asmeniškai teisėjas, ar specialiai parengtas ekspertas, vėliau informuojantis teismą. Atsižvelgdama į tai, kiekviena valstybė ši klausimą sureguliuoja nacionalinėje teisėje ir kiekvienu konkrečiu atveju galutinį sprendimą priima bylą nagrinėjantis teismas.

Dėl vaiko išklausymo būdų ir metodų Lietuvoje yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. 2002 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas apžvelgdamas įstatymų taikymą teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium³¹³ pabrėžė, kad teismo posėdyje išklausančiam vaiko pažiūras ir norus, be vaiko teisių apsaugos institucijos atstovo, gali būti kviečiamas pedagogas ir (ar) psichologas. Vaiko pažiūrų ir norų išklausymo laikui, teismo nuožiūra, gali būti

³⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje *L. A prieš S. A.*, bylos Nr. 2-6/2013.

³⁰⁹ *Pranešinė K. Jurisdikcijos nustatymo taisyklės ir jų taikymas bylose dėl tėvų pareigų vaikams pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 (Briuselis II a)*. Daktaro disertacija, 2014, p. 112.

³¹⁰ Airijos teismo sprendimas: High Court, judgment of 21/05/2008 [2008] IEHC 162 R. / R.

³¹¹ Atliekant Lietuvos teismų nagrinėtų bylų analizę, paieškos sistemoje rasta apie 10 vaikų grobimo bylų, kuriose taikytas Reglamentas. Daugumoje jų pagrindinis klausimas buvo susijęs su nuolatinės vaiko gyvenamosios vietos nustatymu. Tyrimo metu pavyko identifikuoti tik vieną bylą (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje *L.A v S.A.*, bylose Nr. 2-6/2013), kurioje teismas detaliau vertino vaiko nuomonę bei poreikį į ją atsižvelgti.

³¹² Manual on Human Rights Reporting Under Six Major International Human Rights Instruments, United Nations, 1997, p. 429. Prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/manualhrren.pdf> [žiūrėta 2016-08-25].

³¹³ 2002 m. birželio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 35 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium“.

pašalinamas iš teismo posėdžių salės kuris nors dalyvaujantis byloje asmuo (asmenys), o šiam sugrįžus į posėdžių salę, turi būti pranešti vaiko išreikšti norai. Pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, vaiko pažiūros ir norai išklausomi per atstovą tais atvejais, kai vaiko išklausymas teismo posėdyje prieštarautų vaiko interesams dėl vaiko jautrumo, sveikatos būklės ir pan. Vaiko pažiūros ir norai gali būti teismo išsiaiškinami pavedant tai padaryti valstybinei vaikų teisių apsaugos institucijai, vaiko pedagogams, auklėtojams ir kt.

Kitos ES valstybės laikosi panašių principų, tačiau, neabejotinai, nemažai reikalavimų dėl vaiko išklausymo procese būdų ir konkrečių metodų skiriasi (kas išklauso – teisėjas ar specialiai parengti psichologai, kur tai vyksta – teisme ar už jo ribų, įprastoje ar specialiai vaikams pritaikytoje aplinkoje (kai kuriose šalyse įrengiami specialūs kambariai, vaikui primenantys namų aplinką), kokia tvarka vadovaujamosi – apklausos ar dialogo ir kt.³¹⁴). Be to, skiriasi ir reguliavimo metodas – vienos valstybės, kaip ir Lietuvoje, vaiko išklausymas reguliuojamas civilinio proceso įstatymuose, kitose, pvz., Kroatijoje, priimti šiam klausimui skirti atskiri teisės aktai³¹⁵.

Pažymėtina, kad Pasiūlymo nuostatos reikalauja išklausti kiekvieną vaiką, galintį išreikšti savo nuomonę, net ir tais atvejais, kai fiziškai dalyvauti teismo procese jis negali – tokiu atveju turi būti rengiamos vaizdo konferencijos. Tai minima Pasiūlymo 23 konstatuojamojoje dalyje, kurioje nurodoma, kad prireikus vaiko išklausymas kitoje valstybėje narėje gali vykti taikant priemones, nustatytas 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose³¹⁶. Šis siūlomas pakeitimas yra reikšmingas užtikrinant tinkamą vaiko išklausymo principo įgyvendinimą dėl to, jog kai kuriais atvejais vaikas gali vengti išsakyti savo nuomonę girdint kitiems asmenims (tėvams ar pašalinams), be to, vaikas gali būti kitoje šalyje. Lietuvos atveju šis reikalavimas nereikalautų pakeitimų nacionalinėje teisėje, kadangi Civilinio proceso kodekso 175² str. suteikia galimybę naudoti vaizdo ir telekonferencijas civiliniame procese.

Svarbus Pasiūlymo aspektas yra tai, kad vaiko išklausymo aspektu nustatomas teisės sistemų tarpusavio pripažinimo reikalavimas. Šiuo metu, siekiant sprendimo pripažinimo ir vykdymo kitoje valstybėje narėje, kartais kyla problemų dėl skirtingos nacionalinių institucijų vaiko išklausymo praktikos, taip pat dėl teismų sprendimų,

---

³¹⁴ Škotijoje vaikai išklausomi ne teismo aplinkoje, o specialiuose vaikų apklausų kambariuose, specialiai parengtų asmenų (*Daly A. Hearing Children in Proceedings – What we Can Learn from Global Practice. 26 Seen and Heard 42, 2016*). Vengrijoje teisėjai retai vaikus išklauso tiesiogiai dėl nepakankamo, ypač psichologinių žinių, paruošimo (*Király L. The Hungarian court practice concerning the Brussels II bis Regulation // Župan M. (ed./ur.): Private International Law in the Jurisprudence of European Courts Family at Focus / Međunarodno privatno pravo u praksi europskih sudova – obitelj u fokusu. Faculty of Law J. J. Strossmayer University of Osijek, 2015, p. 82*). Taip pat žr. Training module on Parental responsibility in a cross-border context, including child abduction, Annex 5.6 by Martina Erb-Klünemann. Prieiga per internetą: <https://www.era-comm.eu/EU_Civil_Justice_Training_Modules/kiosk/pdf/EN_parental.pdf> [žiūrėta 2016-08-27] ir Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Evaluation. European Commission, 2015, p. 29–30, 34. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_iiia_final_report_evaluation.pdf> [žiūrėta 2016-08-27]; Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Analytical annexes, European Commission, 2015, p. 46–56.

³¹⁵ Croatian Regulation on methods of obtaining the child's opinion, OG 103/2015, 2/11/2015.

³¹⁶ 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose // OL L 174, 2001 6 27, p. 1–24.

priimtų neturint glaudaus ryšio su vaiku. Esant skirtingam nacionalinės teisės reglamentavimui bei galimybei nepripažinti sprendimų, valstybės kartais atsisako pripažinti kitos valstybės narės teismo priimtus sprendimus argumentuodamos, kad vaikas nebuvo tinkamai išklaustas, turint omenyje jų nacionalinės teisės standartus. Gana akivaizdi tokių standartų neatitikimo situacija kiltų, kai valstybei, kuri išklauso vaikus nuo trejų–ketverių metų (pvz., Vokietija), būtų pateikiamas sprendimas, priimtas kitoje valstybėje narėje, kurioje ir septynerių metų ar net vyresni vaikai (pvz., Kroatija³¹⁷) išklausomi ne visuomet. Toks standartų neatitikimas galėtų skatinti pirmąją valstybę nepripažinti antrosios valstybės teismo sprendimo. Visgi, manytina, kad Pasiūlymas reikalauja gerbti galimus teisinių sistemų neatitikimus ir leisti vykdyti kitos valstybės teismo sprendimą, priimtą laikantis jos nacionalinės teisės numatytų vaiko išklausymo standartų. Pasiūlyme panaikinant egzekvatūrą ir sustiprinant valstybių narių institucijų pareigą visais atvejais išklausti savo pažiūras gebančius formuluoti ir išreikšti vaikus, minėtos praktikoje kylančios problemos turėtų išsispęsti³¹⁸.

4.4. Pasiūlymo siūlomų pakeitimų dėl vaiko išklausymo poveikis Lietuvos teisei

Lyginant su galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, pareiga išklausti vaiką bylose dėl tėvų pareigų plečiama, ją nustatant visose bylose dėl tėvų atsakomybės, ne tik vykdant grąžinimo procedūrą. Tokia pozicija geriau užtikrina vaiko teises – jei teismo sprendimas priimtas vaiko neišklausius, kyla pavojus, kad jame nepakankamai atsižvelgta į vaiko interesus. Lietuvos teisės aktai jau šiuo metu numato pareigą išklausti vaiką sprendžiant bet kurį su juo susijusį klausimą bei pareigą atsižvelgti į jo nuomonę. Taigi, Pasiūlyme numatyta pareiga išklausti vaiką visose bylose, ne tik sprendžiant dėl jo grąžinimo, nesukeltų Lietuvos institucijoms papildomų pareigų, nei tų, kurios jau numatytos nacionalinėje teisėje.

Kita vertus, Pasiūlyme atskiriami du klausimai: pirma, teisėjas turi nustatyti, ar vaikui turi būti suteikta galimybė būti išklaustam (ji turėtų būti suteikta visuomet, kai vaikas yra pajėgus suformuluoti ir išreikšti savo nuomonę), ir, antra, kokią reikšmę derėtų teikti vaiko nuomonei (tai siejama su vaiko amžiumi ir branda). Priimant sprendimą ir išduodant atitinkamą pažymėjimą (Pasiūlymo Priedas II), abu šie aspektai turi būti užfiksuoti – nurodoma sprendime bei pažymima pažymėjime. Kaip aptarta, Lietuvoje nėra griežtos taisyklės ar nusistovėjusios praktikos dėl teismų pareigos išdėstyti savo argumentus, ar buvo atsižvelgta į vaiko nuomonę, ir jei nebuvo – dėl kokių priežasčių. Tai reiškia, kad teismų praktika turės būti koreguojama.

Pasiūlymu nekeičiamos valstybių narių taisyklės ir praktika dėl vaiko išklausymo tvarkos, tačiau jame nustatomas teisės sistemų tarpusavio pripažinimo reikalavimas. Kaip nurodoma Pasiūlymo aiškinamajame memorandume, tėvams, kurie siekia sprendimo pripažinimo kitoje valstybėje narėje, tai reiškia, kad tos šalies teismas neatsisakys jo pripažinti vien todėl, kad kitoje šalyje vaikas buvo išklaustas kitaip, ne pagal to teismo taikomus standartus. Pažymėtina, kad nors kiekvienos ES valstybės narės teisė numato tam tikras procesines garantijas dėl vaiko išklausymo, visgi manytina, kad

---

³¹⁷ Župan M., Hoško T. Operation of the Hague 1980 Child Abduction Convention in Croatia // Župan M. (ed./ur.): Private International Law in the Jurisprudence of European Courts Family at Focus / Međunarodno privatno pravo u praksi europskih sudova – obitelji u fokusu. Faculty of Law J. J. Strossmayer University of Osijek, 2015, p. 235;

³¹⁸ Plačiau žr. šios studijos 3 skyrių.

minimalių Europinių standartų nustatymas Pasiūlymo 20 straipsnyje būtų vertingas užtikrinant vieningą vaikų vertinimą valstybių narių teismų procesuose bei pasitarautų šio svarbaus klausimo harmonizavimui. Šiuo metu, kaip minėta, tokių bendrų standartų Pasiūlymas nenumato.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nors Pasiūlymo rengimo metu buvo svarstyta, galiausiai Pasiūlyme nebuvo padidintas mediatorių vaidmuo išklausančią vaiką. Vaiko išklausymas – itin delikatus klausimas, sukeliantis vaikui ne tik streso, bet ir galintis vėliau pabloginti santykius su „nepasirinktu“ tėvu. Dėl šios priežasties mediacijos pasitelkimas³¹⁹ vaiko išklausymo metu galėtų būti tinkama priemone, kuri paskatintų atkurti dialogą tarp vaiko tėvų, sumažintų galimą vieno iš tėvų įtaką veikiant vaiko nuomonę bei pagelbėtų sušvelninant vaiko santykius su „nepasirinktu“ tėvu. Mediatoriaus dalyvavimas turėtų padėti tėvams priimti vaiko nuomonę ir požiūrį, labiau įsiklausyti į vaiko jausmus, paskatinti bendradarbiauti vardan geriausių vaiko interesų³²⁰. Dabartinė Pasiūlymo redakcija tik mini, kad šalys gali būti skatinamos išbandyti mediaciją kaip alternatyvų ginčo sprendimo būdą (Pasiūlymo 23 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad kuo anksčiau proceso metu teismas išnagrinėja, ar siekdamas vaiko interesų šalys nori rasti priimtina sprendimą tarpininkaujant, su sąlyga, kad tokio būdu procesas nebūtų nepagrįstai vilkinamas)³²¹.

---

³¹⁹ Plačiau apie mediaciją šeimos bylose Europoje žr. *Paul C. The Role of Family Mediation in Matters of Parental Responsibility // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].*

³²⁰ Žr. *Pretelli, I. Child Abduction and Return Proceedings // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].*

³²¹ Vertėtų pažymėti, kad Pasiūlymas ribotai skatina pasirinkti mediaciją. Pasiūlymo 23 straipsnyje taip pat galėtų būti numatoma pareiga bendradarbiauti su teismais kitoje susijusioje valstybėje narėje siekiant apsvarstyti mediacijos galimybes ir kitoje šalyje. Be to, centrinės institucijos taip pat galėtų prisidėti skatinant mediaciją, pateikdamos informaciją apie mediacijos taikymą, pagelbėdamos surandant kvalifikuotus mediatorius, skleisdamos informaciją apie mediacijos galimybes, mediacijos metu priimtų sprendimų pripažinimą kitose valstybėse narėse (2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose. OJ L 136, 24.5.2008, p. 3iūly Taip pat žr. *Kruger T. Enhancing Cross-Border Cooperation // // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].*

5 SKYRIUS. VYKDYMO PROCESAS

Pagal Reglamentą „Briuselis II a“, vykdymo procedūrą reguluoja vykdymo valstybės narės nacionalinė teisė³²². Tačiau toks reguliavimas buvo kritikuojamas, kadangi, kaip svarstant šio reglamento įgyvendinimo problemas nurodė nacionaliniai ekspertai, tėvai ir ypač vaikai patiria sudėtingas, ilgas ir brangias procedūras įgyvendinant kitoje valstybėje narėje priimtus sprendimus. Negana to, ilgos procedūros ir išlaidos siekiant, kad sprendimas būtų įvykdytas kitoje valstybėje, nei jis yra priimtas, atgraso Europos Sąjungos piliečius pasinaudoti savo teise laisvai judėti Europos Sąjungoje³²³.

Atlikusi Reglamento „Briuselis II a“ įgyvendinimo vertinimą, Europos Komisija pažymėjo, kad tarp valstybių narių nėra bendros „vykdymo“ sampratos, jos atlieka sprendimų vykdymą pagal savo nacionalines taisykles, kurios numato galimybę atsisakyti vykdyti sprendimus įvairiais pagrindais, ir tai lemia skirtingas valstybių narių praktikas. Be to, kai kurie sprendimai dėl tėvų atsakomybės lieka taip ir neįgyvendinti dėl praktinių vykdymo procedūrų kliūčių. Dėl to asmenims, kurie susiduria su tarpvalstybinėmis bylomis dėl tėvų pareigų, sukuriama nežinomumas ir netikrumas, ar sprendimas kada nors bus įvykdytas³²⁴.

5.1. Nacionalinių vykdymo taisyklių skirtumai

Išties, nesant sutarimo tarp valstybių narių, kaip sprendimai dėl tėvų pareigų turėtų būti įgyvendinami, valstybių praktika yra labai skirtinga.

- *Skirtingų institucijų dalyvavimas*

Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse vykdymo procese būtina dalyvauja teismas, kitose – tik kai teismą pasitelkia bylos šalis. Tais atvejais, kai vykdymo procese visada dalyvauja teismas, jis ištraukia į procesą ir po sprendimo priėmimo, kai reikia jį vykdyti. Paprastai asmuo, kuris prašo vykdyti sprendimą, padengia vykdymo išlaidas. Tokiais atvejais, esant egzekvatūros procedūrai, teismas sprendimą tikrina du kartus: pirmą kartą, kai sprendžia dėl sprendimo pripažinimo ir vykdytinumo, antrą kartą – kai svarsto atsisakymo vykdyti pagrindus. Analogiškai tuomet kreditorius, siekdamas, kad sprendimas būtų įvykdytas kitoje valstybėje narėje, turi mokėti du kartus: vieną kartą – už egzekvatūros procedūrą, kitą kartą – už sprendimo vykdymą. Atsižvelgiant į tai, galima svarstyti apie egzekvatūros panaikinimo argumentą ir iš kitos pusės – jei teismams nustatoma pareiga vykdyti sprendimą (ir, esant nustatytoms sąlygoms, tikrinti sprendimo nepripažinimo ir nevykdymo pagrindus), egzekvatūros procedūra tampa iš

---

³²² Reglamento „Briuselis II a“ 47 straipsnio 2 dalis.

³²³ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktas.

³²⁴ Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Analytical annexes, European Commission, 2015, p. 37; Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktas.

esmės nereikalinga³²⁵. Pavyzdžiui, Austrijoje iki 1995 metų vykdymo procedūroje privalomai dalyvaujant teismui, egzekvatūros procedūra nebuvo taikoma.

Daugelyje valstybių narių yra įprasta praktika, kad teismas pasitelkiamas vykdymo procedūroje tik tais atvejais, kai šalis, kurios atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, kreipiasi į teismą siekdamas užginčyti vykdymą. Įvairiose valstybėse skirtingos institucijos pasitelkiamos vykdymui – šalia (arba be) teismo gali dalyvauti policija, antstoliai, vaiko teisių apsaugos institucijų ir kitų institucijų atstovai. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, Belgijoje bei Liuksemburge vykdymo procedūrą atlieka pareigūnai, vadinami *Huissier de Justice*³²⁶. Skiriasi ir vykdymo būdai³²⁷ – kai kuriose valstybėse siekiant, kad šalys vykdytų teismo sprendimo nurodymus, pasitelkiama mediacija³²⁸, ir tai atliekama arba per teismą, arba per socialines institucijas. Kai kuriais atvejais tėvams nustatomos sankcijos (bausmės arba įkalinimas) už sprendimo nevykdymą³²⁹, tuo tarpu yra valstybių, kur sprendimų vykdymas yra nesuderinamas su prievarta prieš vaikus³³⁰.

- *Vykdymo atsisakymas pagal nacionalinę teisę*

Kaip buvo užsiminta, tais atvejais, kai Europos Sąjungos lygmeniu nereguluojama vykdymo procedūra, o ji atliekama išimtinai pagal nacionalines taisykles, valstybės narės turi galimybę atsisakyti vykdyti kitoje valstybėje priimtą teismo sprendimą remdamosi nacionaliniais pagrindais. Daugumoje Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėse taisyklėse numatyta galimybė atsisakyti vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl to, kad pasikeitė vykdytinumą leidžiančios taisyklės, tačiau šių taisyklių turinys ir ribos tarp valstybių narių yra skirtingi. Daugelyje valstybių narių nacionalinėje teisėje dėl sprendimų, susijusių su šeimos teise, vykdymo numatyta, kad, pasikeitus aplinkybėms, sprendimas gali būti peržiūrėtas iš esmės. Taigi, tais atvejais, kai teismai turi vykdyti kitos valstybės priimtą sprendimą remdamiesi nacionalinėmis taisyklėmis, ir pasikeičia aplinkybės, teismai svarsto, ar peržiūrėti sprendimą iš esmės. Svarstant

---

³²⁵ *Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 20.*

³²⁶ Ten pat, p. 20.

³²⁷ Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007, p. 41. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

³²⁸ Belgijoje bei Suomijoje vykdant teismo sprendimus, susijusius su tėvų pareigomis vaikams, pirmiausia taikoma mediacija. Mediacija šiuo tikslu taip pat taikoma Austrijoje, Danijoje, Graikijoje ir Latvijoje. Žr. Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007, p. 41.

Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

³²⁹ Tiesioginis vykdymas pasitelkiant sankcijas būdingas bendrosios teisės jurisdikcijose ir taikomas Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Maltoje ir Kipre. Žr. Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007, p. 41. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

³³⁰ Austrijoje, Estijoje, Prancūzijoje ir Graikijoje vaikai gali prieštarauti sprendimų vykdymui, tačiau vykdymas bus teisėtas, jei tėvai juos įkalbės sprendimą vykdyti; Vokietijoje „subrendę“ nepilnamečiai (paprastai daugiau nei 14 metų amžiaus) negali būti verčiami vykdyti sprendimą. Žr. Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007, p. 41. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo scenarijus, Europos Komisijai Europos Parlamentas pateikė medžiagą, kuri rodo, kad praktikoje yra atveju, kai vykdymo priemonės, atliekamos vykdymo valstybėje narėje, gali būti ginčijamos remiantis nacionaline teise, ir ši teisminė peržiūra kartais apima ir pirminio kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo peržiūrą iš esmės, kadangi daugelyje valstybių narių numatyta galimybė vykdymo procedūroje ginčyti patį vykdomąjį dokumentą.

Pavyzdžiui, Vokietijoje, įgyvendinant 2004 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 805/2004, sukuriantį neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, kaip ir daugelyje kitų kontinentinių jurisdikcijų, teismas vykdymo procese pasitelkiamas pasirinktinai, t. y. skolininkas gali kreiptis į teismą prašydamas peržiūrėti vykdymo dokumento tinkamumą. Tokiai procedūrai įgyvendinti pagal minėtą reglamentą taikoma speciali procedūra – *Vollstreckungsabwehrklage*. Atsižvelgdamas į tai, kad Reglamentu dėl Europos vykdomojo rašto buvo panaikinta egzekvatūra, Vokietijos įstatymų leidėjas savo vykdymo procedūroje numatė galimybes peržiūrėti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą Vokietijos Federacijoje. Kadangi šiuo reglamentu buvo panaikinta egzekvatūra, tačiau nebuvo paliesta vykdymo procedūra, Vokietija teigia, kad tokios vykdymo taisyklės neprieštaruoja egzekvatūros panaikinimui³³¹.

Tokios praktikos kelia ypač daug problemų, kai, remiantis Reglamento „Briuselis II a“ taisyklėmis dėl jurisdikcijos, ši priklauso originalų sprendimą priėmusio teismo valstybei, bet nepriklauso sprendimą vykdančiai valstybei³³², nepaisant to, kad, remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu *Rinau* byloje³³³, nacionalinių teisės normų taikymas neturėtų pažeisti Reglamento „Briuselis II a“ veikimo.

Kalbant apie Lietuvoje sprendimų vykdymą reguliuojančias Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatas³³⁴, galima pastebėti, kad teismui galima apskūsti tik antstolio veiksmus, tačiau galimybė apskūsti patį pažymėjimą, esantį vykdymo pagrindu, nėra numatyta³³⁵.

Taip pat Europos Sąjungos valstybėse taikoma skirtinga praktika dėl vaiko atsisakymo vykdyti sprendimą reikšmės. Pavyzdžiui, Prancūzijoje sprendimas vykdomas bet kokiomis aplinkybėmis, net jei vaikas tam prieštarauja. Jei vaikas priešinasi, atsakingas vienas iš tėvų turi užtikrinti, kad sprendimas bus įvykdytas. Jei šis tėvas arba motina negali įtikinti vaiko, į procesą įtraukiamas mediatorius. Kai kuriose valstybėse pasitelkiamos prievartos priemonės prieš vaikus. Pavyzdžiui, Austrijoje tiesioginės prievartos priemonės gali būti naudojamos ne tik vykdamas sprendimus dėl globos, bet ir

---

³³¹ *Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur. Addressing Commission's Concerns // Law Working Paper Series, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010, p. 21.*

³³² Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1. punktas.

³³³ ESTT sprendimo *Rinau* byloje 82 punkte nurodyta: „Net jei reglamentu nesiekama suvienodinti įvairių valstybių narių materialinės ir procesinės teisės normų, vis dėlto svarbu, kad šių nacionalinių normų taikymas nepadarėtų žalos jo veiksmingumui (pagal analogiją dėl 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo žr. 1990 m. gegužės 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Hagen*, C-365/88, Rink. p. I-1845, 19 ir 20 punktus; 1995 m. kovo 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Shevill ir kt.*, C-68/93, Rink. p. I-415, 36 punktą ir 2004 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Turner*, C-159/02, Rink. p. I-3565, 29 punktą).“

³³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso VI dalis.

³³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 639 ir 643 straipsniai.

dėl bendravimo teisių. Vokietijoje tiesioginės prievartos priemonės prieš vaikus leidžiamos tik tais atvejais, kai vaiką reikia grąžinti, bet ne nustatant bendravimo teises, ir tik tais atvejais, kai tai neprieštarauja geriausių vaiko interesų principui ir nėra jokių kitokių galimybių įvykdyti sprendimą. Kai kuriose valstybėse nėra specialiai išskirta, ar prieš vaikus galima naudoti prievartos priemones (pvz., Bulgarijoje, Slovakijoje, Švedijoje), arba numatyta, kad prievartos priemonės gali būti taikomos tik prieš tėvus, bet ne vaikus (pvz., Graikijoje bei Jungtinėje Karalystėje)³³⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją*³³⁷ tais atvejais, kai neteisėtai veikia asmuo, su kuriuo gyvena vaikas, prievarta prieš vaiką nors ir nepageidautina, bet gali būti taikoma. Lietuvoje vaiko atsisakymas vykdymo procese neturi jokios įtakos, o vaiko paėmimas gali būti vykdomas ir jam pačiam prieštaraujant. Tačiau pabrėžtina, kad pačios vaiko paėmimo vykdymo priemonės turi būti parinktos atsižvelgiant į vaiko teises³³⁸.

- *Skirtingos vykdymo sąlygos ir skirtingų vykdymo priemonių naudojimas*

Vykdymo veiksmingumas daugiausia priklauso nuo to, kokiomis sąlygomis ir kokias priemones pasitelkiant jis yra įgyvendinamas. Valstybių praktika ir šioje srityje yra labai skirtinga. Pavyzdžiui, tarp valstybių egzistuoja dideli skirtumai dėl sprendimų įvykdymo terminų. Kaip jau buvo minėta, kai kuriais atvejais sprendimų, susijusių su vaiko padėtimi, vilkinimas gali turėti nepataisomų pasekmių. Kai kuriose valstybėse narėse numatytas terminas, per kurį su šeimos teise susiję sprendimai turi būti įvykdyti (pvz., Estijoje, Kipre bei Vengrijoje). Kitose valstybėse narėse numatyta, kad tokie sprendimai turi būti įvykdyti kuo greičiau (pvz., Prancūzijoje, Suomijoje bei Vokietijoje). Kai kuriose valstybėse numatyta, kad sprendimo vykdymas gali būti laikinai sustabdytas tokiais pagrindais, kai vaikas suserga³³⁹.

Taip pat galima pastebėti, kad nors kai kurios valstybės nustato išsamias taisykles, kaip turi būti vykdomi sprendimai šeimos bylose, kai kuriose valstybėse tokių specialių taisyklių nėra, ir sprendimai vykdomi bendra tvarka, neatsižvelgiant į tai, kad sprendžiant su tėvų atsakomybe vaikams susijusius klausimus delsimas gali lemti negrįžtamų padarinių. Pavyzdžiui, remiantis Civilinio proceso kodeksu nėra jokių specialių taisyklių, skirtų šeimos teisės sprendimų vykdymo procedūrai ar konkrečiai sprendimų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymui. Tik Civilinio proceso kodekso 764 straipsnyje reguliuojama vaikų perdavimo tvarka, o šis straipsnis patenka į LVII skyrių, skirtą nepiniginio pobūdžio sprendimų vykdymo ypatumams.

Svarbu ir tai, kad delsimą įvykdyti su tėvų pareigomis susijusį sprendimą gali sukelti ne tik tai, kad nacionalinėse sprendimų vykdymo taisyklėse nenumatyta speciali procedūra, skirta šeimos bylų vykdymui, bet ir skirtingų priemonių valstybėse

---

³³⁶ Enforcement of orders made under the 1980 Convention - A comparative legal study - Prel. Doc. No 6 of October 2006 for the attention of the Fifth meeting of the Special Commission to review the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. The Hague, 30 October – 9 November 2006. Prieiga per internetą:

<https://assets.hcch.net/upload/wop/abd_pd06e2006.pdf> [žiūrėta 2016-09-19].

³³⁷ 2000 m. sausio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 31679/96).

³³⁸ Civilinio proceso kodekso 764 straipsnio 6 dalis.

³³⁹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktas.

naudojimas. Tiesa, remiantis galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, „vykdymo valstybės narės teismai gali duoti praktinių nurodymų dėl naudojimosi bendravimo teisėmis organizavimo, jei valstybės narės teismų, turinčių jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, sprendime reikalingų nurodymų nėra arba jie yra nepakankami, ir jei gerbiami esminiai šio teismo sprendimo elementai“³⁴⁰. Visgi pasitaiko atvejų, kai delsiama įvykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl tėvų pareigų dėl to, kad vykdymo valstybėje neįmanoma tenkinti vykdymo sąlygų, numatytų pagrindiniame teismo sprendime (pvz., sąlygos nepakankamai išsamiai aprašytos, teismo sprendime nėra numatyta gauti tam tikrus leidimus, kuriuos privalo turėti vykdymo pareigūnas, ketinantis vykdyti sprendimą kitoje valstybėje narėje remdamasis savo nacionaline teise, tokius, kaip patekti į patalpas, vykdyti ne darbo valandomis, pasitelkti policijos pagalbą ir pan.)³⁴¹. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 589 straipsnyje numatyta, kad tais atvejais, kai „teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka arba įstatymo ar kito teisės akto norma, kurią reikia taikyti vykdymo procese, yra neaiški, antstolis kreipiasi su prašymu į procesinį sprendimą priėmusį teismą, kad šis išaiškintų sprendimo vykdymo tvarką arba įstatymo ar kito teisės akto normą, kurią reikia taikyti“. Visgi nors remdamasis Civilinio proceso kodekso 593 straipsniu antstolis gali pateikti prašymą apylinkės teismui išduoti reikiamą leidimą ir leidimų sąrašas nėra baigtinis, tačiau praktikoje gali kilti problemų vykdant kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, kai siekiant išaiškinti, kaip vykdyti tam tikrą sprendimą, numatyta tik galimybė kreiptis į pagrindinį sprendimą priėmusį teismą.

Esamo reguliavimo netobulumą atskleidžia ir tai, kad nors remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, net sprendimo vykdymo sustabdymo turi būti prašoma ne sprendimą vykdančioje, bet jį priėmusioje valstybėje narėje. Tačiau, nesant egzekvatūros procedūros, asmuo, kurio atžvilgiu sprendimas yra vykdytinas, apie sprendimą sužino tik pradėjęs jį vykdyti, kadangi jis tiesiogiai net negauna pažymėjimo apie kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymą³⁴².

Antra vertus, egzekvatūros patikrinimo funkcijos, kaip apibūdinta ankstesniame poskyryje, perkėlimas nacionaliniams teismams ar kitoms institucijoms neišspręstų nei laiko sąnaudų, nei piniginių sąnaudų problemas. Todėl toks variantas taip pat nebūtų išėitis spręsti susidariusią problemą.

Atsižvelgiant į nesklandumus, kai vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas lieka neįvykdytas kitoje valstybėje narėje, tobulinant vykdymo tvarką, numatytą Reglamente „Briuselis II a“, buvo išsikeltas bendrasis tikslas apsaugoti vaiko interesus ir santykius tarp vaikų ir jų tėvų bei specialūs tikslai supaprastinti procedūrą, kad ši būtų trumpesnė ir pigesnė, ir konsoliduoti valstybių tarpusavio pasitikėjimą³⁴³.

---

³⁴⁰ Reglamento „Briuselis II a“ 48 straipsnio dalis.

³⁴¹ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktą.

³⁴² Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktą.

³⁴³ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.1 punktą.

5.2. Sprendimų vykdymo tvarkos pakeitimo svarstymai

2012 metais pakeistame Reglamente „Briuselis I“, panaikinus egzekvatūrą, vykdymo procedūrą palikta reguliuoti pagal vykdymo valstybės narės nacionalinę teisę³⁴⁴. Vykdyto institucijas taip pat apibrėžia pačios valstybės narės, t.y. kai kuriose jų, remiantis nacionalinės teisės taisyklėmis, dalyvauja teismas, o kai kurias atlieka kitos institucijos. Vienas iš svarstomų variantų buvo palikti tokią pačią tvarką ir pakeitus Reglamentą „Briuselis II a“.

Kai kurie mokslininkai teigia, kad nereikėtų pašalinti teismų iš užsienio sprendimų vykdymo procedūros. Teismai užtikrina saugumą, kad sprendimas bus tinkamai įgyvendintas, ir tai ypač aktualu tais atvejais, kai dėl praktinių problemų kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas nėra vykdomas. Be to, sprendimai dėl tėvų pareigų pagal savo pobūdį yra kitokie nei sprendimai kitose civilinėse ir komercinėse bylose, čia sprendžiami jautresni klausimai: vaikai auga ir vystosi, todėl tai, kur ir su kuo jie gyvena, kaip bendrauja su kitu iš tėvų, turi įtakos asmenybės raidai. Atsižvelgiant į Reglamentu „Briuselis II a“ reguliuojamus santykius, iškelti nuogaštavimai, kad, panaikinus egzekvatūrą, iš esmės visi su sprendimo vykdytinumu susiję klausimai bus perduodami sprendimo kilmės valstybės narei, ir tokiu atveju nedalyvaujant teismui vykdyto užtikrinimas bus dar sudėtingesnis, nei yra pagal galiojantį Reglamentą. Ypač pavojinga vaiko interesams situacija kiltų tuomet, kai į vaiką nukreiptas sprendimas yra tiesiogiai vykdomas ir tą atlieka ne teismas, o kitų institucijų pareigūnai. Esant skirtingoms valstybių narių praktikoms, gali nutikti, kad, neįsikišant teismui, vykdyto institucijos būtų nepajėgios tinkamai užtikrinti sprendimų vykdymą, ypač atsižvelgiant į dabartinę praktiką siekiant sprendimų dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo vykdymo³⁴⁵.

Nustačius įpareigojimą teismui privaloma tvarka dalyvauti vykdyto procese, atsirastų galimybė visose valstybėse pasitelkti platesnį ratą priemonių vykdant sprendimą, įskaitant priemones, skirtas skatinti bendradarbiavimą, tokias kaip mediacija. Be to, remiantis galiojančia Reglamente „Briuselis II a“ redakcija, ir šiuo metu yra nustatyta, kad vykdyto valstybės narės teismai gali atlikti praktinį bendravimo teisių užtikrinimo organizavimą, jei tai neatlikta pagrindiniame teismo sprendime³⁴⁶. Privalomas teismo įsitraukimas vykdyto kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, susijusį su tėvų pareigomis vaikams, iš esmės yra suderinamas su daugelio valstybių narių nacionaline teise. Dėl to, atsižvelgiant į problemas, kylančias dėl Reglamente „Briuselis I a“ įgyvendinimo, kur, kaip buvo minėta, nenumatyta pareiga teismui dalyvauti vykdyto procese, bei į specifines situacijas vykdyto sprendimus dėl tėvų pareigų (pvz., Europos Sąjungos Teisingumo Teismas aiškiai įvardijo, kad bet koks delsimas gali būti labai nepalankus vaiko ir vieno iš tėvų, su kuriuo jis negyvena, santykiams, nes „šių santykių pablogėjimas gali būti nepataisomas“³⁴⁷), mokslininkai siūlė bent iš dalies suderinti kitoje valstybėje narėje priimtų sprendimų vykdyto procedūrą, numatant, kad joje privalomai dalyvauja teismas, ir nustatyti minimalius

---

³⁴⁴ Reglamente „Briuselis I recast“ 41 straipsnis.

³⁴⁵ *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 34.*

³⁴⁶ Reglamente „Briuselis II a“ 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „vykdyto valstybės narės teismai gali duoti praktinių nurodymų dėl naudojimosi bendravimo teisėmis organizavimo, jei valstybės narės teismų, turinčių jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, sprendime reikalingų nurodymų nėra arba jie yra nepakankami, ir jei gerbiami esminiai šio teismo sprendimo elementai“.

³⁴⁷ ESTT sprendimas *Rinau* byloje, 44 punktas.

vykdymo užtikrinimo standartus, nustatant ribas, kiek priverstinai sprendimas gali būti vykdomas prieš vaikus, bei terminus, per kuriuos vykdymas turi būti atliktas³⁴⁸. Svarstant minimalius vykdymo procedūros standartus taip pat kilo nemažai svarstymų. Pirma, kaip jau buvo užsiminta, kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, sprendimo vykdymo aplinkybės yra labai detalios išdėstytos³⁴⁹, dėl to vykdant sprendimą kitoje valstybėje didesnių keblumų neturėtų kilti. Visgi faktinės aplinkybės gali skirtis nuo kad ir labai preciziškai išdėstytų teismo sprendime (pvz., vaikas nurodytu adresu nebegyvena, arba mokinių atostogos vyksta kitu metu, nei nurodyta kilmės valstybės narės teismo sprendime, ir daugelis kitų variantų), taigi, sprendimo kilmės valstybės narės teismas gali nenumatyti kai kurių specifinių aplinkybių, kurios gali būti lemiamos vykdant teismo sprendimą. Atsižvelgiant į tai, vykdymo procedūra bet kuriuo atveju turėtų būti detalizuojama ir vykdymo valstybėje narėje pagal konkrečią situaciją. Antra, nacionalinės teisės normos, reguliuojančios vykdymo procedūrą, tarp valstybių gali skirtis, dėl to, kilmės valstybės narės sprendime nurodžius detalią sprendimo vykdymo tvarką, gali kilti sunkumų vykdymo valstybėje narėje tokią tvarką įgyvendinti, nes to nenumato nacionaliniai teisės aktai. Atsižvelgiant į tai, buvo nuspręsta, kad teismas galėtų būti ta institucija, kuri adaptuotų kitos valstybės teisme priimto sprendimo vykdymo taisykles prie nacionalinio teisinio reguliavimo konteksto. Šią funkciją būtų galima pavesti būtent teismui, nes tai to paties lygmens institucija, kaip ir priėmusioji sprendimą. Leidimas adaptuoti užsienyje priimto sprendimo vykdymo nustatytas taisykles kitoje institucijoje, kurioje dirba kitos kvalifikacijos asmenys, keltų grėsmę tinkamam sprendimų vykdymui. Be to, tarpvalstybinėse bylose teismai galėtų palaikyti lygiaverčius bendradarbiavimo ryšius vykdant sprendimus³⁵⁰.

5.3. Pasiūlymo naujovės dėl sprendimų vykdymo ir jų įtaka Lietuvos teisiniam reguliavimui

Atsižvelgdama į minėtus svarstymus, Europos Komisija savo Pasiūlyme siūlo kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymą reguliuoti ir Reglamentu, ir, kiek to nereguliuoja Reglamentas, nacionalinės teisės normomis³⁵¹. Svarstydamas galimus pakeitimus, Komisija turėjo ir kitokių alternatyvų. Galimybė Reglamente palikti galiojančią vykdymo tvarką buvo atmesta dėl jos netobulumo, lemiančio, kad daugelis vienoje valstybėje narėje priimtų sprendimų dėl anksčiau išdėstytų priežasčių nepripažįstami kitoje valstybėje narėje³⁵². Kita, priešinga galimybė, kad Reglamente būtų išsamiai reguliuojama vykdymo tvarka, o tai užtikrintų tinkamą Reglamento įgyvendinimą ir sumažintų centrinių institucijų sąnaudas, taip pat laiką, sugaištamą siekiant adaptuoti kilmės valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymo tvarką prie

---

³⁴⁸ *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 34.*

³⁴⁹ Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf [žiūrėta 2016-09-16].

³⁵⁰ *Scott J. M. QC. A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // Netherlands International Privaatrecht, 2015-1, p. 34.*

³⁵¹ Reglamento „Briuselis II a“ 31 straipsnio 1 dalis.

³⁵² Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.5.1 punktas.

vykdymo valstybės nacionalinės teisės suteikiamų galimybių, taip pat buvo atmesta, nes daugelis valstybių narių nesutiko, kad vykdymo proceso reguliavimas būtų perduotas išimtinai Europos Sąjungos kompetencijai. Taigi, pasiūlytas kompromisinis sprendimas, nepaisant to, kad kai kurios valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, Slovakija, Švedija, Latvija, Jungtinė Karalystė, Ispanija bei Suomija, nors ir pripažino problemas, kylančias iš skirtingų nacionalinių teismų sprendimų vykdymo procedūrų, tačiau pasisakė prieš Europos Sąjungos kišimąsi į nacionalinės teisės nuostatomis reguliuojamą vykdymo procedūrą³⁵³.

Konkrečiai, kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymo tvarką pasiūlyta keisti trejopai: pirma, numatyti, kad visais atvejais vykdymo procese pagal šį reglamentą dalyvautų vykdymo valstybės teismas³⁵⁴ (numatant šiam pareigą užtikrinti, kad kitos valstybės narės teismo sprendimas bus adaptuotas parenkant lygiaverčio poveikio priemones³⁵⁵ toms, kurios nurodytos kilmės valstybės narės teismo sprendime), antra, suderinti pagrindus, kada gali būti atsisakoma vykdyti sprendimą, ir, trečia, prireikus įpareigoti vykdymo valstybės nacionalinį teismą imtis visų priemonių siekiant užtikrinti, kad kitoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas būtų įvykdytas, įskaitant pareigą adaptuoti kilmės valstybės narėje priimtą sprendimą taip, kad jį būtų įmanoma įvykdyti remiantis vykdymo valstybės narės teisinėje sistemoje numatytais vykdymo priemonėmis³⁵⁶. Be to, Pasiūlymo preambulės 37 punkte numatyta, kad „šalis, ginčijanti kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymą, jei įmanoma ir atsižvelgiant į vykdymo valstybės narės teisės sistemą, turėtų galėti tame pačiame procese remtis ne tik atsisakymo pripažinti ar vykdyti pagrindais, nustatytais šio reglamento 37 ir 38 straipsniuose, bet ir atsisakymo vykdyti pagrindais, nustatytais šio reglamento 40 straipsnio 2 dalyje“.

Šiuo metu, remiantis Civilinio proceso kodekso VI dalyje numatytais taisyklėmis, teismo sprendimų vykdymą atlieka antstoliai, ir tik prireikus, remiantis 593 straipsnyje nustatytais pagrindais, ir kiti asmenys gali kreiptis į teismą, prašydami tam tikrų leidimų, arba teismas pasitelkiamas kilus ginčui dėl sprendimo vykdymo. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje teismo sprendimo vykdymo užtikrinimas nėra teismui būdinga funkcija vykdant Pasiūlymo nuostatas, reikėtų šią funkciją priskirti teismams. Tai lemtų kelis iššūkius pertvarkyti dabartinę nacionalinių vykdymo taisyklių sistemą. Pirma, tokios funkcijos priskyrimas padidintų teismų darbo krūvį ir tai prieštarauja vyraujančioms idėjoms mažinti krūvį atsisakant teismams nebūdingų funkcijų³⁵⁷. Su tuo susijęs antras iššūkis – sprendimų vykdymo funkciją pavedus teismams gali pailgėti tiek bendra bylų nagrinėjimo trukmė, tiek nebūtų sprendžiamas klausimas dėl greitesnio kitose valstybėse priimtų teismo sprendimų vykdymo, nepaisant to, kad Pasiūlymo 2 straipsnio

---

³⁵³ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 5.5.5 punktas.

³⁵⁴ Reglamento „Briuselis II a“ 32 straipsnis.

³⁵⁵ „Lygiaverčio poveikio priemonių“ terminas, kurio turinys nėra išaiškintas, įvestas Reglamento „Briuselis I recast“ 54 straipsnyje ir pakartotas Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 33 straipsnio 2 dalyje.

³⁵⁶ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 32 ir 33 straipsniai.

³⁵⁷ Teisingumo ministerija ruošia pasiūlymus, kurie leis teismams dirbti efektyviau. 2014 m. gegužės 2 d. Teisingumo ministerijos pranešimas spaudai. Prieiga per internetą: <<http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2044>> [žiūrėta 2016-09-17].

6 dalyje numatytas orientacinis 6 savaičių terminas kitoje valstybėje narėje priimtam teismo sprendimui įvykdyti. Trečia, reikėtų išspręsti klausimą dėl vykdymo išlaidų padengimo, kadangi šiuo metu vykdymo išlaidas ieškovas apmoka antstoliui, todėl reikėtų išanalizuoti ir įvertinti, kiek tokia funkcija kainuotų teismams ir kiek šių išlaidų turėtų padengti ieškovas. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad remiantis Civilinio proceso kodekso 594 straipsniu, „antstolio procesinę veiklą kontroliuoja apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolio kontoros buveinė, teisėjas. Šios kontrolės metu patikrinami ir patvirtinami šio Kodekso VI dalyje nurodyti antstolio surašyti vykdymo proceso dokumentai“, teismui vykdymo procesas nėra visiškai svetima sritis. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei būtų priimtas Pasiūlymo tekstas, nacionalinėje sistemoje reikėtų adaptuoti kitoje valstybėje priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ir prieštaravimo vykdyti procesą. Tai, remiantis cituota Pasiūlymo preambulės 37 straipsnio dalimi, turėtų būti atliekama tame pačiame procese. Remiantis šiuo metu galiojančio Civilinio proceso kodekso 777 straipsnio pagrindu, kitoje valstybėje priimtų sprendimų pripažinimą ir vykdymą atlieka Lietuvos apeliacinis teismas, o dėl konkrečių vykdymo proceso sustabdymo ir bylos nutraukimo atvejų sprendžia antstolis pagal Civilinio proceso kodekso 626–629 straipsniuose nustatytus pagrindus.

6 SKYRIUS. CENTRINIŲ INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS

Remiantis galiojančiu Reglamentu „Briuselis II a“, kiekviena valstybė narė paskiria vieną ar daugiau centrinių institucijų padėti taikyti šį reglamentą ir nurodo kiekvienos iš jų geografinę ar funkcinę jurisdikciją. Jei valstybė narė paskiria daugiau nei vieną centrinę instituciją, pranešimai paprastai siunčiami tiesiogiai atitinkamai jurisdikciją turinčiai institucijai. Kai pranešimas siunčiamas jurisdikcijos neturinčiai institucijai, pastaroji yra atsakinga už jo persiuntimą jurisdikciją turinčiai institucijai ir informavimą apie tai. Lietuvoje, remiantis Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 11 straipsnio 2 dalimi, numatyta, kad centrinės institucijos Reglamento „Briuselis II a“ nustatytoms funkcijoms atlikti yra: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija – atsakinga už teismų susižinojimo funkcijų atlikimą ir informacijos apie Lietuvos Respublikos teisės nustatytas procedūrinės taisykles, susijusias su Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 įgyvendinimu, perdavimą, bei Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija – atsakinga už kitų, negu nurodyta šios dalies 1 punkte, Reglamente (EB) Nr. 2201/2003 nustatytų funkcijų įgyvendinimą. Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. įsakymu „Dėl įgaliojimų suteikimo vykdyti centrinėms institucijoms priskirtas funkcijas“ centrinės institucijos funkcijos pagal Reglamentą „Briuselis II a“ suteiktos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarybai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos³⁵⁸.

Remiantis šiuo metu galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, pagrindinės centrinės institucijos funkcijos yra kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu bendradarbiauti konkrečiose bylose bei rinkti informaciją ir keisti informacija apie vaiko padėtį, apie visas atliekamas procedūras arba dėl vaiko priimtus sprendimus, teikti informaciją ir pagalbą tėvų pareigų turėtojams, siekiantiems sprendimų pripažinimo ir vykdymo jų teritorijoje, ypač dėl bendravimo teisių ir vaiko sugražinimo, lengvinti komunikaciją tarp teismų, teikti informaciją ir pagalbą, reikalingą teismams įkurdinant vaiką, bei padėti tėvų pareigų turėtojams susitarti tarpininkaujant ar kitomis priemonėmis ir lengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą šiuo tikslu³⁵⁹.

Praktikoje kyla nemažai problemų taikant šį straipsnį, dėl to pagalbos teikimas užtrunka ilgai arba net nebūna išpildomas. Ši problema yra ypač aktuali atsižvelgiant į tai, kad centrinės institucijos kasmet gauna vis daugiau prašymų: 2012 metais visos Europos Sąjungos centrinės institucijos gavo 502, 2013 metais – 775, 2014 metais – 769 prašymus dėl informacijos ar teisinės pagalbos teikimo³⁶⁰. Kai kuriose valstybėse narėse šio straipsnio formuluotės aiškumo nepakanka, kad kompetentingos institucijos turėtų aiškų teisinį pagrindą imtis veiksmų, nes pagal jų nacionalinės teisinės sistemos nuostatas, konkrečių veiksmų imtis galima tik turint aiškų ir konkretų teisinį pagrindą.

---

³⁵⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. A1-425 „Dėl įgaliojimų suteikimo vykdyti centrinėms institucijoms priskirtas funkcijas“ // Valstybės žinios, 2009-01-06, Nr. 1-6, 1 punktas.

³⁵⁹ Reglamento „Briuselis II a“ 55 straipsnis.

³⁶⁰ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 6.2 punktas.

Pirma, remiantis galiojančio Reglamento 55 straipsniu, centrinės institucijos gali veikti tik „kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu“. Čia neminimi teismai ir vaiko gerovę užtikrinančios institucijos, nors šio straipsnio c ir d punktuose numatyta, kad centrinė institucija turėtų „lengvinti komunikaciją tarp teismų“ bei „teikti informaciją ir pagalbą, reikalingą teismams įkurdinant vaiką“. Dėl to kai kuriose valstybėse keliama abejonių, ar centrinės institucijos išties gali padėti teismams remiantis svarstoma nuostata³⁶¹.

Antra, centrinėms institucijoms kelia problemų ir su vaiku susijusios informacijos rinkimas. Remiantis to paties 55 straipsnio a punktu, vėlgi, kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu, centrinės institucijos įpareigosios rinkti ir keisti informaciją apie vaiką. Tą centrinės institucijos turi atlikti pačios arba pasitelkti valdžios institucijas ar kitas įstaigas atsižvelgdamos į nacionalines taisykles dėl duomenų apsaugos. Tais atvejais, kai tokią informaciją centrinės institucijos gauna iš vaiko gerovę užtikrinančių institucijų, problemų iš esmės nekyla, tačiau jei tokia informacija turi būti gaunama iš teismo, valstybės narės paprastai atsisako ją suteikti ir nurodo, kad ši informacija turi būti gaunama taikant Reglamentą dėl įrodymų rinkimo³⁶², kuriame numatyta ilgesnė informacijos teikimo procedūra³⁶³.

Trečia, centrinėms institucijoms kyla sunkumų gaunant ataskaitą apie (galimą) vaiko gyvenamąją ir socialinę aplinką kitoje valstybėje narėje. Ypač tai aktualu, kai reikia surinkti informaciją ne apie vaiką, o apie suaugusius asmenis, su kuriais vaikas ketina gyventi, o nacionalinės taisyklės dėl asmens duomenų apsaugos paprastai neleidžia tokios informacijos rinkti³⁶⁴.

Ketvirta, praktikoje pasitaiko, kad centrinės institucijos turi bendradarbiauti tarpusavyje ir su kitomis institucijomis ir kitais atvejais, kurie tiesiogiai neįvardyti Reglamente. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendime dėl *Marie Matoušková* kreipimosi nurodė, kad Reglamentas „Briuselis II a“ turi būti aiškinamas taip, kad nepilnamečių vaikų vardu jų rūpintojo sudaryto paveldėjimo susitarimo patvirtinimas yra priemonė, susijusi su tėvų pareigomis, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 1 straipsnio 1 dalies b punktą, ir todėl patenka į šio reglamento taikymo sritį, o ne priemonė, susijusi su paveldėjimu, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 1 straipsnio 3 dalies f punktą, kuriai reglamentas netaikomas³⁶⁵. Taigi, nors šis reglamentas netaikomas kitiems paveldėjimo klausimams, o su paveldėjimu susiję jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo bei vykdymo klausimai sprendžiami remiantis Paveldėjimo reglamentu³⁶⁶, yra atvejų, kai su konkrečiomis tėvų pareigomis susijusiose bylose taikomas būtent Reglamentas „Briuselis II a“.

---

³⁶¹ Ten pat, 6.1 punktas.

³⁶² Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose.

³⁶³ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS), 6.1 punktas.

³⁶⁴ Ten pat, 6.1 punktas, taip pat interviu su Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

³⁶⁵ 2015 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo sprendimas dėl *Marie Matoušková* kreipimosi byloje C-404/14, ECLI:EU:C:2015:653.

³⁶⁶ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. Jo 9 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „šis reglamentas turėtų būti taikomas visiems

Atsižvelgdama į minėtas problemas, Europos Komisija, išsikėlusį tikslus didinti bendradarbiavimą tarp nacionalinių institucijų ir siekdama geriau apginti tėvus ir vaikus tarpvalstybinėse bylose, supaprastinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp centrinių institucijų, taip pat siekdama sumažinti procedūrų trukmę tarpvalstybinėse bylose, susijusiose su vaiko interesais, bei didinti tarpusavio bendradarbiavimą tarp nacionalinių institucijų, pateikė kelis pasiūlymus tobulinti Reglamento „Briuselis II a“ V skyriaus nuostatas. Konkrečiai, patikslinta, kas gali prašyti, kokios informacijos ar pagalbos, iš ko ir kokiomis sąlygomis³⁶⁷.

Pirma, pasiūlyta nustatyti, kad informacija ir pagalba būtų teikiama ne tik kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu, bet ir kitų institucijų, įskaitant teismą, prašymu³⁶⁸. Antra, detalizuoti informacijos ir pagalbos teikimo atvejai ir terminai. Pavyzdžiui, numatyta, kad valstybės narės, kurioje vaikas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, institucijos toje valstybėje narėje gyvenančio asmens, norinčio gauti ar toliau turėti galimybę bendrauti su vaiku, prašymu arba kitos valstybės narės centrinės institucijos prašymu renka informaciją arba įrodymus ir gali nustatyti faktus, kurių reikia sprendžiant, ar tam asmeniui tinka suteikti galimybę bendrauti su vaiku ir kokiomis sąlygomis toks bendravimas turi vykti³⁶⁹. Tačiau, nors ir panaikinta nuostata, raginanti atsižvelgti į nacionalines taisykles dėl duomenų apsaugos, išlieka abejonė, ar tikrai valstybės suteiks reikiamą informaciją apie suaugusiuosius bei kitas aplinkybes, svarbias su tėvų pareigomis susijusiose bylose³⁷⁰. Taip pat numatyta, kad kartu su pateikiamais prašymais ir dokumentais pateikiamas vertimas į prašomos valstybės narės oficialiąją kalbą ar vieną iš oficialiųjų kalbų arba bet kurią kitą kalbą, kurią prašoma valstybė narė aiškiai nurodė kaip priimtina³⁷¹. Tiesa, Lietuvoje ši problema bent jau iki šiol nebuvo aktuali, kadangi iš esmės visais atvejais, išskyrus kelias išimtis, mūsų centrinę instituciją pasiekiantys dokumentai buvo išversti į anglų kalbą, dėl kurios mokėjimo centrinėje institucijoje problemų nekyla³⁷². Taip pat, siekiant, kad informacijos suteikimas nebūtų vilkinamas, numatyta, kad, išskyrus atvejus, kai išimtinės aplinkybės neleidžia to daryti, prašoma informacija perduodama prašančios valstybės narės centrinei institucijai arba kompetentingai institucijai ne vėliau kaip per du mėnesius nuo prašymo gavimo³⁷³.

Visgi, Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnybos atstovų teigimu, net ir patikslintos informacijos ir pagalbos teikimo sąlygos nėra pakankamai aiškios. Pavyzdžiui, sukonkretinus, kada ir kam turi būti teikiama informacija ir pagalba, lieka neaišku, kaip įpareigoti kitų valstybių narių institucijas pateikti informaciją ar atlikti veiksmus konkrečiai Reglamente neįvardytais atvejais (pvz., tokiais atvejais, kaip nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime C-404/14). Be to, lieka neaiškus tam tikrų įpareigojimų turinys – pavyzdžiui, koku būdu turėtų būti teikiama

---

civilinės teisės aspektams, susijusiems su palikėjo palikimo paveldėjimu, būtent – visoms turto, teisių ir pareigų perdavimo dėl mirties formoms, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra savanoriškas perdavimas pagal paskutinę valią dėl turto palikimo, ar perdavimas netestamentinio paveldėjimo atveju“.

³⁶⁷ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ aiškinamasis memorandumas, p. 11.

³⁶⁸ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 63 straipsnis.

³⁶⁹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 64 straipsnio 5 dalis.

³⁷⁰ Interviu su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

³⁷¹ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 64 straipsnio 4 dalis.

³⁷² Interviu su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

³⁷³ Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 64 straipsnio 6 dalis.

pagalba tėvų pareigų turėtojams³⁷⁴, t. y. neaišku, ar valstybių narių centrinės institucijos turi persiųsti teismo sprendimą vykdymui pačios, ar suteikti tėvų pareigų turėtojams informaciją, kaip tą atlikti³⁷⁵.

Pažymėtina, kad, siekiant užtikrinti sklandų centrinių institucijų darbą, aiškiai įvardyta, kad valstybės narės privalo užtikrinti, kad centrinės institucijos turėtų tinkamų finansinių ir žmogiškųjų išteklių, kad galėtų vykdyti joms šiuo reglamentu nustatytus įpareigojimus. Tiesa, nežinant, kokias tiksliai funkcijas turės atlikti centrinės institucijos pagal naujas taisykles, reikiamų išteklių kiekį įvertinti yra sudėtinga.

---

³⁷⁴ Remiantis Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 63 straipsnio 1 dalies c punktu, centrinė institucija įpareigota „teikti informaciją ir pagalbą tėvų pareigų turėtojams, siekiantiems sprendimų pripažinimo ir vykdymo jų teritorijoje, ypač dėl bendravimo teisių ir vaiko sugrąžinimo“.

³⁷⁵ Interviu su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Vaiko grąžinimo procedūra

- Lyginant su galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, Pasiūlyme siūloma keletas esminių pakeitimų, kurie suformuluoti siekiant užtikrinti veiksmingesnį pagrobto vaiko grąžinimą ir spręsti kitas praktikoje identifikuotas problemas, susijusias su vaiko grąžinimo procedūrų sudėtingumu. Pasiūlymo pakeitimai iš esmės vertintini teigiamai ir kartu pažymėtina, kad didelė dalis Pasiūlymo nuostatų dėl vaiko grąžinimo procedūros nereikalaus papildomų Lietuvos teisės aktų pakeitimų.
- Pasiūlyme visų pirma siūloma sutelkti nacionalinių teismų jurisdikciją vaikų grobimo bylose tik tam tikruose teismuose, siekiant, kad su vaikų grobimo bylomis nuolat susidurtų tie patys teisėjai, kurie įgytų daugiau patirties, turėtų galimybę specializuotis, detaliau įsigilinti į vaikų grąžinimo procedūros subtilybes ir gebėtų operatyviau spręsti vaikų grąžinimo bylas bei parengti aukštesnės teisinės kokybės sprendimus. Ši Pasiūlymo nuostata dėl vietinių teismų jurisdikcijos neturės įtakos Lietuvos teisei ir praktikai, nes jau šiuo metu bylos dėl vaiko grąžinimo, kai vaikas neteisėtai atvežtas ar neteisėtai laikomas Lietuvos Respublikoje, pirmąja instancija teisingos tik vienam teismui – Vilniaus apygardos teismui. Taigi jurisdikcija vaikų grąžinimo bylose jau yra sutelkta.
- Galiojančiame Reglamente „Briuselis II a“ nustatytas šešių savaičių terminas, per kurį turi būti priimta nutartis grąžinti vaiką, praktikoje pasirodė netinkamai ir nepakankamai aiškiai suformuluotas. Dėl šios priežasties Pasiūlyme įtvirtinami atskiri šešių savaičių terminai, skirti centrinėms institucijoms priimti ir išnagrinėti prašymą, bei taikomi procesui pirmosios instancijos teisme ir procesui apeliacinės instancijos teisme.
- Dėl šių Pasiūlyme nustatytų terminų vaiko grąžinimo bylai išnagrinėti (6+6+6 savaitės) Lietuvos teismams papildomų sunkumų praktikoje neturėtų atsirasti, atvirkščiai, formaliai, lyginant su esama Reglamento redakcija, terminas pailginamas ir konkretizuojamas. Vis dėlto bylų analizė liudija, kad Lietuvos teismams, kaip ir kitų šalių teismams, neretai sudėtinga išnagrinėti bylą per Reglamento reikalaujamus terminus. Be to, kol kas nėra pakankamai aišku, ar šie terminai apima terminus, numatomus skundų (pareiškimų) padavimui. Tuo tarpu centrinėms institucijoms numatomas šešių savaičių terminas šiuo metu nacionalinėje teisėje neįtvirtintas. Nors įprastai Lietuvos centrinės institucijos užtrunka net mažiau laiko nei šis laikotarpis, termino apibrėžimas suteiks daugiau aiškumo ir ragins optimizuoti darbą.
- Lietuvos teisei neturės įtakos ir Pasiūlymo numatomas reikalavimas riboti skundų dėl sprendimo, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, skaičių. Šiuo metu Lietuvoje teismo nutartis grąžinti vaiką ar atsisakyti grąžinti vaiką gali būti skundžiama atskiruoju skundu Lietuvos apeliaciniam teismui, o kasacija bylose dėl vaiko grąžinimo negalima. Taigi, Lietuvos teisė jau šiuo metu atitinka Pasiūlyme numatomą reglamentavimą.
- Pasiūlymas numato galimybę teismui sprendimą dėl vaiko grąžinimo paskelbti laikinai vykdytinu. Šis pakeitimas argumentuojamas tuo, kad galimybė pateikti apeliacinį skundą užtęsia vaiko grąžinimo procesą. Lietuvos teisė (CPK 283

straipsnis) nenumato baigtinio teismo nutarčių (sprendimų), kuriuos gali būti leista vykdyti skubiai, sąrašo, taigi, vadovaujantis šia nuostata, neribojama galimybė teismo sprendimus dėl vaikų grąžinimo vaikų grobimo bylose vykdyti skubiai. Reglamento nuostatos tokį skubų vykdymą detaliau paaiškintų ir sudarytų sąlygas nuosekliau taikyti šią galimybę. Kita vertus, tyrimo metu buvo iškeltas klausimas, ar toks laikinas taikymas reikalingas ir ar jis visuomet atitinka vaiko interesus. Turint omenyje, kad Pasiūlymas nustato aiškų šešių savaičių terminą kiekvienai instancijai, įskaitant prašymo peržiūrėjimą apeliacine tvarka, bei numato, kad sprendimas, kuriuo įpareigojama arba atsisakoma grąžinti vaiką, gali būti apskųstas tik vieną kartą, laikino pirmosios instancijos teismo sprendimo vykdymo institutas vargu ar reikalingas.

Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje

- Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje gali būti reikalingas tuomet, kai vaikas neturi asmens, kuris juo galėtų tinkamai rūpintis, ir dėl specifinės vaiko situacijos palankesnis yra vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje nei toje, kur yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta. Esminė įkurdinimo paskirtis – užtikrinti, kad vaikui būtų teikiama pakankamo lygio apsauga, atsižvelgiant į jo poreikius, o pats vaiko įkurdinimas visų pirma laikytinas vaiko apsaugos priemone.
- Kaip liudija statistika, naudojimasis galiojančios Reglamento „Briuselis II a“ redakcijos 56 straipsnyje numatyta procedūra Europos Sąjungos šalyse nėra retas ir kasmet tokių bylų skaičius auga. Lietuvoje kol kas šis institutas naudojamas santykinai retai. Praktikoje Reglamento 56 straipsnio numatytų konsultavimosi ir sutikimo gavimo procedūrų taikymas yra sukėlęs nemažai problemų, lėmusių bylų nagrinėjimo uždelsimą ir procedūrų ignoravimą. Visų pirma nemažai laiko buvo sugaištama aiškinantis, ar konkrečiu atveju reikalingas kitos valstybės sutikimas, tuomet kelis mėnesius trukdavo konsultavimosi ir sutikimo gavimas. Neaiškumų kilo ir todėl, kad aiškiai nenurodyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami pradedant konsultacijų procedūrą ar prašant sprendimo.
- Pasiūlyme numatoma, kad visais tarptautinio įkurdinimo atvejais jį inicijuojantis valstybės narės teismas ar institucija privalėtų gauti prašomosios valstybės sutikimą, taip pat nustatomi vienodi reikalavimai dokumentams, kuriuos reikia pateikti su prašymu dėl sutikimo, įtraukiama nuostata dėl vertimo reikalavimų bei numatomas dviejų mėnesių terminas, per kurį prašomoji valstybė narė turės priimti sprendimą dėl prašymo. Pasiūlyme numatyti pakeitimai dėl vaiko įkurdinimo kitoje valstybėje lemtų, kad iš esmės sutrumpėtų sutikimo dėl įkurdinimo gavimo laikotarpis, nes būtų nustatyta atskira sutikimo procedūra ir terminas (daugiausia du mėnesiai), per kurį prašomoji valstybė narė turi atsakyti į prašymą. Lietuvos Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos pozicija, šis terminas pakankamai realus ir įgyvendinamas praktikoje.

Egzekvatūros panaikinimas

- Vienas esminių Europos Komisijos siūlymų dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo – egzekvatūros panaikinimas. Egzekvatūra, kaip sprendimo vykdymo valstybėje atliekama papildoma patikrinimo procedūra, siekiant pripažinti ir vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, iš dalies yra numatyta galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje. Sprendimai dėl bendravimo

teisių ir vaiko grąžinimo, jei kilmės valstybėje narėje yra išduotas pažymėjimas, privalo būti pripažinti ir vykdomi kitoje valstybėje narėje be galimybės joje ginčyti sprendimo pripažinimą ir vykdytinumą. Tuo tarpu kiti sprendimai dėl tėvų pareigų vykdomi tik atlikus egzekvatūros procedūrą, t. y. kiekvienu atveju vykdymo valstybės teismas tikrina, ar sprendimas gali būti pripažintas ir vykdomas. Europos Komisija pasiūlė tarpinį variantą – visų kategorijų byloms, susijusioms su santuokos nutraukimu ir tėvų pareigomis vaikams, panaikinti egzekvatūros procedūrą, numatant pažymėjimo išdavimą sprendimo kilmės valstybėje narėje tenkinant būtinas Reglamente nustatytas sąlygas bei galimybes ginčyti sprendimo pripažinimą ir vykdymą vykdomo valstybėje narėje.

- Egzekvatūros panaikinimą Europos Sąjungoje skatino trejopo pobūdžio veiksniai: pirma, tai ekonominis interesas, susijęs su egzekvatūros piniginėmis ir laiko sąnaudomis, atsižvelgiant į tai, kad daugiau nei 90 proc. atvejų kitoje valstybėje narėje dėl Reglamento „Briuselis II a“ yra pripažįstami ir vykdomi be jokio ginčo; antra, politinis interesas, siekiantis sukurti bendrą teisminę erdvę ir skatinti valstybių narių teismų tarpusavio pasitikėjimą, galiausiai, praktinės problemos, kylančios iš to, kad vienu teismo sprendimu gali būti nuspręsta dėl vaiko globos ir dėl bendravimo teisių, ir atsiranda netoleruotina situacija, kai sprendimo dalis dėl bendravimo teisių, kuriai pagal galiojančią Reglamento „Briuselis II a“ redakciją netaikoma egzekvatūra, privalo būti vykdoma iš karto, tuo tarpu sprendimo dalis dėl vaiko globos gali būti nevykdoma, jos vykdytinumą apskundus vykdomo valstybėje narėje.
- Visgi priėmus Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ nuostatas, ne visi praktikoje kylantys nesklandumai būtų išspręsti. Šiame pasiūlyme numatyta galimybė atsisakyti vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą dėl jurisdikcijos taisyklių pažeidimo ir nesuderinamų teismų sprendimų iš esmės tomis pačiomis sąlygomis, kaip tai yra numatyta galiojančioje Reglamento „Briuselis II a“ redakcijoje. Šioje redakcijoje išskirtų sprendimų, t. y. susijusių su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis, vykdymui remiantis Pasiūlymo nuostatomis turėtų būti taikomos bendros taisyklės, kaip ir kitoms byloms, patenkančioms į Reglamento „Briuselis II a“ taikymo sritį. Atsižvelgiant į tai, praktinis kitose valstybėse priimtų sprendimų nepripažinimas ir nevykdymas dėl to, kad šie yra nesuderinami su sprendimais, vėliau priimtais vykdymo ar kitoje valstybėje narėje, turėtų būti įgyvendinamas remiantis iki šiol formuojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo, išskyrus bylas, susijusias su vaiko grąžinimu ir bendravimo teisėmis, kuriems remiantis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis numatytas specialus režimas.
- Vertinant sprendimų pripažinimo ir vykdymo trukmės galimus pasikeitimus, remiantis Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ pakeitimo nuostatomis, sprendimų dėl bendravimo teisių ir vaiko grąžinimo vykdymas gali sulėtėti lyginant su galiojančiomis Reglamento „Briuselis II a“ nuostatomis dėl to, kad Pasiūlyme numatyta galimybė šaliai, kurios atžvilgiu sprendimas turi būti vykdomas, prieštarauti sprendimo vykdymui nustatytais pagrindais (viešosios tvarkos pažeidimo, procedūrinių teisių pažeidimo, prieštaravimo anksčiau priimtam sprendimui). Tuo tarpu visų kitų su tėvų pareigomis vaikams susijusių sprendimų atveju vykdymo procedūra turėtų vidutiniškai sutrumpėti, kadangi jų atžvilgiu egzekvatūros procedūra panaikinama, ir vykdymo valstybės teismas, užuot kiekvienu atveju turėjęs tikrinti, ar kitos valstybės narės teismo sprendimas yra vykdytinas, šią procedūrą atliks tik esant šaliai, kurios atžvilgiu sprendimas turi

būti vykdomas, prašymu. Be to, bet kuri šalis gali apskūsti ne sprendimą vykdyti kitos valstybės narės teismo sprendimą, o tik sprendimą dėl prašymo atsisakyti vykdyti tokį sprendimą. Tikėtina, kad tokia tvarka sumažins galimybes piktnaudžiauti vilkinant teismo procesą.

- Siekiant, kad sprendimas būtų vykdomas kitoje valstybėje narėje netaikant egzekvatūros procedūros, sprendimo kilmės valstybėje narėje turi būti išduotas pažymėjimas, kurio išdavimas saistomas tam tikrų minimalių reikalavimų taikymo. Tai iš esmės keli teisės į teisingą teismo procesą, įtvirtintos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje, elementai. Atsižvelgiant į tai, kad, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, valstybė narė, vykdanči sprendimą, kuris pažeidžia žmogaus teises, gali būti nepatraukta atsakomybėn tik tais atvejais, kai ji neturėjo galimybių prieštarauti žmogaus teises neužtikrinančio sprendimo vykdymui dėl narystės tarpvalstybinėje organizacijoje, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad jei vykdymo valstybė vykdo kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, dėl kurio teisėtai išduotas pažymėjimas, tačiau yra pažeidžiamos kitos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintos žmogaus teisių nuostatos, ir neatsisako tokį sprendimą vykdyti remdamasi viešosios tvarkos pažeidimu (tokia galimybė numatyta remiantis Europos Komisijos siūlymu dėl Reglamento „Briuselis II a“), ji gali būti patraukta atsakomybėn už žmogaus teisių pažeidimus. Taigi, siekdama išvengti rizikos būti patraukta atsakomybėn už žmogaus teisių pažeidimus, valstybė narė turėtų prieštarauti žmogaus teises neužtikrinančio sprendimo vykdymui, jei tik tokia galimybė egzistuoja pagal narystės tarpvalstybinėje organizacijoje taisykles.

Vaiko išklausymas

- Vaiko išklausymo klausimas bylose dėl tėvų pareigų buvo itin svarbus rengiant Pasiūlymą. Nevienodai taikomos vaiko išklausymo taisyklės ir reikalavimai lėmė, kad griežtesnius standartus taikančios valstybės neretai atsisako vykdyti kitoje valstybėje priimtą sprendimą ar suteikti egzekvatūrą, jei vaikas neišklausytas ar vaiko išklausymo aplinkybės neatitinka jų taikomų standartų. Būtina pabrėžti, kad galiojantis Reglamentas „Briuselis II a“ nenumato bendros pareigos išklausyti vaiką visais atvejais – Reglamento 11 straipsnyje numatomas vaiko išklausymas siejamas su 1980 m. Hagos konvencijos 12 ir 13 straipsnių taikymu (išklausymas vaiko grobimo bylose).
- Svarbiausias pakeitimas šiuo aspektu yra tai, kad Pasiūlymas numato naujo straipsnio dėl vaiko išklausymo įtraukimą, kuris nustato, kad vaikui, kuris jau sugeba išreikšti savo nuomonę, bus suteikta galimybė išsakyti savo mintis visose su juo susijusiose bylose. Taigi, lyginant su galiojančia Reglamento „Briuselis II a“ redakcija, pareiga suteikti galimybę išklausyti vaiką bylose dėl tėvų pareigų plečiama. Lietuvos teisės aktai jau šiuo metu numato pareigą išklausyti vaiką sprendžiant bet kurį su juo susijusį klausimą bei pareigą atsižvelgti į jo nuomonę. Taigi, Pasiūlyme numatyta pareiga išklausyti vaiką visose bylose, ne tik sprendžiant dėl jo grąžinimo, nesukeltų Lietuvos institucijoms papildomų pareigų nei tų, kurios jau numatytos nacionalinėje teisėje. Kita vertus, Lietuvos teismai būtų skatinami labiau vertinti poreikį išklausyti vaiką ir, tikėtina, tai būtų atliekama dažniau.
- Pasiūlyme nurodoma, kad teisėjas turi nustatyti, ar vaikui turi būti suteikta galimybė būti išklausytam ir kokią reikšmę derėtų teikti vaiko nuomonei. Priimant sprendimą ir išduodant atitinkamą pažymėjimą (Pasiūlymo Priedas II), abu šie

aspektai turi būti užfiksuoti. Lietuvoje nėra griežtos taisyklės ar nusistovėjusios praktikos dėl teismų pareigos išdėstyti savo argumentus, ar buvo atsižvelgta į vaiko nuomonę, ir jei nebuvo – dėl kokių priežasčių. Tai reiškia, kad šiuo aspektu teismų praktika turės būti koreguojama.

- Kita vertus, Pasiūlymu nekeičiamos valstybių narių taisyklės ir praktika dėl vaiko išklausymo tvarkos, tačiau jame nustatomas teisės sistemų tarpusavio pripažinimo reikalavimas.

Vykdyimo procesas

- Šiuo metu, remiantis Civilinio proceso kodekso VI dalyje pateikiamomis taisyklėmis, teismo sprendimų vykdymą atlieka antstoliai, ir tik prireikus, remiantis 593 straipsnyje nustatytais pagrindais, jie gali kreiptis į teismą, prašydami tam tikrų leidimų, arba, kilus ginčui dėl sprendimo vykdymo, gali būti pasitelkiamas teismas. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje teismo sprendimo vykdymo užtikrinimas nėra teismui būdinga funkcija, vykdant Pasiūlymo reikalavimus, reikėtų šią funkciją priskirti teismams. Tai lemtų kelis iššūkius pertvarkyti dabartinę nacionalinių vykdymo taisyklių sistemą. Pirma, tokios funkcijos priskyrimas padidintų teismų darbo krūvį ir tai prieštarauja vyraujančioms idėjoms mažinti krūvį atsisakant teismams nebūdingų funkcijų. Su tuo susijęs antras iššūkis – sprendimų vykdymo funkciją pavedus teismams gali pailgėti tiek bendra bylų nagrinėjimo trukmė, tiek nebūtų sprendžiamas klausimas dėl greitesnio kitose valstybėse priimtų teismo sprendimų vykdymo, nepaisant to, kad Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ 2 straipsnio 6 dalyje numatytas orientacinis 6 savaičių terminas kitoje valstybėje narėje priimtam teismo sprendimui įvykdyti. Trečia, reikėtų išspręsti klausimą dėl vykdymo išlaidų padengimo, kadangi šiuo metu vykdymo išlaidas ieškovas apmoka antstoliui, todėl reikėtų išanalizuoti ir įvertinti, kiek tokia funkcija kainuotų teismams ir kiek šių išlaidų turėtų padengti ieškovas.
- Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei būtų priimtas Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis II a“ tekstas, nacionalinėje sistemoje reikėtų adaptuoti kitoje valstybėje priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ir prieštaravimo vykdyti procesą, kadangi tai, remiantis cituota Europos Komisijos pasiūlymo preambulės 37 straipsnio dalimi, turėtų būti atliekama tame pačiame procese. Iškilų būtinybė keisti šiuo metu galiojančią tvarką, pagal kurią šias dvi funkcijas atlieka skirtingos institucijos: Civilinio proceso kodekso 777 straipsnio pagrindu kitoje valstybėje priimtų sprendimų pripažinimą ir vykdymą atlieka Lietuvos apeliacinis teismas, tuo tarpu dėl konkrečių vykdymo proceso sustabdymo ir bylos nutraukimo atvejų sprendžia antstolis pagal Civilinio proceso kodekso 626–629 straipsniuose nustatytus pagrindus.

Centrinių institucijų bendradarbiavimas

- Įvertinus centrinių institucijų bendradarbiavimo patirtį Europos Sąjungos valstybėse narėse, buvo nustatyta, kad dažnai informacija ar pagalba neteikiama dėl nepakankamai tikslų ir aiškių Reglamento formuluočių. Pirma, remiantis galiojančio Reglamento 55 straipsniu, centrinės institucijos gali veikti tik „kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu“, tačiau taip pat šioms institucijoms pavesta padėti tiek teismams, tiek vaiko gerovę užtikrinančioms institucijoms. Antra, centrinėms institucijoms kyla sunkumų rinkti

informaciją apie vaiką tiek dėl asmens duomenų apsaugos principų taikymo, tiek dėl išsamios informacijos teikimo tvarkos nebuvimo, ypač, kai ta informacija disponuoja teismai. Trečia, kyla sunkumų gauti informaciją apie vaiko gyvenamąją aplinką – ypač tais atvejais, kai informacija susijusi su suaugusiais asmenimis, o jų privatumą saugo duomenų apsaugos įstatymai. Atsižvelgiant į tai, Pasiūlyme pateikiamos nuostatos, patikslinančios, kas gali prašyti, kokios informacijos ar pagalbos, iš ko ir kokiomis sąlygomis.

- Praktikoje net ir patikslintos informacijos ir pagalbos teikimo sąlygos nėra pakankamai aiškios. Pavyzdžiui, sukonkretinus, kada ir kam turi būti teikiama informacija ir pagalba, lieka neaišku, kaip įpareigoti kitų valstybių narių institucijas pateikti informaciją ar atlikti veiksmus konkrečiai Reglamente neįvardytais atvejais (pvz., tokiais atvejais, kaip nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime C-404/14). Be to, lieka neaiškus tam tikrų įpareigojimų turinys – pavyzdžiui, koku būdu turėtų būti teikiama pagalba tėvų pareigų turėtojams, t. y. neaišku, ar valstybių narių centrinės institucijos turi persiųsti teismo sprendimą vykdymui pačios, ar suteikti tėvų pareigų turėtojams informaciją, kaip tą atlikti.

LITERATŪRA

ES teisės aktai ir kiti ES dokumentai

1. 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo // OL C 027, 26/01/1998.
2. 1998 m. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Dėl teismo sprendimų priėmimo ir vykdymo Europos Sąjungoje didesnio veiksmingumo“ // OL C 33, 1998 1 31.
3. 2000 m. lapkričio 30 d. Tarybos Teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose tarpusavio pripažinimo programa // OL L 12, 2001 1 15, p. 1.
4. 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose // OL L 174, 2001 6 27, p. 1–24.
5. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą // OJ L 143, 2004 4 30, p. 15–39.
6. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą // OJ L 399, 2006 12 30, p. 1–32.
7. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą // OJ L 199, 2007 7 31, p. 1–22.
8. 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje // OJ L 7, 2009 1 10, p. 1–79.
9. 2010 m. balandžio 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę Europos piliečiams – Stokholmo programos įgyvendinimo veiksmų planas [KOM(2010) 171 galutinis – neskelbta Oficialiajame leidinyje].
10. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo // OJ L 351, 2012 12 20, p. 1–32.
11. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aspektus. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/c-bin/eu/getfmt?C1=e&C2=29686> [žiūrėta 2016-09-19].
12. Commission Staff Working Document, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast). SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS).
13. European Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (Recast). Brussels, 14.12.2010 COM(2010) 748 final.
14. Europos Bendrijos steigimo sutartis. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9224> [žiūrėta 2016-09-19].
15. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo skatinamas laisvas piliečių ir įmonių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pripažinimą Europos Sąjungoje ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (COM(2013) 228 final – 2013/0119 (COD)) // OL C 327, 2013 11 12, p. 52–57.
16. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija // OJ C 326, 2012 10 26, p. 391–407.
17. Impact Assessment Study on Community Instruments concerning matrimonial property regimes and property of unmarried couples with transnational elements, Final Report to the European Commission, 2010, p. 69–80. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/ia_on_mpr_main_report_en.pdf> [žiūrėta 2016-09-15].
18. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, taikymo. Briuselis, 2014 04 15, COM(2014) 225 final.
19. Praktinis vadovas kaip taikyti naująjį Briuselio II reglamentą (2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų

pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinanti Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000). Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_lt.pdf [žiūrėta 2016-09-06].

20. Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Evaluation. European Commission, 2015, p. 29, 34, 43–44. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_ii_final_report_evaluation.pdf [žiūrėta 2016-08-27].
21. Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, Final Report, Analytical annexes, European Commission, 2015.
22. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos redakcija 82 straipsnis (EB sutarties ex 65 straipsnis) // OL C 326, 2012 10 26.
23. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens // OL C 115, 2010 05 04, p. 1.

Tarptautinės teisės aktai ir susiję dokumentai

24. 1980 m. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų // Valstybės žinios, 2002-05-22, Nr. 51-1932.
25. 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/RZKRWRE.PDF> [žiūrėta 2016-08-25].
26. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto Bendras komentaras Nr. 14(2013) dėl vaiko teisės, kad pirmiausia būtų vadovaujama jo interesais. Prieiga per internetą: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf [žiūrėta 2016-12-16].
27. Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje // Valstybės žinios, 2003-09-26, Nr. 91-4125.
28. Paul'io Lagarde'o aiškinamoji ataskaita dėl 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje, 23 punktas. Prieiga per internetą: <http://hcch.evision.nl/upload/exp134d.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].
29. Report on the fifth session of the UN Committee on the Rights of the Child, January 1994, CRC/C/24, Annex V.
30. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios, 2000-11-10, Nr. 96-3016.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

31. 2002 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002-04-05, Nr. 35-1275.
32. 2005 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2005-10-22, Nr. 126-4501.
33. 2008 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-425 „Dėl įgaliojimų suteikimo vykdyti centrinėms institucijoms priskirtas funkcijas“ // Valstybės žinios, 2009-01-06, Nr. 1-6.
34. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2008-11-29, Nr. 137-5366.
35. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
36. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340.

Kitų šalių nacionalinės teisės aktai ir susiję dokumentai

37. Act to Implement Certain Legal Instruments in the Field of International Family Law (International Family Law Procedure Act – IFLPA). Vokietija/Germany. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_intfamrvg/index.html [žiūrėta 2016-09-02].

38. Advice on placement of looked after children across Member States of the European Union. For local authority children's services. January 2013. Jungtinė Karalystė United Kingdom. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/273975/placement_of_looked-after_children_in_eu.pdf> [žiūrėta 2016-09-02].
39. Croatian Regulation on methods of obtaining the child's opinion, OG 103/2015, 2/11/2015.
40. Cross-border child protection cases: the 1996 Hague Convention. Departmental advice for local authorities, social workers, service managers and children's services lawyers. October 2012. Jungtinė Karalystė United Kingdom. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/280834/The_1996_Hague_Convention.pdf> [žiūrėta 2016-09-02].
41. Information Sheet. Cross-border placement of children Placement of children abroad by German courts and authorities. Federal Office of Justice, Germany. Prieiga per internetą: <https://www.bundesjustizamt.de/EN/SharedDocs/Public/HKUE/Abroad.pdf?__blob=publicationFile&v=6> [žiūrėta 2016-09-02].

Jurisprudencija

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylos

42. 1990 m. gegužės 15 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Hagen*, C-365/88, Rink. p. I-1845.
43. 1995 m. kovo 7 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Shevill ir kt.*, C-68/93, Rink. p. I-415.
44. 2000 m. kovo 28 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Dieter Krombach prieš André Bamberski*, C-7/98, ECLI:EU:C:2000:164.
45. 2004 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Turner*, C-159/02, Rink. p. I-3565.
46. 2007 m. lapkričio 27 d. Teisingumo Teismo (Didžioji kolegija) sprendimas byloje *C*, C-435/06, ECLI:EU:C:2007:714.
47. 2008 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Rinau*, C-195/08 PPU, ECLI:EU:C:2008:406.
48. 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *A*, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225.
49. 2009 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Marco Gambazzi prieš DaimlerChrysler Canada Inc., CIBC Mellon Trust Company*, C-394/07, ECLI:EU:C:2009:219.
50. 2009 m. gruodžio 23 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *Detiček*, C-403/09 PPU, ECLI:EU:C:2009:810.
51. 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *Barbara Mercredi prieš Richard Chaffe*, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829.
52. 2010 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas byloje *Joseba Andoni Aguirre Zarraga prieš Simone Pelz*, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828.
53. 2010 m. liepos 1 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Povse*, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673.
54. 2010 m. spalio 5 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *J. McB. prieš L. E.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582.
55. 2012 m. balandžio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.*, C-92/12 PPU, ECLI:EU:C:2012:255. 2012 m. kovo 28 d. generalinės advokatės Juliane Kokott nuomonė byloje C-92/12 PPU *Health Service Executive prieš S. C. ir A. C.* ECLI:EU:C:2012:177.
56. 2015 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *P prieš Q*, C-455/15 PPU, ECLI:EU:C:2015:763.
57. 2015 m. sausio 9 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *David Bradbrooke prieš Anna Aleksandrowicz*, C-498/14 PPU, ECLI:EU:C:2015:3.
58. 2015 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo sprendimas dėl *Marie Matoušková* kreipimosi byloje C-404/14, ECLI:EU:C:2015:653.

Europos Žmogaus Teisių Teismo bylos

59. 1988 m. kovo 24 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Olsson prieš Sweden (No 1)* (peticijos Nr. 10465/83).

60. 2000 m. liepos 13 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *Elsholz prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 25735/94).
61. 2000 m. sausio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 31679/96).
62. 2001 m. liepos 20 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Pellegrini prieš Italiją* (peticijos Nr. 30882/96).
63. 2003 m. liepos 29 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Iglesias Gil ir A. U. I. prieš Ispaniją* (peticijos Nr. 56673/00).
64. 2003 m. liepos 8 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *Sahin prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 30943/96).
65. 2005 m. birželio 30 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi prieš Airiją* (peticijos Nr. 45036/98).
66. 2006 m. gegužės 9 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *C. v. prieš Finland Suomiją* (peticijos Nr. 18249/02).
67. 2008 m. sausio 8 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *PP prieš Lenkiją* (peticijos Nr. 8677/03).
68. 2010 m. birželio 24 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Schalk ir Kopf prieš Austriją* (peticijos Nr. 30141/04).
69. 2010 m. liepos 27 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Gineitienė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 20739/05).
70. 2011 m. kovo 27 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Shaw prieš Vengriją* (peticijos Nr. 6457/09).
71. 2011 m. liepos 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Šneersone ir Kampanella prieš Italiją* (peticijos Nr. 14737/09).
72. 2011 m. sausio 21 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją* (peticijos Nr. 30696/09).
73. 2012 m. liepos 10 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *B prieš Belgiją* (peticijos Nr. 4320/11).
74. 2013 m. birželio 18 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas dėl priimtumo byloje *Povse prieš Austriją* (peticijos Nr. 3890/11).
75. 2013 m. kovo 6 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Michaud prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 12323/11).
76. 2013 m. kovo 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Raw and Others prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 10131/11).
77. 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (Didžiosios kolegijos) sprendimas byloje *X prieš Latviją* (peticijos Nr. 27853/09).
78. 2016 m. spalio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Iglesias Casarubios and Cantalapiedra Iglesias prieš Ispaniją* (peticijos Nr. 23298/12).

Kitų tarptautinių teismų bylos

79. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas. Case concerning the Application of the Convention of 1902 governing the Guardianship of Infants (*Netherlands v. Sweden*), Judgment of November 28th, 1958: I.C.J. Reports 1958, p. 55.

Lietuvos teismų bylos

80. 2002 m. birželio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo LAT senato nutarimas Nr. 35 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium“.
81. 2005 m. balandžio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, priimta civilinėje byloje *R. A. prieš A. A.*, bylos Nr. 3K-3-242/2005.
82. 2008 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2008.
83. 2008 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2008.
84. 2013 m. balandžio 26 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, priimta civilinėje byloje *B. M. prieš M. M.*, bylos Nr. 3K-3-269/2013.
85. 2013 m. sausio 3 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje *L. A. prieš S. A.*, bylos Nr. 2-

6/2013.

86. 2013 m. sausio 31 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-753/2013.
87. 2014 m. gegužės 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, priimta civilinėje byloje *J. S. prieš V. P.*, bylos Nr. 3K-3-308/2014.
88. 2015 m. vasario 17 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-71-544/2015. 2015 m. balandžio 24 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-62-370/2015 (S).
89. 2015 m. birželio 5 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-66-370/2015 (S).
90. 2015 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga dėl tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo šeimos bylose // Teismų praktika, Nr. 43, p. 36. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>> [žiūrėta 2016-09-05].

Kitų šalių nacionalinių teismų bylos

91. Italijos teismo sprendimas: Corte di Cassazione, decision n. 1527, 23/1/2013.
92. Italijos teismo sprendimas: Corte di Cassazione, decision n. 17201, 11/8/2011.
93. Jungtinės Karalystės teismo sprendimas: *CK (Children)* (Care Proceedings, Habitual Residence, Article 15) [2015] EWHC 2666 (Fam).
94. Jungtinės Karalystės teismo sprendimas: *In the Matter of LC (Children)* (No 2) [2014] UKSC 1.
95. Jungtinės Karalystės teismo sprendimas: *Medway Council prieš JB & Ors* [2015] EWHC 3064 (Fam) (26 October 2015).
96. Jungtinės Karalystės teismo sprendimas: *Re. D.* (Abduction: Rights of Custody) [2006] UKHL 51.
97. Airijos teismo sprendimas: High Court, judgment of 03/12/2008 [2008] IEHC 382 *N. / N.* (hearing a child).
98. Airijos teismo sprendimas: High Court, judgment of 21/05/2008 [2008] IEHC 162 *R. / R.*

Specialioji literatūra

99. *Beaumont P., Holliday J.* Recent Developments on the Meaning of “Habitual Residence” in Alleged **Child Abduction Cases** // **Zupan M. (ed.) Private International Law in the Jurisprudence of European Courts - Family at Focus.** Faculty of Law, J J Strossmayer, University of Osijek, Croatia, p. 39–58;
100. *Beaumont P., Johnston E.* Can exequatur be abolished in Brussels I whilst retaining a public policy defense? // *Journal of Private International Law*, 2010, 6(2), p. 249–279.
101. *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Conflicts of EU Courts on Child Abduction: The reality of Article 11(6)-(8) Brussels II a proceedings across the EU. 2016. Priimtas publikuoti *Journal of Private International Law*. ISSN 1744-1048. Prieiga per internetą: <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_No_2016_1.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].
102. *Beaumont P., Walker L., Holliday J.* Parental Responsibility and International Child Abduction in the proposed recast of Brussels II a Regulation and the effect of Brexit on future child abduction proceedings. 2016. Priimtas publikuoti *International Family Law*, ISBN 1369-5762. Prieiga per internetą: <http://www.abdn.ac.uk/law/documents/CPIL_Working_Paper_2016-6.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].
103. *Cashmore J., Parkinson P.* *Voice of a Child in Family Law Disputes.* Oxford: OUP, 2008.
104. *Cuniberti G., Rueda I.* Abolition of Exequatur. Addressing Commission’s Concerns // *Law Working Paper Series*, Paper Number 2010-03, Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg, 12 October 2010.
105. *Cristofaro de M.* The Abolition of Exequatur Proceedings: Seeding up the Free Movement of Judgements while Preserving the Rights of the Defense // *International Journal of Procedural Law*, 2011.
106. *Daly A.* Hearing Children in Proceedings – What we Can Learn from Global Practice. 26 *Seen and Heard* 42, 2016.
107. *Daly A.* The Right of Children to be Heard and the Emerging Law of the European Convention on Human Rights // *International Journal of Human Rights*, 2011, Vol. 15(3), p. 441–461.
108. *Daly A.* *The Right to be Heard: Children, Autonomy and the Courts.* 2017, Surrey: Ashgate.
109. *Forcada Miranda F.* Revision with Respect to the Cross-border Placement of Children // *Dutch*

- Journal of Private International Law, 2015 (1), p. 36–42.
110. *Franço S.* Article 34 // *Magnus U., Mankowski P.* The Brussels I Regulation. Munich, Sellier European Law Publishing, 2012.
  111. *Hazelhorst M.* The ECtHR's decision in Povse: guidance for the future of the abolition of exequatur for civil judgements in the European Union // *Netherlands International Privaatrecht*, 2014-1.
  112. *Hess B., Pfeiffer T.* Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in the EU Instruments of Private International and Procedural Law. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-09-12].
  113. *Hilbig-Lugani K.* 'Habitual Residence' in European Family Law: the Diversity, Coherence and Transparency of a Challenging Notion // *Family Law and Culture in Europe: Developments, Challenges and Opportunities* / edited by *Boele-Woelki K., Dethloff N., Gephart W. (eds)*. Intersentia, 2014, p. 249–262.
  114. *Keelikolani L. H.* The Need for Concentrated Jurisdiction in Handling Parental Child Abduction Cases in the United States // *Santa Clara Journal of International Law's*, 2016, Vol. 14(2), p. 596–614. Prieiga per internetą: <<http://digitalcommons.law.scu.edu/scujil/vol14/iss2/8/>> [žiūrėta 2016-09-13].
  115. *Király L.* The Hungarian court practice concerning the Brussels II bis Regulation // *Župan M. (ed./ur.): Private International Law in the Jurisprudence of European Courts Family at Focus / Međunarodno privatno pravo u praksi europskih sudova – obitelji u fokusu*. Faculty of Law J. J. Strossmayer University of Osijek, 2015.
  116. *Kramberg Škerl J.* The Abolition of Exequatur in the Proposal for the Review of the Brussels I Regulation // *Cross-Border Civil Proceedings in the EU (November 17, 2011–November 18, 2011)*.
  117. *Kramer X. E.* Abolition of exequatur under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in European judicial area // *Netherlands International Privaatrecht*, 2011, vol. 4.
  118. *Kruger T., Samyn L.* Brussels II bis: successes and suggested improvements // *Journal of Private International Law*, 2016, Vol. 12, No.1.
  119. *Lamont R.* Habitual Residence and Brussels IIbis: Developing Concepts for European Private International Family Law // *Journal of Private International Law*, Vol. 3, No. 2. October 2007, p. 261–281.
  120. *Laquer Estin A.* Families Across Borders: The Hague Children's Conventions and the Case for International Family Law in the United States // *Florida Law Review*, 2010, Vol. 62, No. 1. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1561998> [žiūrėta 2016-09-12].
  121. *Lowe N., Stephens V.* The Timing of 1980 Hague Abduction Convention Applications: the 2011 Findings. 2012. Prieiga per internetą: <http://www.law.cf.ac.uk/newsandevents/elinks/1022_1363014635.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].
  122. *Oberhammer P.* The Abolition of Exequatur // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010.
  123. *Peers S.* Bosphorus. European Court of Human Rights. Limited Responsibility of European Union Member States for Actions within the Scope of Community Law. Judgement of 30 June 2005, *Bosphorus Airways v. Ireland*, Application No. 45036/98 // *European Constitutional Law Review*, 2006, p. 446–456.
  124. *Pranevičienė K.* Jurisdikcijos nustatymo taisyklės ir jų taikymas bylose dėl tėvų pareigų vaikams pagal Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 (Briuselis II a). Daktaro disertacija, 2014.
  125. *Pranevičienė K.* Vaikų grobimo Europos Sąjungos valstybėse narėse atvejais taikomos teisingumo nustatymo taisyklės // *Teisė*, 2010, t. 77, p. 162–180.
  126. *Schramm D.*, Enforcement and the Abolition of Exequatur under the 2012 Brussels I Regulation // *Yearbook of Private International Law*, 2013/2014, Volume 15, p. 143–174.
  127. *Schlosser P. F.* The Abolition of Exequatur Proceedings – Including Public Policy Review? // *Netherlands International Privaatrecht*, 2010.
  128. *Scott J. M. QC.* A question of trust? Recognition and enforcement of judgements // *Netherlands International Privaatrecht*, 2015-1.
  129. *Stahl R. M.* Don't Forget about Me: Implementing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child // *Arizona Journal of International and Comparative Law*, 2007, 24, p. 803–842.
  130. *Storskrubb E.* Civil Procedure and EU Law, A Policy Area Uncovered. Oxford, Oxford University Press, 2008.
  131. *Župan M., Hoško, T.* Operation of the Hague 1980 Child Abduction Convention in Croatia // *Župan M. (ed./ur.): Private International Law in the Jurisprudence of European Courts Family at*

Kiti šaltiniai

132. 1999 m. spalio 15 ir 16 d. Europos Tarybos Tamperės išvados. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm> [žiūrėta 2016-09-19].
133. 2008 m. ieškinių, pateiktų pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, statistinė analizė. II dalis. Regioninė ataskaita, Prel. Doc. No 8 B. Atnaujinta 2011 m. lapkričio mėn., skirta 2011 m. birželio mėn. Specialiosios komisijos posėdžiui, p. 10–12. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08be.pdf>> [žiūrėta 2016-09-16].
134. 2014 m. gegužės 2 d. Teisingumo ministerijos pranešimas spaudai. Prieiga per internetą: <<http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2044>> [žiūrėta 2016-09-17].
135. Borrás A. What About Matrimonial Matters? // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].
136. Comparative study on enforcement procedures of family rights. T.M.C. ASSER Institute, 2007, p. 41. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf> [žiūrėta 2016-09-16].
137. Cross-border placement of children in the European Union, 2016, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, p. 17–31.
138. D’Alessandro E. The Impact of Article 6 of the European Convention of Human rights on the Enforcement of Foreign Judgements rendered in a non Contracting State. XIX World Congress of the International Association of Procedural Law on „Procedural Justice“, July 25-30, 2011, Heidelberg.
139. Enforcement of orders made under the 1980 Convention - A comparative legal study - Prel. Doc. No 6 of October 2006 for the attention of the Fifth meeting of the Special Commission to review the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. The Hague, 30 October – 9 November 2006. Prieiga per internetą: <https://assets.hcch.net/upload/wop/abd_pd06e2006.pdf> [žiūrėta 2016-09-19].
140. Europos Komisijos pranešimas spaudai „Komisija siūlo naujas taisykles, kad nagrinėjant tarpvalstybines šeimos bylas vaikai būtų apsaugoti geriau“. 2016 m. birželio 30 d.
141. Fridrich L. The Experience of National Central Authority // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].
142. Hague Conference on Private International Law. A Study of Legal Parentage and the Issues Arising from International Surrogacy Arrangements. Prieiga per internetą: <<https://assets.hcch.net/docs/bb90cfd2-a66a-4fe4-a05b-55f33b009cfc.pdf>> [žiūrėta 2016-07-18].
143. Interviu su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovais, 2016 m. rugsėjo 14 d.
144. Isidro M. R. Recognition and Enforcement in the new Brussels I Regulation (Regulation 1215/2012, Brussels I recast): the Abolition of Exequatur. Barcelona, 2014-07-11. Prieiga per internetą: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Requejo_Doc.pdf> [žiūrėta 2016-09-19].
145. Kruger T. Enhancing Cross-Border Cooperation // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].
146. Lembrechts S. The right of the child to be heard in national legal systems. Prezenciacija, 2016-05-30.
147. Manual on Human Rights Reporting Under Six Major International Human Rights Instruments, United Nations, 1997, p. 429. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/manualhrren.pdf>> [žiūrėta 2016-08-25].

148. *Meysen T.* Ensuring probative value of children statements: Germany. Conference on Handling Child Evidence within the Framework of a Child-friendly Justice System, 2015. Konferencijos skaidrės.
149. Mokymų „ES teisėjų mokymai dėl Briuselio II a reglamento: nuo Pietų iki Rytų“ medžiaga. Milanai, 2016-06-17.
150. *Paul C.* The Role of Family Mediation in Matters of Parental Responsibility // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą:
<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].
151. *Pretelli I.* Child Abduction and Return Proceedings // Recasting the Brussels IIa Regulation - Workshop on 8 November 2016 - Compilation of Briefings, European Parliament, 2016. Prieiga per internetą:
<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU\(2016\)571383_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571383/IPOL_STU(2016)571383_EN.pdf)> [žiūrėta 2016-10-16].
152. The Dutch Office of the Liaison Judge International Child Protection (BLIK). Report from 1 January 2011 to 1 January 2012 // The Judges' Newsletter on International Child Protection, Vol. 21. Hague Conference on International Law (2013). Prieiga per internetą:
<<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/newsletter2013en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13].
153. The Judges' Newsletter on International Child Protection, Vol. 20, Special focus: Concentration of jurisdiction under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction and other international child protection instruments. Hague Conference on International Law (2013). Prieiga per internetą:
<<https://assets.hcch.net/upload/newsletter/nl2013tome20en.pdf>> [žiūrėta 2016-09-13].
154. Training module on Parental responsibility in a cross-border context, including child abduction, Annex 5.6 by Martina Erb-Klünemann. Prieiga per internetą: <https://www.era-comm.eu/EU_Civil_Justice_Training_Modules/kiosk/pdf/EN_parental.pdf> [žiūrėta 2016-08-27].
155. Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas, 2002, p. 113. Prieiga per internetą:
<https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/edukologijos/Vaiko_teisiu_konvencijos_igyven_dinimo_vadovas.pdf> [žiūrėta 2016-08-24].
156. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2015 metų veiklos ataskaita, 2016-03-31, Nr. 5-1. Prieiga per internetą:
<http://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf>. [žiūrėta 2016-09-16].

SUMMARY

Agne Limante, PhD

Law Institute of Lithuania

Eglė Kavoliunaite-Ragauskiene

Law Institute of Lithuania

REVIEW OF THE REGULATION BRUSSELS II A: SUGGESTED AMENDMENTS AND THEIR EFFECT UPON THE LEGAL SYSTEM OF LITHUANIA

On 30 June 2016, the European Commission tabled its proposal for the recast of Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000 (hereafter “Brussels II a Regulation”). In the proposal the European Commission identified six main areas that are targeted by the recast: the child return procedure, the placement of the child in another Member State, the requirement of exequatur, hearing the child, and the actual enforcement of decisions and cooperation between the Central Authorities.

This research analyses the suggested improvements, comparing the present regulation with the one in the proposal, investigates the motives behind the changes and speculates on their effect when improving the existing regulatory framework. A particular effort is made to assess the influence of suggested improvements on the legal system of Lithuania.

The research is structured into six chapters. In the first part the authors discuss the changes in relation to the child return procedure. The research identifies the main novelties and considers their effect in the wider EU level, bringing forward experiences of national courts. It is noted that most of the new provisions would not require changes in Lithuanian laws or practice, however, the case law suggests that it might still be difficult to process return applications within the set timeframe.

The second chapter is dedicated to the rules on placement of the child in another Member State. Here the main aspects of the placement procedure are presented and assessed in the light of European practice. The typical child placement cases handled in Lithuania are assessed in the light of suggested changes. The next chapter deals with the particularities of the requirement of exequatur and with the effects of its abolition. The research evaluates such changes and identifies the remaining obstacles to free movement of decisions even after the abolition of exequatur as provided in the proposal.

The fourth chapter continues with the analysis of the proposal by scrutinizing the requirement of hearing the child as established in international conventions, decisions of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, national courts and the Brussels II a Regulation. It assesses the current Lithuanian practice when hearing the child in family cases and identifies the changes that will be

required to be made in court practice to properly implement the recast regulation. The fifth chapter goes deeper into the changes to the actual enforcement of decisions. The authors claim that these changes will require certain amendments in the national procedural rules. The last chapter addresses improvements in the area of cooperation between the Central Authorities and considers some practical changes that such proposed amendments might bring. The research finishes with conclusions and suggestions that are important for further development of the Lithuanian legal system.